
Kielenopetuksen monipuolistamis- ja
kehittämishanke 1996–2001 KIMMOKE

Loppuraportti

Opetushallitus
2001

© Tekijät ja Opetushallitus

Taitto Pirjo Nylund

ISBN 952-13-1201-7

Hakapaino Oy
2001. Helsinki.

Kielenopetuksen monipuolistamis- ja kehittämishankkeen tausta: toimintaympäristön muutos ja kieliohjelmapolitiikka 1990-luvulla

Suomen osallistuminen Euroopan integraatiokehitykseen ja sen nopea syveneminen sekä samanaikaisesti tapahtunut toimintatapojen ja -kulttuurin muutos kesken ja itäisen Euroopan maiden kanssa on saanut aikaan sen, että kansainväliset yhteydet ovat yhä useammalle kansalaiselle arkipäivää. Kun vielä 1980-luvun alkupuoliskolla kansainvälinen yhteistyö uskottiin useimmilla yhteiskunnan ja työelämän alueilla kansainvälisyyteen erikoistuneiden henkilöiden hoidettavaksi, edellyttää nykytilanne yhä useammilta kansalaisilta suoraa valmiuksia toimia, työskennellä ja vaikuttaa kansainvälisessä toimintaympäristössä.

Kielitaitoa ja kulttuuriosaamista ei tarvita ainoastaan maan rajojen ulkopuolella. Kansalliskieliä puhuvien lisäksi Suomessa on myös muita kieliryhmiä, kuten saamelaiset, romanit ja viittomakieliset. Venäjänkielisten määrä on jatkuvasti kasvanut. Uusia vähemmistöjä ovat lukuisia eri kieliä puhuvat maahanmuuttajat, jotka viime vuosina ovat eri syistä tulleet Suomeen. Opetushallituksen tietojen mukaan vuonna 2000 annettiin maamme peruskouluissa ja lukioissa oman äidinkielen opetusta 52 kielessä. Suomalainenkin yhteiskunta on monikulttuuristunut.

Yleissivistävissä ja ammatillisissa oppilaitoksissa kaikki opiskelevat vähintään kahta kieltä, siis toista kotimaista ja ensimmäistä vierasta kieltä, mutta kansallisten kielitaitotarpeiden kannalta ongelmana on, että kaikki opiskelevat pakollisina kielinä samoja kieliä ja lähes kaikki ensimmäisenä vieraana kielenä englantia. Valinnaiset kielet ovat korjanneet tilannetta vain rajallisesti. Kolmas vieras kieli poistui lukion pakollisten aineiden asemasta vuonna 1975, kun lukion linjajako poistettiin. Sitä ennen kolmas vieras kieli oli ollut pakollinen kielilinjan opiskelijoille. Vuoden 1985 lukiota koskeva tuntijakopäätös poisti toisen vieraan kielen pakollisuuden laajaa matemaatiikkaa opiskelevilta. Tästä kaikesta seurasi se, että lukiossa sekä C- että D-kieliä (tuolloin käytössä olleet termit, vastaavat

nykyisiä B2- ja B3-kieliä) opiskelevien määrät putosivat. Kun lukuvuonna 1981–1982 lukion ensimmäisellä luokalla opiskeli C-kieltä 42,5 prosenttia lukion ensiluokkalaisista, oli vastaava luku 38,8 prosenttia lukuvuonna 1989–90. D-kieltä opiskeli 51 prosenttia lukion ensiluokkalaisista lukuvuonna 1982–1983 ja 38,2 prosenttia lukuvuonna 1989–1990. Valintojen väheneminen on siis ollut erityisen jyrkkää lukion alkavassa kielessä. Koska valinnaisissa kielissä on kysymys muista kielistä kuin toisesta kotimaisesta kielestä ja englannista, on seurausena, että saksaa, ranskaa ja venäjää ei osata tarpeeksi, muista suurista eurooppalaisista ja maailmankielistä puhumattakaan. Sukupuolijakauma on lisäksi epätasainen: tytöt ja naiset harrastavat innokkaammin vapaaehtoisia ja valinnaisia kielten opintoja. Aikuisten kielikoulutus on usein ei-tavoitteellista ja tasoltaan vaihtelevaa eikä ota huomioon kannusteita elinikäiseen oppimiseen. Aikuisina kieliä opiskelevat aktiivisemmin ne, jotka ovat sekä yleissivistävässä että sen jälkeisessä koulutuksessa saaneet vankan pohjan kielitaidolle. Tämä kaikki myötävaikuttaa siihen, että kulttuurien välisen viestinnän taidoissa on vakavia puutteita ja vieraiden kulttuurien tuntemuksen arvioidaan varsinkin aikuisväestössä olevan ohutta. Muiden kulttuurien arvostamisessa ja erilaisuuden suvaitsemisessa on toivomisen varaa.

Kielivalintojen monipuolistamista on yritetty ratkaista muun muassa pyrkimällä ohjaamaan perusopetuksen oppilaita valitsemaan pakolliseksi pitkäksi kieleksi (A1-kieleksi) jokin muu kieli kuin englanti. Tämä strategia ei osoittautunut käytökelpoiseksi, jolloin tunnustettiin tosiasiat: nuoret haluavat opiskella englantia, koska nykymaailmassa englannin osaaminen on välttämätöntä. Pitkien kielten valikoimaa on nyt pyritty laajentamaan perusopetuksen vuosiluokilla 1–6 alkavan vapaaehtoisen kielen (A2-kieli) avulla.

1990-luvun puolivälissä nähtiin tarpeelliseksi muullakin tavoin tehostaa kielivalintojen laajentumista. Valtioneuvoston 21.12.1995 hyväksymässä Koulutuksen ja korkeakouluissa harjoitettavan tutkimuksen kehittämissuunnitelmassa vuosille 1995–2000 linjattiin tavoitteet koulutuksen kansainvälistymisen ja kieltenopetuksen kehittämiselle. Kehittämissuunnitelmassa todettiin, että koulutuksen kansainvälistämisellä tähdätään vieraiden kielten ja kulttuurien tuntemukseen, ammatillisen osaamisen parantamiseen sekä ymmärryksen ja suvaitsevaisuuden lisääntymiseen. Kehittämissuunnitelmassa

korostettiin myös kieltenopetuksen kehittämisessä elinikäisen oppimisen käytännön toteuttamista ja kielivalikoiman ja -valintojen monipuolistamista.

Kehittämissuunnitelmaan liittyen opetusministeriö antoi vuonna 1997 kieltenopetuksen ja koulutuksen kansainvälistymisen strategiaohjelman Suomi kansainvälistyy – kieltenopetus vastaa haasteeseen. Siinä lähtökohdaksi todettiin toisen kotimaisen kielen ja englannin opettaminen kaikille. Tästä tavoitteesta tinkimättä todettiin erityisesti saksan, ranskan, venäjän, espanjan ja italian opetusta lisättävän. Vuodelle 2000 tavoitteiksi asetettiin, että

- peruskoululaisista 50 prosenttia ja lukiolaisista 90 prosenttia opiskelee 2–3 vierasta kieltä
- ylioppilastutkinnon ylimääräisiin kielikokeisiin osallistuvien määrä on lisääntynyt yhteensä 10 prosenttiyksiköllä
- alasta riippuen 40–100 prosenttia ammatillisessa koulutuksessa olevista opiskelee kahta vierasta kieltä
- saksan, ranskan, venäjän ja espanjan kielten opiskelu on merkittävästi lisääntynyt kaikilla koulutustasoilla.

Opetusministeriön antaman strategiaohjelman toimeenpanemiseksi käynnistettiin opetusministeriön ja Opetushallituksen tulossopimuksen perusteella jo vuonna 1996 kieltenopetuksen monipuolistamis- ja kehittämishanke, niin sanottu KIMMOKE-hanke. Hankkeen etenemisestä on vuosina 1998 ja 1999 raportoitu KIMMOKE-indikaattorit-julkaisuissa. Vuonna 1999 ilmestyi Tarja Nymanin KIMMOKEta koskevan seuranta- ja arviointitutkimuksen loppuraportti, joka ei siis kattanut KIMMOKE-hankkeen koko elinkaarta. Nyt käsillä oleva julkaisu on koko KIMMOKE-hankkeen loppuraportti.

Euroopan unioni ja Euroopan neuvosto ovat julistaneet vuoden 2001 Euroopan kielten teemavuodeksi. Teemavuoden tavoitteet ovat paljolti samat kuin KIMMOKE-hankkeessa. Suomen on ollut helppoa olla mukana toteuttamassa kielten teemavuoden hanketta, koska Suomessa on jo vuodesta 1996 toteutettu eurooppalaisena edelläkävijämaana samanlaista kansallista hanketta.

Aslak Lindström
ylijohtaja

Julkaisun sisällöstä ja rakenteesta

Tämän julkaisun 1. luvussa esitellään KIMMOKE-hankkeen tavoitteet ja toimintatavat. Luvuissa 2, 3 ja 4 esitellään hankkeen tuloksia eri oppilaitosmuodoissa. Hankkeen toteutumista ja tuloksia eri oppilaitosmuodoissa käsitellään eri luvuissa, koska oppilaitosten luonne ja niille asetetut tavoitteet poikkeavat jonkin verran toisistaan. Aikuisoppilaitoksilla esimerkiksi ei ole valtakunnallisia opetussuunnitelman perusteita eikä niiden opetustoimintaa ohjata keskusvirastosta käsin; niille ei hankkeessa siis asetettu määrällisiä tavoitteita.

Yleissivistävän koulutuksen osuus on laajin; tämä selittyy muun muassa sillä, että yleissivistävässä koulutuksessa luodaan pohja ja halukkuus opiskelulle muilla koulutusasteilla.

Vuoden 2001 aikana Opetushallituksessa korkeakouluharjoittelijoina työskennelleet opiskelijat Johanna Ajanki, Johanna Hänninen ja Tytti Voutilainen ovat olleet suurena apuna julkaisun tekstien ja liitteiden tuottamisessa, josta julkaisun kirjoittajat haluavat lausua heille kiitoksensa.

Sisältö

1	KIMMOKE-hankkeen tavoitteet ja toimintatavat	9
1.1	Tavoitteet	9
1.2	Osallistujat	10
	• Toimintatavat ja resurssit	13
	• Valtakunnalliset tapaamiset ja täydennyskoulutus	14
	• Peruskouluille ja lukioille kansainvälistymiseen myönnetty määräraha	16
	• Tuotetut julkaisut	17
2	Kielten opiskelu ja opetus yleissivistävissä oppilaitoksissa vuosina 1996–2000	18
2.1	Perusopetuksen kielivalinnat	19
	• Vuosiluokat 1–6	19
	• Vuosiluokat 7–9	23
2.2	Kielivalinnat päivälukioissa	24
2.3	KIMMOKE-kuntien kieliohjelman kehitys hankekauden aikana	27
2.4	Opetus- ja toimintamuotojen monipuolistuminen ja kehittyminen	28
2.5	Vieraalla kielellä opettaminen ja opiskelu	31
	• Taustaa	31
	• Vieraskielisen opetuksen kehittyminen KIMMOKKEessa: tavoitteet ja toimintamuodot	32
	• Tulokset	33
	• Muu vieraskielisen opetuksen kehittyminen	34
2.6	Arviointia ja johtopäätöksiä	34
	• Määrälliset tavoitteet	34
	• Johtopäätöksiä	38
	• Laadulliset tavoitteet	39
	• Johtopäätöksiä	44
3	Kielten opetus ja opiskelu ammatillisissa oppilaitoksissa vuosina 1996–2000	46
3.1	Johdanto	46
3.2	Kyselyt ja vastanneet	47
3.3	Kielten opiskelu ja opetus ammatillisissa oppilaitoksissa	48
3.4	Kielten tarjonta ja valinnat ammatillisissa oppilaitoksissa	49
3.5	Opetus- ja arviointikäytännöt	51
3.6	Oppimateriaalit	52
3.7	Aiheverkkotoiminta	52
3.8	Resurssit	53
3.9	Miten KIMMOKKEelle asetetut tavoitteet saavutettiin?	53
3.10	Arviointia ja johtopäätöksiä	55

4	Kielten opetus ja opiskelu aikuisoppilaitoksissa	57
4.1	Tavoitteet ja resurssit	57
4.2	Kieltenopetus ja opetuksen kehittäminen	58
5	Svenska särdrag i KIMMOKE-projektet	59
5.1	Inledning	59
5.2	Bredare språkprogram	60
5.3	Mångsidigare metoder och muntlig språkfärdighet	62
5.4	Språkbud och undervisning på främmande språk	63
5.5	Samarbete med finska skolor och internationella kontakter	64
5.6	Tekniska hjälpmedel i språkundervisningen	65
	Lähteet	67
	• Opetushallituksen tuottamia julkaisuja	69
	• Opetushallituksen tukemia tutkimuksia ja selvityksiä	70
	• Opetushallituksen opetuksen tueksi tuottamaa materiaalia	71
	Liitteet	
1	Pilottioppilaitosten kehittämishankkeet aiheverkkoittain	73
2	KIMMOKE-aiheverkkojen loppuraportit	85
3	Venäjän kielen erillishanke	87
4	KIMMOKE-oppilaitosten kansainväliset yhteydet lukuvuonna 1999–2000	91
5	A1- ja A2-kielten toteutuneet valinnat perusopetuksen vuosiluokilla 1–6 lukuvuosina 1994–1995 / 2000–2001 (koko maa)	94
6	A1- ja A2-kielten toteutuneet valinnat perusopetuksen vuosiluokilla 1–6 lukuvuosina 1997–1998 / 2000–2001 (KIMMOKE)	96
7	Kunnat, joissa on ollut A2-kielen opetusta lukuvuonna 2000–2001	97
8	Kielten valinnat perusopetuksen vuosiluokilla 7–9 lukuvuosina 1994–1995 / 2000–2001 (koko maa)	100
9	Kielten opiskelu perusopetuksen vuosiluokilla 7–9 lukuvuosina 1997–1998 / 1999–2000 (KIMMOKE)	102
10	Päivälukion oppimäärän suorittaneiden kielivalinnat vuosina 1998–2000 (koko maa)	103
11	Päivälukion koko oppimäärän 1.8.1997–31.7.2000 suorittaneiden toteutuneet kielivalinnat (KIMMOKE)	104
12	Kielten tarjonta ja toteutuneet valinnat KIMMOKE-kuntien perusopetuksessa lukuvuosina 1995–1996 ja 2000–2001	105
13	Yhteenveto englanninkielisestä opetuksesta tehdystä kyselystä	106
14	Esimerkkejä toimivista A2-kielen opetuksen järjestämisen malleista	115
15	Ammatillisten oppilaitosten eri kielten tarjonta ja valinnat KIMMOKKEen aikana	116
16	Loppuraportti KIMMOKE-aikuisoppilaitokset 29.3.2001	117
17	Deutsch im KIMMOKE-Projekt	126
18	Tâches de Mme Claude Anttila, experte en langue française à la Direction Nationale de l'Enseignement	129
19	Kieltenopetuksen hankkeen projektiryhmä	131

1 KIMMOKE-hankkeen tavoitteet ja toimintatavat

1.1 Tavoitteet

KIMMOKE-hankkeessa pyrittiin sekä monipuolistamaan opiskeltavien kielten valikoimaa että parantamaan kielten opettamisen ja opiskelun tasoa. Kielten opiskelun monipuolistamisessa tavoitteiksi asetettiin seuraavat seikat:

a) yleissivistävä koulutus

- Venäjän kielen opiskelijamäärä kasvaa hankkeen aikana kolminkertaiseksi ja myös ranskan, saksan ja espanjan kielen opiskelijamäärät kasvavat 10–20 prosenttia ilman, että englannin ja ruotsin kielen valintoihin puututtaisiin.
- Vapaaehtoisen (A2) kielen tarjonta kattaa mahdollisuuksien mukaan kaikki kunnat.
- 50 prosenttia vuosiluokkien 7–9 oppilaista opiskelee jotain valinnaista kieltä eikä sukupuolten välillä ole merkittäviä eroja.
- Lukiossa 90 prosenttia oppilaista opiskelee valinnaista kieltä eikä merkittäviä sukupuolten välisiä eroja ole havaittavissa.

b) ammatillinen koulutus

- Kielitarjonta ja -valinnat vaihtelevat sekä koulutusasteen että koulutuslohkon mukaan siten, että valinnaista kieltä opiskelee
 - 1) ammatillisessa koulutuksessa kaupan ja hallinnon alan opiskelijoista 60–100 prosenttia
 - 2) hotelli- ja ravintola-alan sekä koti- ja laitostalouden opiskelijoista 60–90 prosenttia
 - 3) tekniikan alan opiskelijoista 40–80 prosenttia
 - 4) kulttuurialojen opiskelijoista 40–50 prosenttia ja
 - 5) luonnonvara-alojen ja humanististen alojen opiskelijoista 20–30 prosenttia.
- Kielivalinnat kohdistuvat tekniikan aloilla, kaupan ja hallinnon alalla, matkailualalla, hotelli- ja ravintola-alalla, sosiaali- ja terveydenhoidon alalla sekä kulttuurialoilla saksan kieleen tai venäjän kieleen, rakennus- ja siivousalalla puolestaan pääsääntöisesti saksan kieleen.
- Opiskelija voi valita ammatillisesti eriytyvien opintojen yhteydessä myös uuden vieraan kielen.
- Osa vieraan kielen opetuksesta integroidaan ammatillisiin opintoihin.

Opettamisen ja opiskelun tason kohottamiseksi kiinnitettiin huomiota opetusmenetelmien monipuolistamiseen yleisesti ja erityisesti opiskelu- ja oppimistaitoihin, suullisen kielitaidon parantamiseen, vieraiden kulttuurien tuntemukseen sekä vieraalla kielellä opettamiseen.

1.2 Osallistujat

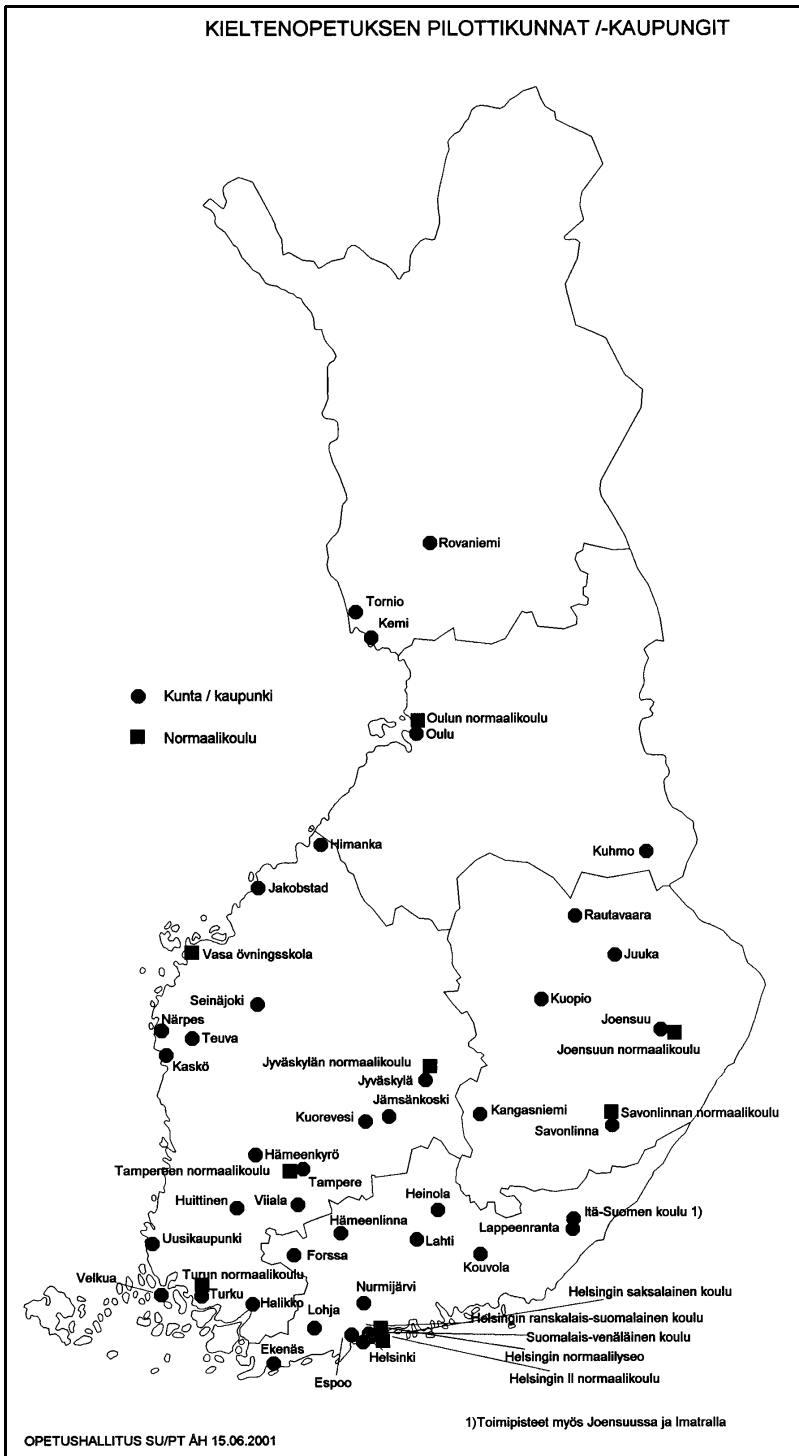
Hankkeen toteuttamiseksi luotiin keväällä 1996 pilottikuntien ja -oppilaitosten verkosto. Hankkeeseen on vuosina 1996–2000 osallistunut yhteensä 275 pilottioppilaitosta 39 kunnassa, joista kolmessa on ainoastaan ruotsinkielisiä pilottioppilaitoksia. Oppilaitokset edustavat eri koulumuotoja ja -asteita. Kunnallisten peruskoulujen ohella hankkeeseen on osallistunut kuusi normaalikoulua sekä Helsingin saksalainen koulu, Helsingin ranskalais-suomalainen koulu, Suomalais-venäläinen koulu sekä Itä-Suomen suomalais-venäläinen koulu.

KIMMOKE-hankkeessa mukana olleiden opettajien kokonaismäärää on vaikea arvioida. Aktiivisesti mukana olleiden peruskoulujen sekä päivä- ja aikuislukioiden päätoimisten kieltenopettajien määrä oli kuntien ja koulutuksen järjestäjien loppuraporttien mukaan yhteensä hieman yli 600. Hankkeeseen osallistuneista aikuisoppilaitoksista oli mukana 46 päätoimista ja 163 sivutoimista opettajaa.

Ammatillisten oppilaitosten lukumäärä vaihteli KIMMOKE-hankkeen aikana, koska oppilaitoksia yhdistettiin ja toisaalta koska osa vuonna 1996 mukaan valituista oppilaitoksista vakinaistettiin ammattikorkeakouluiksi. Vuoden 1999 tilanteen mukaan hankkeessa oli 34 ammatillista oppilaitosta, joista 8 kuului vakinaisiin tai väliaikaisiin ammattikorkeakouluihin. Pääsääntöisesti yksi kieltenopettaja kustakin koulutusyksiköstä toimi hankkeen yhteyshenkilönä. Toimintakauden aikana tapahtui muutoksista johtuen runsaasti yhteyshenkilövaihdoksia. Toimintaan osallistuneiden muiden kuin yhteyshenkilöiden määrää on vaikea arvioida. Kaikkiaan KIMMOKE-hankkeessa aktiivisesti toimineita ammatillisen koulutuksen kieltenopettajia voi arvioida eri tietojen, kuten esimerkiksi vuosittaisiin ammatillisten KIMMOKE-oppilaitosten yhteisiin koulutuspäiviin osallistuneiden perusteella olleen 30–40.

Pilottikuntien valintakriteereinä oli muun muassa pyrkimys saada mukaan erityyppisiä ja erilaisissa olosuhteissa toimivia kuntia ja myös ruotsinkielisiä ja kaksikielisiä kuntia. Tärkeänä pidettiin myös oppilaitosten yhteyksiä työelämään ja muihin maihin, samoin kuin kunnan koulutoimen johdon ja oppilaitosten opettajakunnan sitoutumista hankkeeseen. Yhteensä 16 kunnan hakemus pilottikunnaksi jouduttiin hylkäämään.

Tavoitteesta luoda tasaisesti koko Suomen kattava pilottikuntien verkosto jouduttiin kuitenkin jossain määrin tinkimään, koska hankkeeseen halukkaita kuntia oli osassa maata vähän (ks. seuraavan sivun kartta pilottikunnista).

KUVIO 1. Kartta pilottikunnista

Toimintatavat ja resurssit

Tavoitteisiin pyrittiin oppilaitosten verkottumisella, valtakunnallisilla tapaamisilla, valtion budjettivaroilla toteutetulla tavalla täydennyskoulutuksella sekä tuottamalla opetuksen tueksi erilaisia materiaaleja. Lisäksi KIMMOKE-peruskouluille ja -lukioille on hakemuksesta myönnetty määrärahaa kansainvälistämishankkeisiin ja syntyperäisten ranskan-, saksan- ja venäjänkielisten apuopettajien kutsumiseksi kouluihin.

KIMMOKE-hankkeeseen pääsy edellytti, että oppilaitoksella oli jokin erityinen alue, jota se halusi kehittää. Näistä kehittämisteemoista muodostettiin kuusi valtakunnallista aiheverkkoa. Moni oppilaitoksista osallistui usean verkon toimintaan. Aiheverkkojen teemat olivat seuraavat:

- 1) kieliohjelman monipuolistaminen ja oppilaitosyhteistyö,
- 2) opiskelu vieraalla kielellä ja kieltenopetuksen integroiminen muuhun opetukseen,
- 3) opiskelu- ja opetusmenetelmien kehittäminen,
- 4) kansainväliset yhteydet ja kulttuurien kohtaaminen,
- 5) etä- ja monimuoto-opetus sekä tieto- ja viestintäteknikka ja
- 6) suullisen kielitaidon kehittäminen.

Kullakin verkolla oli koordinaattorikunta, joka vastasi verkon toiminnoista.

Ruotsinkieliset oppilaitokset verkottuivat teemoittain keskenään sekä sopivien suomenkielisten oppilaitosten kanssa.

Aiheverkkotoiminnan avulla oli lisäksi tarkoitus kehittää oppilaitosten yhteistyömuotoja ja alueellisen yhteissuunnittelun vakiintumista kielitarjonnassa. Koordinaattorikunta on saanut Opetushallitukselta vuosittain noin 10 000–25 000 markan määrärahan verkon toimintojen hoitamiseen. Aiheverkot järjestivät verkkokohtaisia tapaamisia ja koulutustilaisuuksia 2–5 kertaa vuodessa. Sisäisen tiedotuksen hoitamiseksi verkoilla oli omia sähköpostilistoja. Luotuja yhteistyöverkkoja ja toimintamalleja toivotaan kehitettävän vastaisuudessakin. Suurin ongelma aiheverkkojen toiminnassa oli koordinaattorien mielestä aika- ja resurssipula.

Luettelo kunkin aiheverkon toimintaan osallistuneista oppilaitoksista on liitteenä 1 ja yhteenveto aiheverkkojen toiminnasta on liitteenä 2.

Vuonna 1999 käynnistettiin venäjän kielen erillishanke, kun näytti siltä, että venäjän osalta oltiin vielä kaukana alun perin asetetuista tavoitteista. Venäjän erillishankkeeseen liittyi viisi kuntaa (Kotka, Oulu, Lahti, Tohmajärvi ja Turku) ja myöhemmin vielä kolme koulua (Itä-Suomen suomalais-venäläinen koulu, Joensuun normaalikoulu ja Suomalais-venäläinen koulu). Hankkeen tavoitteeksi asetettiin venäjän opiskelun lisääminen ja opetuksen kehittäminen. Hankkeen tarkempi kuvaus on liitteenä 3.

Kuntia pyydettiin ilmoittamaan omissa loppuraporteissaan KIMMOKE-hankkeeseen vuosittain erikseen budjetoimansa määrärahan suuruus. Seitsemän kuntaa ei ole osoittanut hankkeeseen lainkaan erillistä määrärahaa. Useimmat kunnat ovat osoittaneet hankkeelle määrärahoja ainakin joinakin vuosina, kunnista 13 joka vuosi ja kunnista 6 ensimmäistä vuotta (1996) lukuun ottamatta joka vuosi. Määrärahan suuruus on ollut keskimäärin 10 000–40 000 markkaa vuodessa.

Vuonna 1997 muodostettiin kritiikkiryhmä arvioimaan KIMMOKE-hankkeen tavoitteiden toteutumista muiden kuin pilottioppilaitosten näkökulmasta sekä tukiryhmä, jossa oli mukana sidosryhmien, oppilaitosten ja työelämän edustajia. Kritiikkiryhmän edustajia on osallistunut valtakunnallisiin KIMMOKE-tapahtumiin. Tukiryhmä on kokoontunut pari kertaa.

Valtakunnalliset tapaamiset ja täydennyskoulutus

Opetushallitus on järjestänyt pilottikunnille useita valtakunnallisia tapaamisia, joissa on ollut pedagogisten teemojen lisäksi tapaamisia eri oppilaitosmuodoille, eri kielten opettajille tai molemmille.

Opetusministeriön määrittämiin, koulutuspoliittisesti merkittäviin hankkeisiin liittyviä täydennyskoulutusohjelmia on vuodesta 1996 tuettu valtion budjettivaroilla. Kielten täydennyskoulutusohjelmien painopistealueita ovat olleet kielten arvosanojen opintoviikkokokonaisuudet, kieltenopetuksen didaktiikka sekä kansainvälistyminen. Pilottioppilaitosten opettajien lisäksi kursseille on osallistunut myös muiden oppilaitosten opettajia.

Kieltenopetuksen ja vieraskielisen opetuksen täydennyskoulutusta on rahoitettu vuosina 1996–2000 valtion tulo- ja menoarviossa seuraavasti:

Vuosi	Markkaa
1996	2 000 000
1997	5 000 000
1998	5 000 000
1999	4 200 000
2000	2 100 000

Eniten on osallistujia ollut alle 10 opintoviikon (pääsääntöisesti 3–5 opintoviikon) kestoiseen koulutukseen, yhteensä noin 2 700 opettajaa. Kielten 15–20 opintoviikon koulutukseen on osallistunut vuosina 1996–2000 yhteensä 448 opettajaa:

Kieli	Yhteensä
• saksa	203
• ranska	46
• espanja	25
• italia	40
• venäjä	51
• suomi/ruotsi	83

Opetushallituksen järjestämien kieltenopetukseen liittyvien koulutustilaisuuksien teemoina ovat KIMMOKE-hankkeen aikana olleet muun muassa ala-asteen kieltenopetus, suullinen kielitaito ja sen arvioiminen, tieto- ja viestintätekniikka kielten opiskelussa, opiskelu- ja oppimistaidot, kieli ja kulttuuri, ylioppilastutkinto sekä saksan ja ranskan erityiskysymykset. Näihin maksullisiin koulutustilaisuuksiin on vuosina 1996–2000 osallistunut yhteensä 4 414 opettajaa¹.

Kuntien loppuraporttien mukaan KIMMOKE-oppilaitosten kieltenopettajista ja vieraalla kielellä opettavista opettajista yhteensä

- 295 osallistui valtion budjettivaroin kustannettuun opintoviikkokoulutukseen,

¹ Osallistujamäärät eri vuosina olivat seuraavat: 1996: 684, 1997: 744, 1998: 701, 1999: 1 367 ja vuonna 2000: 918. Kevätlukukaudella 2001 on koulutettu 459 kieltenopettajaa.

- 433 osallistui jonkin KIMMOKE-aiheverkon järjestämään koulutukseen ja
- 418 osallistui johonkin muuhun kieltenopettajien täydennyskoulutukseen.

Peruskouluille ja lukioille kansainvälistymiseen myönnetty määräraha

KIMMOKKEen peruskoulujen ja lukioiden kansainvälistymiseen on vuosina 1997–2000 myönnetty määrärahaa seuraavasti.

TAULUKKO 1. Peruskouluille ja lukioille kansainvälistymiseen myönnetty määräraha vuosina 1997–2000

Vuosi	1997 mk	1998 mk	1999 mk	2000 mk	Yhteensä mk
<i>Peruskoulu</i>					
Suomenkielinen		1 800 000	1 900 000	1 827 900	
Ruotsinkielinen		100 000	100 000	100 000	
<i>Yhteensä</i>	<i>1 450 000</i>	<i>1 900 000</i>	<i>2 000 000</i>	<i>1 927 900</i>	<i>7 277 900</i>
<i>Lukio</i>					
Suomenkielinen		1 000 000	840 000	892 100	
Ruotsinkielinen		50 000	60 000	80 000	
<i>Yhteensä</i>	<i>950 000</i>	<i>1 050 000</i>	<i>900 000</i>	<i>972 100</i>	<i>3 872 100</i>
Ranska/Saksa /USA-vaihto		150 000	250 000 x)	300 000 xx)	700 000
<i>Yhteensä mk</i>	<i>2 400 000</i>	<i>3 100 000</i>	<i>3 150 000</i>	<i>3 200 000</i>	<i>11 850 000</i>

x) määräraha myönnetty kokonaan lukioille

xx) peruskoulu + lukio; Ranska/Saksa/Venäjä/USA-vaihto

Koulut ovat voineet käyttää määrärahaa syntyperäisten kieltenpuhujien vierailuihin oppitunneilla ja kerhotoimintaan, ystävyys- ja yhteistyökoulutoimintaan (esim. yhteisiä projekteja, oppilas- ja opettajavaihtoa, vierailuja), kansainvälisyyttä ja kielenopetusta koskevien tilaisuuksien ja teemapäivien järjestämiseen, materiaalien hankintaan sekä yhteydenpitoon. Yhdysvaltoihin Fulbright-opettajavaihtoon osallistuville opettajille on myönnetty vähäistä tukea.

Määrärahaa on voitu myöntää hakeneille kouluille vuosittain keskimäärin noin 20 000–26 000 markkaa perusasteen kouluille ja noin 20 000–26 500 markkaa lukioille.

KIMMOKE-hankkeen perus- ja lukio-opetusta antavilta oppilaitoksilta on vuosittain tiedusteltu lukuvuodesta 1996–1997 alkaen, missä määrin ja minkälaiseen kansainväliseen yhteistyöhön ne ovat osallistuneet. Kooste tuloksista ja lukuvuoden 1999–2000 yhteenveto esitetään liitteessä 4.

Tuotetut julkaisut

Materiaalia on tuotettu muun muassa oppilaalle vieraalla kielellä opettamisesta sekä opiskelu- ja oppimistaidoista. (Katso lähdeluettelo.)

2 Kielten opiskelu ja opetus yleissivistävissä oppilaitoksissa vuosina 1996–2000

Perusopetuksen vuosiluokkien 1–6 opetussuunnitelmaan kuuluu kielen opiskelua kaikille yhteisenä aineena. Lisäksi kieliä voi olla myös vapaaehtoisena aineena. Perusopetuksen vuosiluokkien 7–9 opetussuunnitelman mukaan opiskellaan yhteisinä aineina kahta kieltä, joiden lisäksi valinnaisiin aineisiin kuuluu myös vieraita kieliä. Lukion kieliohjelmaan voi kuulua myös lukiossa alkavia kieliä.

Kieltenopetuksen laajuudet on määritelty seuraavasti:

- A1 = perusopetuksen vuosiluokilla 1–6 alkava yhteinen kieli.
- A2 = perusopetuksen vuosiluokilla 1–6 alkava vapaaehtoinen kieli.
- B1 = perusopetuksen vuosiluokilla 7–9 alkava yhteinen toinen kotimainen kieli tai englanti; mikäli oppilas kuitenkin jo luokilla 1–6 on aloittanut sekä toisen kotimaisen että englannin kielen opiskelun, hän voi jatkaa niitä molempia A-kielinä vuosiluokilla 7–9.
- B2 = perusopetuksen vuosiluokilla 7–9 alkava valinnainen kieli.
- B3 = lukiossa alkava valinnainen kieli.

Lisäksi perusopetuksen vuosiluokkien 7–9 ja lukion opetussuunnitelmaan voi kuulua sellaisia valinnaisia kieliopintoja, jotka eivät yllä B-tasolle asti.

Tilastokeskus kerää perusopetuksen koko maata koskevat tiedot toteutuneista kielivalinnoista, mutta sen sijaan tarjonnasta se ei kerää tietoja. Lukion ainevalintatiedot Tilastokeskus on vuodesta 1998 alkaen koonnut ainoastaan lukion päästötodistuksen saaneista. Sitä ennen lukion ainevalintatiedot koottiin lukion koko oppilasmäärästä.

Tämän luvun tilastotiedot perustuvat Tilastokeskuksen luku-
vuosittain keräämiin tietoihin peruskoulujen ainevalinnoista ja lukionsa päättäneistä kerättyihin tietoihin. KIMMOKE-koulujen tiedot on koottu edellä mainituista kielivalintatiedoista sekä pilottikuntien Opetushallitukselle lähettämistä

loppuraporteista. KIMMOKE-tilastoihin on tilastoitu ainoastaan suomenkieliset koulut. Tarkastelusta on rajattu pois hankkeessa mukana olleet kielikoulut (Helsingin ranskalais-suomalainen koulu, Helsingin saksalainen koulu, Suomalais-venäläinen koulu ja Itä-Suomen suomalais-venäläinen koulu), koska niiden osuus pienehkössä oppilasmäärässä vääristäisi ranskan, saksan ja venäjän valintaluvut liian korkeiksi.

2.1 Perusopetuksen kielivalinnat

Vuosiluokat 1–6

KIMMOKE-projektin tavoitteena oli, että vapaaehtoisen (A2) kielen tarjonta kattaa mahdollisuuksien mukaan kaikki kunnat.

Vieraan kielen opiskelu aloitetaan A1-kielen opinnoilla yleisimmin kolmannella luokalla, joskin sitä opiskelee pieni osa jo ensimmäisen ja toisen luokan oppilaista.

Kieltenopetuksen aloituksen varhentaminen on lisääntynyt vuosi vuodelta. Varhennettuna A1-kielenä aloitetaan yleisimmin englanti, jota opiskelee yli puolet jo ensimmäisellä ja toisella luokalla A1-kieltä opiskelevista. Taulukossa 2 tarkastellaan A1-kielen opiskelun ensimmäisellä tai toisella vuosiluokalla aloittavien määriä lukuvuodesta 1994–1995 lähtien.

TAULUKKO 2. Varhennettuun kieltenopetukseen osallistuvien määrä lukuvuodesta 1994–1995 lukuvuoteen 2000–2001

Luku- vuosi	1. vuosiluokka			2. vuosiluokka		
	Oppilas- määrä yhteensä	A1-kiel- tä opis- kelevia	Osuus ikäluo- kasta (%)	Oppilas- määrä yhteensä	A1-kiel- tä opis- kelevia	Osuus ikäluo- kasta (%)
1994–95	61 004	1 341	2,2	61 839	1 518	2,4
1995–96	64 364	1 915	3,0	60 830	2 959	4,9
1996–97	64 337	2 238	3,5	64 147	3 880	6,0
1997–98	66 543	2 824	4,2	64 155	4 119	6,4
1998–99	66 325	3 156	4,8	66 756	5 570	8,3
1999–00	67 212	3 221	4,8	65 999	5 909	8,9
2000–01	62 164	3 752	6,0	67 828	6 820	10,1

Ylivoimaisesti suosituin A1-kieli on edelleen englanti, jonka osuus luokkien 1–6 toteutuneista valinnoista vuonna 2000 oli 87,6 prosenttia. Ruotsin kieltä A1-kielenä opiskelevien osuus on vähentynyt sekä edellisestä lukuvuodesta että koko tarkastelujakson aikana (3,4 %→1,8 %), mutta A2-kielenä ruotsin suosio sen sijaan on huomattavasti lisääntynyt (7,6 %→19,4 %).

Liitteestä 5 ilmenee eri kielten A1- ja A2-oppimääriä opiskelevien määrät lukuvuodesta 1994–1995 lukuvuoteen 2000–2001 perusopetuksen luokilla 1–6, tyttöjen prosentuaalinen osuus kunkin kielen opiskelijoista, kunkin kielen prosentuaalinen osuus kaikista A1- tai A2-oppimäärän toteutuneista valinnoista sekä kaikista luokkien 1–6 oppilasta. KIMMOKE-koulujen vastaavat tiedot ovat liitteenä 6.

A2-kielen opiskelu alkaa yleisimmin viidennellä luokalla, mutta sitä opiskellaan jossain määrin alemmillakin luokka-asteilla, tällöin yleensä neljänneltä luokalta alkaen. Esimerkiksi lukuvuonna 2000–2001 A2-kieltä opiskeli yhteensä 50 859 vuosiluokkien 1–6 oppilasta, joista 45 219 oli viidennen tai kuudennen luokan oppilaita ja 5 640 vuosiluokilla 1–4. Neljäsluokkalaisia heistä oli 4 643 ja jo ensimmäisellä luokalla vapaaehtoisen kielen opiskelun aloitti 155 oppilasta. (Taulukko 3.)

Lukuvuodesta 1994–1995 lukuvuoteen 1997–1998 saakka vapaaehtoisen kielen opiskelu on kasvanut voimakkaasti, mut-

ta sen jälkeen se näyttää kääntyneen laskuun. Lukuvuonna 2000–2001 jotain A2-kieltä opiskeli 35 prosenttia viidennen luokan oppilaista, kahtena edellisenä lukuvuonna vastaavasti noin 37 prosenttia.

A2-kielen opintoja keskeyttäneen jossain määrin jo ennen siirtymistä vuosiluokille 7–9: esimerkiksi lukuvuonna 2000–2001 oli 6. vuosiluokalla A2-kieltä opiskelevia 1 174 vähemmän kuin edellisenä vuonna 5. vuosiluokalla. Edellisenä lukuvuonna vastaava vähennys oli 1 721.

Eri kielten osuuksissa A2-kieltä opiskelevien kokonaismäärästä on hankekauden aikana nähtävissä joitakin muutoksia. Erityisesti ruotsi, mutta myös suomi, ranska ja venäjä ovat hieman kasvattaneet osuuttaan, saksan osuus on puolestaan vähentynyt. Lukuvuonna 2000–2001 oli 297 kunnassa (66 % kaikista Suomen kunnista) mahdollista opiskella jotain A2-kieltä. Liitteenä 7 on luettelo kunnista, joissa on lukuvuonna 2000–2001 vuosiluokilla 1–6 opiskeltu jotain A2-kieltä. Tosin kunnan kaikille ao. vuosiluokkien oppilaille ei silti aina ole mahdollista ottaa A2-kieltä opiskeluohjelmaansa, vaikka sitä kunnan jossain koulussa opetettaisiinkin.

TAULUKKO 3. A2-kieltä opiskelevien määrä ja prosentuaalinen osuus ikäluokasta lukuvuodesta 1994–1995 lukuvuoteen 2000–2001

		1.lk	2.lk	3.lk	4.lk	5.lk	6.lk	A-2-kieltä opiskelevia yht.
Toteutuneet	1994–1995	•	•	•	•	11 876	7 701	21 198
A2-valinnat	1995–1996	142	228	172	2 211	20 449	11 879	35 273
yhteensä	1996–1997	203	297	356	2 467	24 000	19 706	47 029
	1997–1998	150	193	475	3 430	25 325	22 511	52 084
	1998–1999	195	225	505	3 888	22 740	23 578	51 141
	1999–2000	155	222	631	4 260	23 776	22 285	51 329
	2000–2001	155	194	648	4 643	22 617	22 602	50 859
<hr/>								
Toteutuneet	1994–1995	•	•	•	•	17,6	11,5	5,5
A2-valinnat	1995–1996	0,2	0,4	0,3	3,5	30,8	17,6	9,2
% ikäluokasta	1996–1997	0,3	0,5	0,6	4,0	37,6	29,7	12,3
	1997–1998	0,2	0,3	0,7	5,6	41,0	35,2	13,7
	1998–1999	0,3	0,4	0,8	6,1	36,7	37,4	13,4
	1999–2000	0,2	0,3	1,0	6,7	37,2	36,6	13,2
	2000–2001	0,2	0,3	1,0	7,0	34,8	34,7	12,8

• tieto puuttuu

Parhaiten näyttää toteutuneen englannin ja saksan kielen opetuksen järjestäminen. Sen sijaan venäjän kielen opetusta ei tarjonnasta huolimatta ole pystytty juuri lainkaan toteuttamaan. Esimerkiksi vuonna 1999 saksaa oli mahdollista opiskella A2-kielenä 227 kunnassa, venäjää puolestaan vain 24 kunnassa.

Kielivalintojen tarkastelu sukupuolen mukaan osoittaa, että tytöt ovat A1-englantia ja suomea lukuun ottamatta enemmistönä kaikissa kielissä niin KIMMOKE-oppilaitoksissa kuin koko maassakin.

KIMMOKE-kouluissa on valtakunnallista tilannetta useammin valittu A1-kieleksi muu kieli kuin englanti, vaikka niissäkin noin 83 prosenttia oppilaista opiskelee A1-kielenä englantia. Lisäksi englannin asema A1-kielenä on sekä valtakunnallisesti että KIMMOKE-kouluissa hieman lisääntymässä. Eri kielten prosenttiosuudet A1-kieltä opiskelevien kokonaismäärästä olivat lukuvuodesta 1998–1999 lukuvuoteen 2000–2001 taulukon 4 mukaiset.

TAULUKKO 4. A1-kielen toteutuneiden valintojen vertailu KIMMOKE-koulujen ja koko maan välillä (% kaikista A1-kielen valinnoista)

A1-kieli	Koko maa			KIMMOKE		
	1998 –1999	1999 –2000	2000 –2001	1998 –1999	1999 –2000	2000 –2001
Englanti	86,8	87,7	87,6	80,7	81,9	83,2
Ruotsi	2,4	2,0	1,8	3,0	2,2	2,1
Ranska	1,6	1,5	1,3	7,0	6,2	5,1
Saksa	3,7	3,3	2,8	8,3	8,7	7,4
Venäjä	0,3	0,3	0,3	1,0	1,0	1,0

KIMMOKE-peruskouluissa on selvästi muuta maata harvemmin valittu A2-kieleksi saksaa, kun taas erityisesti ranskaa ja venäjää on puolestaan opiskeltu muuta maata yleisemmin. Lukuvuodesta 1997–1998 lukuvuoteen 2000–2001 luvut olivat seuraavat¹:

¹ Taulukossa 5 mainittujen kielten lisäksi A2-kielenä on opiskeltu suomea (v. 2000 N=1 284), saamea (N=272) ja jotain muuta kieltä (N=134).

TAULUKKO 5. A2-kielen toteutuneiden valintojen vertailu KIMMOKE-koulujen ja koko maan välillä (% kaikista A2-oppimäärää opiskelevista)

A2-kieli	Koko maa				KIMMOKE			
	1997 –1998	1998 –1999	1999 –2000	2000 –2001	1997 –1998	1998 –1999	1999 –2000	2000 –2001
Englanti	28,1	27,9	29,2	29,2	30,9	31,2	30,0	29,4
Ruotsi	16,2	17,1	18,7	19,4	17,0	17,9	19,7	20,2
Ranska	7,5	8,0	8,2	8,4	11,2	10,5	12,4	13,4
Saksa	44,0	42,3	39,6	38,7	37,4	38,2	35,8	34,7
Venäjä	0,6	1,0	1,1	1,0	1,6	2,1	2,1	1,5

Vuosiluokat 7–9

Vuosiluokilla 7–9 KIMMOKE-hankkeen keskeisenä tavoitteena oli, että 50 prosenttia yläasteen oppilaista opiskelee jotain valinnaista kieltä eikä sukupuolten välillä ole merkittäviä eroja. Tavoitteena oli myös monipuolistaa kielten opiskelua siten, että puuttumatta englannin ja ruotsin kielen valintoihin venäjän kielen opiskelijamäärä kasvaa nykyisestä (1996) kolminkertaiseksi sekä myös ranskan ja saksan kielen opiskelijamäärät kasvavat 10–20 prosenttia.

Käytössä olevasta tilastoaineistosta ei voi päätellä, kuinka suuri osuus vuosiluokkien 7–9 oppilaista tosiasiallisesti opiskelee valinnaista kieltä, koska sama oppilas voi opiskella sekä A2- että B2-kieltä. Lisäksi Tilastokeskus on vuoden 1996 jälkeen tilastoinut vuosiluokkien 7–9 samoin kuin lukion A1- ja A2-kielten opiskelijoiden määriä koskevat tiedot yhteen.

Kun valinnaiskieltä (A2) on alettu opiskella jo vuosiluokilla 1–6, on siitä seurannut, että vuosiluokilla 7–9 alkavaa valinnaista kieltä (B2) opiskelevien määrä on kääntynyt laskuun lukuvuonna 1997–1998 ja tämä suuntaus näyttää jatkuvan (liite 8). Syksyllä 1994 opiskeli jotain B2-kieltä neljäsosa 7–9 luokkien oppilaista (n = 50 799), syksyllä 2000 enää 13 prosenttia (n = 24 449) heistä.

Lähes kaikki vuosiluokkien 7–9 oppilaat opiskelevat englantia sekä ruotsia tai suomea jonkin oppimäärän laajuisena. Saksaa opiskelee noin joka viides oppilas. Saksaa A1- tai A2-kielenä opiskelevien osuus on lisääntynyt tarkastelukautena vajaasta 2 prosentista runsaaseen 10 prosenttiin kaikista

A1/A2 -kieltä opiskelevista. Koska saksa valitaan A2-kielenä, on sen osuus B2-kielenä puolestaan vähentynyt, joskin se edelleen on ehdottomasti suosituin B2-kieli (n. 57 % toteutuneista valinnoista). Ranskan opiskelu sekä A2- että erityisesti B2-kielenä on lisääntynyt siten, että lukuvuonna 2000–2001 ranskan jotain oppimäärää opiskeli 7,4 prosenttia vuosiluokkien 7–9 oppilaista. A1- ja A2-venäjän opiskelijamäärät eivät ole juuri lainkaan muuttuneet, mutta sen sijaan B2-venäjän osuus kaikista toteutuneista B2-valinnoista on lisääntynyt lukuvuodesta 1994–1995 (2,3 %) lukuvuoteen 2000–2001 (4,2 %).

Tytöt opiskelevat valinnaiskieliä enemmän kuin pojat: B2-kieltä opiskelevista on 68 prosenttia tyttöjä. Ranska on erityisesti tyttöjen suosiossa, venäjässä erot sen sijaan ovat pienemmät.

KIMMOKE-kouluissa on myös vuosiluokilla 7–9 A2-kieltä opiskeltu hieman muuta maata yleisemmin (liite 9). Niissä on B2-kielenä opiskeltu ranskaa ja venäjää useammin kuin valtakunnassa keskimäärin, saksaa sen sijaan koko maata harvemmin. Myös KIMMOKE-kouluissa tytöt opiskelivat valinnaiskieliä enemmän (68,4 % B2-kieltä opiskelevista) kuin pojat. KIMMOKE-kouluissakin B2-kieltä opiskelevien osuus vuosiluokkien 7–9 oppilaista on vuodesta 1997 vähentynyt (27,3 %:sta 11,4 %:iin).

2.2 Kielivalinnat päivälukioissa

KIMMOKE-projektin tavoitteena on ollut, että lukiossa 90 prosenttia oppilaista opiskelee valinnaista kieltä eikä merkittäviä sukupuolten välisiä eroja ole havaittavissa. Tavoitteena on myös ollut monipuolistaa kielten opiskelua siten, että puuttumatta englannin ja ruotsin kielen valintoihin venäjän kielen opiskelijamäärä kasvaa vuodesta 1996 kolminkertaiseksi ja myös ranskan, saksan ja espanjan kielten opiskelijamäärät kasvavat 10–20 prosenttia.

Tilastokeskus on vuodesta 1998 lähtien kerännyt tietoja lukio-
laisten kieltenopiskelusta päästötodistusten perusteella. Valtakunnallisia vertailuja ei aiempien vuosien lukiotilastoihin voi näin ollen tehdä, koska ne perustuvat lukion koko oppilasmäärään.

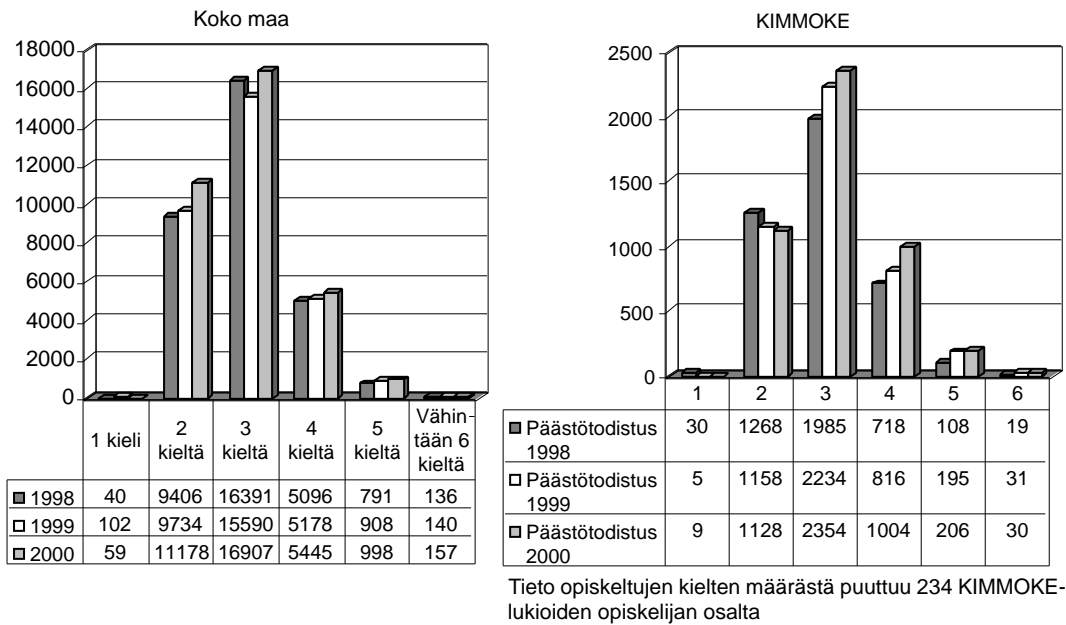
Lähes kaikki keväällä 2000 lukio-opintonsa päättäneet (n = 39 301) ovat opiskelleet jonkin oppimäärän mukaan englantia ja ruotsia. Saksaa on opiskellut lähes puolet ja ranskaa noin viidesosa lukion päästötodistuksen saaneista, venäjää puolestaan 5,8 prosenttia, espanjaa 4,5 prosenttia ja italiaa 1,9 prosenttia heistä.

TAULUKKO 6. Eri kielten prosentiosuudet kaikista B2/B3-oppimäärän valinnoista vuosina 1998–2000

B2/B3-kieli	1998 n = 26 348 %	1999 n = 25 243 %	2000 n = 26 664 %
Saksa	61,0	59,2	55,2
Ranska	27,0	25,5	27,5
Venäjä	4,6	5,9	6,8
Espanja	3,5	5,2	5,8
Italia	1,6	1,8	2,5
Latina	1,4	1,6	1,7
Muut	0,9	0,8	0,4

Kun A2-kielen opiskelu on ollut mahdollista kaikissa peruskouluissa vuodesta 1993 lähtien, on kahta A-kieltä opiskelleita jo lukion päästötodistuksen saaneissakin. Tämä näkyy B2- ja B3 -kielen opiskelun vähenemisenä jo lukiossakin, joskaan ei vielä yhtä selvästi kuin perusopetuksen vuosiluokilla 7–9.

Noin puolet lukion oppimäärän suorittaneista on opiskellut kolmea kieltä. Heidän osuutensa on sama sekä KIMMOKE-lukioissa että valtakunnallisesti. Sen sijaan kahta kieltä (pakollista vierasta kieltä ja toista kotimaista kieltä) opiskelleiden osuus on KIMMOKE-kunnissa ollut koko maan tilanteeseen verrattuna pienempi. KIMMOKE-kuntien lukioissa kahta kieltä opiskelevien osuus on tarkastelukautena pienentynyt, kun se koko maan lukioissa on suurentunut. Vastaavasti neljää tai sitä useampaa kieltä opiskelevien osuus on pilottilukioissa muuta maata suurempi. (Kuvio 2.)

KUVIO 2. Lukiokoulutuksen oppimäärän keväällä 1998, 1999 ja 2000 suorittaneet: opiskeltujen kielten määrä/opiskelija

Lääneittäin jakautuvat prosentuaalisesti eniten ja vähiten opiskellut B2/B3-kieliset seuraavasti: (Ahvenanmaa ei mukana; tiedot vuodelta 1998):

Kieli	Eniten	Vähiten
Ranska	Etelä-Suomi	Lappi
Saksa	Oulu	Etelä-Suomi
Venäjä	Itä-Suomi	Oulu
Espanja	Lappi	Oulu
Italia	Itä-Suomi	Lappi

KIMMOKE-lukioissa vuosina 1998–2000 päästötodistuksen saaneiden kielivalintojen vertailu valtakunnallisiin tietoihin (liitteet 10 ja 11) osoittaa, että A1- ja A2-kielissä ei ole yleisesti ottaen tapahtunut suuria muutoksia. Englannin osuus A1/A2-kielen toteutuneista valinnoista on valtakunnallisesti noin 87 prosenttia ja KIMMOKE-kunnissa noin 90 prosenttia. Ruotsin osuus A-kielen toteutuneista valinnoista on vähentynyt muutaman prosenttiyksikön (valtakunnallisesti 5,6 %:sta 4,9 %:iin) ja KIMMOKE-kunnissa 6,1 %:sta 5,3 %:iin, saksan osuus on puolestaan hieman kasvanut. Sen sijaan B2- ja erityisesti B3-kielenä saksa on joutunut tekemään tilaa uusille

kielille, joskin se edelleen on ehdottomasti suosituin B2- ja B3-kielistä. Venäjän suosio B3-kielenä on noussut (valtakunnallisesti 8,4 %:sta 11,5 %:iin kaikista B3-kielen valinnoista ja KIMMOKE-kunnissa vastaavasti 7,2 %:sta 11,0 %:iin). Pientä nousua on ollut myös B2-venäjässä, joskin sen osuus B2-kielen valinnoista niin pilottikunnissa kuin valtakunnallisestikin on varsin vaatimaton. B3-espanjan valintojen nousu on ollut huomattava (valtakunnallisesti 7,0 %:sta 10,8 %:iin ja pilottikunnissa 8,3 %:sta 12,6 %:iin).

2.3 KIMMOKE-kuntien kieliohjelman kehitys hankekauden aikana

Pilottikuntia pyydettiin omissa loppuraporteissaan ilmoittamaan, mitä kieliä ne olivat kieliohjelmassaan lukuvuosina 1995–1996 ja 2000–2001 tarjonneet sekä kielittäin eri oppimääriä aloittaneiden lukumäärät. Yhteenveto vastauksista (liitteenä 12) osoittaa, että A2-kielinä on lukuvuonna 2000–2001 useimmissa kunnissa tarjottu useampaa A2-kieltä ja niihin on myös ryhmiä muodostunut useammin kuin lukuvuonna 1995–1996 tai sitten tilanne on säilynyt ennallaan. Opetettävien A2-kielten määrä on kasvanut 17 kunnassa ja vähentynyt viidessä kunnassa. Myös B3-kielen tarjonta ja eri kieliin syntyneiden ryhmien määrä on jonkin verran kasvanut. A1-kielten määrä sen sijaan on useimmiten säilynyt samana.

B2-kielten tarjonta ja opiskelu ovat puolestaan kaventuneet huomattavasti. Vähentymistä on tapahtunut 16 kunnassa, mutta laajentumista vain kahdessa kunnassa. B2-kielen valintojen vähenemisen syyksi mainitaan yleisimmin A2-kielen yleistynyt opiskelu. Lisäksi ongelmia on aiheuttanut koulujen etäisyys; oppilaat eivät ole olleet halukkaita koulun vaihtoon, jos ryhmä pienuutensa vuoksi voidaan perustaa vain yhteen kouluun.

Useimmat kunnat arvioivat jonkin tai joidenkin kielten tai oppimäärien valintojen toteuttamisessa olleen vaikeuksia; valintoja on ollut vähän eikä ryhmiä ole saatu muodostettua. Yleisimmin ongelmia on ollut venäjän kielessä, sillä kaikkiaan 19 kuntaa on maininnut venäjän yleensä tai venäjän jonkin oppimäärän. Venäjän ryhmien muodostamisvaikeuksien syinä on mainittu asenteet venäjän kieltä kohtaan sekä kiinnostuksen

puute. Venäjän ryhmän aikaansaamisen ja säilymisen arvelaan edellyttävän jatkuvasti työtä ja tukitoimia. Muutamassa kunnassa suuret ryhmäkokonimit ovat vaikeuttaneet ryhmien muodostumista. Kuntien on säästöohjelmien vuoksi ollut pakko välttää pienryhmiä. Pienellä paikkakunnalla on myös opettajan muuttaminen pois paikkakunnalta saattanut aiheuttaa ongelman, koska pätevän opettajan saaminen varsinkin vähän opiskeltuihin kieliin on vaikeaa.

2.4 Opetus- ja toimintamuotojen monipuolistuminen ja kehittyminen

Opetus- ja toimintamuotojen kehittymisestä ei ole suoranaista havaintoihin perustuvaa näyttöä, joten johtopäätökset täytyy tehdä kuntien omien raporttien ja täydennyskoulutukseen osallistumisen ja opettajien omien täydennyskoulutuksen vaikuttavuutta koskevien arviointien pohjalta. Luvusta 1 ilmenee, että tarjottua täydennyskoulutusta on käytetty hyväksi. Vaikka opettajien arvioinneista ei voi suoraan päätellä koulutuksen vaikutusta opetukseen, voidaan opettajien omasta koulutuksen hyödyllisyyttä koskevasta arvioinnista välillisesti päätellä, että koulutuksella on ollut myönteisiä vaikutuksia opettajien työhön. Täydennyskoulutuksen vaikuttavuutta tutkittiin 1990-luvun lopussa; tulokset ovat Esko Korkeakosken toimittamassa arviointiraportissa *Opettajien täydennyskoulutuksen tuloksellisuus, Arviointi 3/1999*.

Heti koulutusohjelman päätyttyä tehdyn kyselytutkimuksen mukaan opettajat olivat verrattain tyytyväisiä saamaansa koulutukseen: runsaat 63 prosenttia vastanneista piti saamaansa koulutusta hyödyllisenä (5) tai erittäin hyödyllisenä (6) arviointiasteikolla 1–6.

Täydennyskoulutuksen tehokkuutta ja vaikuttavuutta tiedusteltiin myös kyselytutkimuksella työssäolojakson jälkeen opettajilta ja toisaalta niiden koulujen rehtoreilta, joista oli opettaja mukana otoksessa. Kieltenopettajien otokseen vastasi 93 opettajaa.

Opettajat arvioivat saamansa täydennyskoulutuksen antia pedagogisten tietojen ja taitojen kannalta. Kieltenopettajien vastaukset väittämittäin keskiarvoina (asteikolla 1/ei vaikuttavuutta juuri lainkaan – 6/vaikuttavuus erittäin suuri) olivat

seuraavanlaiset:

• Oman opetuksen arviointitaidot	4,6
• Sisältöjen syventyminen	4,4
• Valmiudet uusiin opetuksellisiin ratkaisuihin	4,4
• Opetuksen ja oppimisen tutkiminen	4,3
• Oppimisen ohjausvalmiudet	4,1
• Valmius luoda yhteistyöverkostoja	3,6
• Koulun ja yhteiskunnan vuorovaikutus	3,2.

Opettajia pyydettiin myös arvioimaan saamansa koulutuksen hyödynnettävyyttä. Seuraavassa esitetään luettelo niistä koulutussisällöistä, joista kieltenopettajien mielestä on ollut eniten hyötyä.

Koulutussisältö	N
• Opetusmenetelmät, yhteistoiminnallisuus, elaborointi	73
• Jokin aineenhallintaan liittyvä aihe	64
• Suullisen kielitaidon harjoittaminen/opettaminen	39
• Kulttuurien välinen kohtaaminen	38
• Yhteistyö muiden kurssilaisten kanssa	37
• Arviointi ja itsearviointi	34
• Tietotekniikka kielten opetuksessa	23
• Oppimisstrategiat	19
• Jokin muu, esimerkiksi kielen erityispiirteet	49.

Opettajia pyydettiin myös ilmoittamaan kaksi eniten koulutuksen myötä lisääntyneitä opetusmenetelmällistä ratkaisua. Vastausten mukaan kieltenopetuksessa olivat eniten lisääntyneet seuraavat opetusmenetelmälliset ratkaisut:

Opetusmenetelmällinen ratkaisu	N
• Yhteistoiminnallinen oppiminen	24
• Oppilaskeskeiset menetelmät ja strategiat	21
• Suullistaminen, suullinen harjoittelu	18
• Arviointi ja itsearviointi	13
• Elaborointi	8
• Internetin hyödyntäminen	3
• Jokin muu (esim. pedagoginen draama)	39.

Monet kunnat toteavatkin omien tavoitteidensa toteutumista arvioidessaan, että opetusmenetelmät ovat monipuolistuneet. Suullisen kielitaidon harjoittelutavat ovat kehittyneet, oppimaan oppimiseen on paneuduttu aiempaa paremmin, kiinnostus erilaisia oppijoita kohtaan on lisääntynyt, vieraskielistä opetusta on saatu toteutumaan ja tietoverkot on saatu käyttöön. On myös joitakin mainintoja opettajien erilaisten yhteis-

työmuotojen monipuolistumisesta ja tiivistymisestä. Mutta yksittäisten mainintojen perusteella on vaikea päätellä, miten laajasti tämä kaikki on tapahtunut, sillä tutkimuksen 93 kieltenopettajaa eivät välttämättä kaikki ole KIMMOKE-oppilaitoksista.

Erityistä kiitosta saa opetuksen kansainvälistämiseen tarkoitettu määräraha, sillä monet kunnat toteavat opetuksen kansainvälistymisen ja kulttuurien tuntemuksen lisääntyneen myötä. Kansainvälistymisen edistämiseksi toteutettuja toimintoja ovat olleet etenkin opiskelija- ja opettajavaihto, osallistuminen EU-projekteihin, muut kansainväliset projektit, kohdekieliä äidinkielenään puhuvien opettajien vierailut ja ystävyyskoulutoiminta. Kansainvälistymismäärärahan käyttöä koskevan kyselyn tulokset ovat liitteessä 4 .

Toisaalta kuntien omissa arvioinneissa todetaan myös, että yhteistyö eri maissa olevien koulujen välillä on hiipunut alkuinnostuksen jälkeen ja että kansainvälistymishankkeet ovat toistuvasti kaatuneet toisiin osapuoliin, resurssien puutteeseen tai siihen, että yhteydenottoihin ei ole vastattu tai sovitusta asioista ei ole pidetty kiinni. Kuntien omista arvioinneista on myös luettavissa, että verkottuminen ei aina ole onnistunut toivotulla tavalla. Syyksi mainitaan muun muassa aika- ja resurssipula, maantieteellisestä etäisyydestä aiheutuneet vaikeudet ja kuntakohtaisen vetäjän puute. Yhteistyö ei aina ole sujunut myöskään saman oppilaitoksen opettajien välillä; syyksi mainitaan ajan puute, sitoutumisen puute ja yhteistyötaitojen puute. Mainintojen perusteella on vaikea päätellä, miten yleisiä mainitut ongelmat ovat olleet.

Kunnilta kysyttiin myös, millaisia suunnitelmia niillä on kieltenopetuksensa kehittämiseksi KIMMOKE-hankkeen jälkeen. Kunnat ilmoittavat aikovansa kehittää erityisesti vieraskielistä opetusta muun muassa kutsumalla kohdekieliä äidinkielenään puhuvia opettajia vierailuille. Suullisen kielitaidon parantamista tunnutaan yleisesti haluttavan painottaa. Toimintamuotoja aiotaan muuttaa yhä enemmän etäopetukseen sopiviksi; opetuksessa aiotaan yleensäkin yhä enemmän käyttää hyväksi modernia informaatio- ja viestintätekniikkaa. Opettajien mahdollisuutta osallistua täydennyskoulutukseen pidetään myös vastedes tärkeänä. Arvioinnin ja itsearvioinnin kehittäminen ja yhtenäistäminen on myös yleisesti mainittu kehittämiskohde. Jo olemassa olevia kansainvälisiä yhteyksiä halutaan pitää yllä ja luoda uusia. Yhteistyötä ja verkottumis-

ta kotimaassa (eri koulujen tai kouluasteiden kesken, vieraalla kielellä opettavien kesken, yliopistojen kanssa jne.) halutaan jatkaa.

2.5 Vieraalla kielellä opettaminen ja opiskelu

Taustaa

Eräs keino lisätä vieraan kielen opetusta lisäämättä varsinaisesti kielen opetuksen määrää on vieraskielinen opetus. Maassamme on vanhastaan toiminut muutamia vieraskielisiä kouluja. Vieraskielisen opetuksen määrä alkoi kuitenkin lisääntyä ulkomailla, etenkin Kanadassa, 1970-luvulla. Suomessa koululainsäädäntöön lisättiin vuonna 1983 mahdollisuus käyttää muidenkin kuin kieliaineiden opetuksessa opetuskielenä muuta kuin koulun opetuskieltä kouluhallituksen ohjeiden mukaan. Vauhtia kehitykselle Suomessa antoivat *Kieliohjelman monipuolistamista ja oppilaalle vieraalla kielellä annettavaa opetusta selvittäneen työryhmän muistio (OPM 1989)*, vuonna 1991 tehty lainsäädännön muutos, joka salli opetuskielenä käytettävän "muuta kuin koulun opetuskieltä, milloin se on opetuksen kannalta tarkoituksenmukaista" sekä *Kielten opetuksen kehittämistoimikunnan mietintö (OPM 1992)*. Nykyisin perusopetuslain 10 §:ssä todetaan opetuskielestä näin: "Koulun opetuskieli on joko suomi tai ruotsi. Opetuskielenä voi olla myös saame, romani tai viittomakieli. Lisäksi osa opetuksesta voidaan antaa muulla kuin edellä mainitulla oppilaan omalla kielellä, jos se ei vaaranna oppilaan mahdollisuutta seurata opetusta. – – – Lisäksi erillisessä opetusryhmässä tai koulussa opetus voidaan antaa pääosin tai kokonaan muulla kuin 1 momentissa mainitulla kielellä." Vastavaanlainen maininta on myös lukiolain 6 §:ssä.

Ensimmäinen ruotsin kielen kielikylpyluokka aloitti toimintansa Vaasassa vuonna 1987, ja englanninkielinen International Baccalaureate eli IB-lukiotoiminta käynnistyi kokeiluna Helsingissä ja Espoossa syksyllä 1990. Seuraavina vuosina kielikylpyluokkia ja IB-lukioita tuli nopeasti lisää, ja samalla alkoi yleistyä ja löytää monenlaisia uusia toteutustapoja pienempimuotoinen vieraskielinen opetus pääasiassa englannin kielellä. KIMMOKKEen alkaessa vieraskielisen opetuksen määrä oli näin ollen voimakkaassa kasvussa. Siksi oli luonnollista, että vieraskielistä opetusta pyrittiin kehittämään myös KIMMOKKEen puitteissa.

Vieraskielistä opetusta on käytetty KIMMOKKEessa yläkäsitteenä viittaamaan kaikkeen sellaiseen opetukseen, jossa opetuskielenä ainakin jossain määrin käytetään muuta kuin koulun opetuskieltä. Nimitystä vieraskielinen opetus on käytetty myös niissä tapauksissa, jolloin muu opetuskieli on toinen kotimainen kieli, koska parempaa yläkäsitettä ei ole saatavilla ja koska on tähdätty erityisesti opetuksen pedagogiseen kehittämiseen, jossa kielen virallinen asema ei ole ratkaiseva tekijä. Kokonaan toinen asia on tietysti, missä kielissä on mielekästä järjestää esimerkiksi kielikylpyä. Laki ei aseta mitään rajoituksia käytettävälle kielille. Vieraskielisen opetuksen erilaiset toteutustavat eivät ole selvärajaisia. Vieraskielisellä opetuksella tarkoitetaan tässä siis esimerkiksi CLIL-opetusta (Content and Language Integrated Learning), erilaisia kielikylpyjä, kaksikielistä opetusta, sisältöpainotteista kielenopetusta, vieraskielistä aineenopetusta, jne.

Vieraskielisen opetuksen kehittyminen KIMMOKKEessa: tavoitteet ja toimintamuodot

Opetusministeriön strategiaohjelmassa *Suomi kansainvälistyy – kielten opetus vastaa haasteeseen* (1997) todetaan: "Vieraskielinen opetus on nopeasti lisääntynyt kaikilla koulutustasoilla. Vieraskielisen opetuksen laatuun ja opettajien valmiuksiin opettaa vieraalla kielellä on kiinnitettävä erityistä huomiota. KIMMOKE-hankkeen vuoden 1997 toimintasuunnitelmassa puolestaan asetettiin vieraskielisen opetuksen kehittämiseksi seuraavia tavoitteita: vierasta kieltä käytetään opetuksessa perustellusti; vieraalla kielellä opetusta antavien pätevien opettajien määrä kasvaa; vieraskielisen opetuksen tarjontaa on tasaisesti koko maassa.

KIMMOKKEen alkaessa Opetushallitus teetti Jyväskylän yliopistossa kaksi vieraskielistä opetusta koskevaa tutkimusta (Nikula & Marsh 1996 ja 1997). Myöhemmin vuosina laadittiin suositukset vieraskieliselle opetukselle peruskouluja ja lukioita varten (Opetushallituksen ohje 1/012/99). Ohje lähetettiin kaikille perusopetuksen ja lukiokoulutuksen järjestäjille. Lisäksi laadittiin julkaisu *Vieraskielisen opetuksen järjestäminen peruskoulussa ja lukiossa* (Mustaparta & Tella 1999) ja annettiin määräys *Opettajalta edellytettävä kielen hallinta muulla kuin oppilaan äidinkielellä annettavassa esi- ja perusopetuksessa* (Opetushallituksen määräys 7/011/99). Julkaistiin myös kirjanen *Opettaminen muulla kuin oppilaan äidinkielellä perusopetuksessa: mahdollisia toteutustapoja* (1999).

Valtion täydennyskoulutusvaroilla järjestettiin huomattava määrä täydennyskoulutusta. KIMMOKKEen aiheverkko Vieraalla kielellä opettaminen ja kielenopetuksen integrointi muuhun opetukseen kokosi yhteen vieraskielistä opetusta järjestäviä kouluja ja järjesti yhteistyössä Opetushallituksen kanssa useita tapaamisia ja koulutustilaisuuksia vieraskielisestä opetuksesta. Verkko keskittyi lisäksi erityisesti pedagogiikan kehittämiseen ja oppimateriaalikysymyksiin.

Tulokset

Seurantatietoa vieraskielisen opetuksen laadullisesta kehittämisestä ei ole kerätty, mutta on perusteltua syytä olettaa, että tavoite on ainakin osaksi saavutettu; valtion budjettivaroista kustannettua koulutusta tarjottiin vieraalla kielellä opettaville opettajille runsaasti, ja koulutukseen osallistui lähes 700 opettajaa. Koulutusten kesto vaihteli 5–15 opintoviikkoon. Myös vieraskielisen opetuksen aiheverkon järjestämiin seminaareihin osallistuttiin aktiivisesti. Voitaneen myös olettaa, että Opetushallituksen suositukset vieraskieliselle opetukselle sekä määräys vieraalla kielellä opettavan opettajan kielitaidon osoittamisesta ovat osaltaan kehittäneet laadullisesti vieraskielistä opetusta. KIMMOKKEen päätavoitetta – kielenopetuksen ja -opiskelun monipuolistumista – vieraskielisen opetuksen kehittäminen ei ole kuitenkaan edistänyt. Opetus tapahtuu lähes yksinomaan englanniksi tai ruotsiksi, joita lähes kaikki muutenkin opiskelevat. Englannin ja ruotsin taito- ja opetus on tietysti vahvistanut.

Nikulan ja Marshin tutkimuksissa koulut ennakoivat vieraskielisen opetuksen määrän kasvua. Vastaavaa kartoitusta ei ole kuitenkaan myöhemmin tehty, joten varmaa tietoa suunnitelmien toteutumisesta ei ole. Sen sijaan Opetushallitus keräsi lääninhallitusten avulla lukuvuodelta 1999–2000 tietoa kouluista, joissa opetus tapahtuu koulun ilmoituksen mukaan pääasiassa englanniksi ainakin jollekin oppilasryhmälle jollakin kouluasteella. Tietoja ei kerätty sellaisesta opetuksesta, jossa englanniksi opetetaan vähemmän kuin 50 prosenttia oppisisällöistä eikä muilla kielillä kuin englanniksi järjestystä opetuksesta. Tiedot kerättiin sekä peruskouluista että lukiosta, ja tulokseksi saatiin, että vähintään 50-prosenttisessa englanninkielisessä opetuksessa on vuosiluokilla 1–6 yhteensä 1 709 oppilasta, vuosiluokilla 7–9 yhteensä 515 oppilasta. Vuosiluokat 1–9 käsittävässä kouluissa tällaisia oppilaita oli

1 271 ja lukioissa 846. Kaikkiaan tällaisen opetuksen piirissä lukuvuonna 1999–2000 oli siis 4 341 oppilasta ja opiskelijaa. Tarkempi selvitys englanninkielisestä opetuksesta on liitteessä 13 Yhteenvedo englanninkielisestä opetuksesta tehdystä kyselystä.

Muu vieraskielisen opetuksen kehittyminen

Vieraskielinen opetus, etenkin kielikylpy on kehittynyt kaiken aikaa myös KIMMOKEesta riippumatta. Vuonna 1999 opetusministeriö myönsi kielikylvyn kokeiluluvat neljälle kunnalle. Siihen asti kielikylpyä oli toteutettu ilman kokeilulupia. Kunnat raportoivat kokeilusta Opetushallitukselle, joka laati raporteista lausunnon opetusministeriölle. Opetussuunnitelmien valtakunnallisten perusteiden uudistustyön käynnistyessä perustettiin oma työryhmänsä suunnittelemaan vieraskielisen opetuksen perusteita. Tähän mennessä ovat valmistuneet esiopetuksen perusteet. Vieraskieliselle opetukselle tullaan vahvistamaan myös oma tuntijako.

Vaasan yliopisto teki kartoituksen ruotsin- ja suomenkielisen kielikylvyn laajuudesta. Kartoituksen mukaan lukuvuonna 1998–1999 ruotsinkielisessä kielikylvyssä oli 1 815 vuosiluokkien 1–6 oppilasta ja 68 vuosiluokkien 7–9 oppilasta. Yhteensä ruotsinkielisessä kielikylvyssä oli siis 1883 oppilasta. Suomenkielisessä kielikylvyssä oli 90 vuosiluokkien 1–6 oppilasta. Eniten kielikylpyopetusta oli Uudellamaalla (1 207 oppilasta), Pohjanmaalla kielikylpyoppilaita oli 629 ja Varsinais-Suomessa 137. (Buss & Mård 1999, 30–31).

2.6 Arviointia ja johtopäätöksiä

Määrälliset tavoitteet

Englanti on edelleen ylivoimaisesti suosituin A1-kieli. Ruotsin opiskelu A1-kielenä on vähentynyt, mutta A2-kielenä sen opiskelu on sen sijaan lisääntynyt. Eniten A2-kielenä opiskellaan englantia ja saksaa; yleistymässä on kuitenkin myös ranskan ja jonkin verran myös venäjän opiskelu. Kielivalikoima on siis jossakin määrin laajentunut. Kaiken kaikkiaan A2-kielen opiskelu yleistyi hankekauden aikana aluksi huomattavasti, mutta kääntyi sitten laskuun. Vielä A2-kielen opiske-

lu ei ole mahdollista joka kunnassa, vaikka se on ollut hankkeen tavoite.

Perusopetuksen vuosiluokille 7–9 asetettiin tavoitteeksi, että 50 prosenttia oppilaista opiskelisi jotakin valinnaista kieltä. Käytössä olevasta tilastoaineistosta ei voi päätellä, kuinka suuri osuus kyseisten vuosiluokkien oppilaista tosiasiallisesti opiskelee valinnaista kieltä, koska sama oppilas voi opiskella sekä A2- että B2-kieltä. Lisäksi Tilastokeskus on vuoden 1996 jälkeen tilastoinut vuosiluokkien 7–9 A1- ja A2-kielten valinnat yhteen. Tavoitteeseen lienee kuitenkin päästy. B2-kielen opiskelu on kuitenkin kaiken kaikkiaan vähentynyt, mikä lienee seurausta vapaaehtoisen kielen aloittamisesta vuosiluokilla 1–6. Sukupuolten väliset erot eivät ole tasoittuneet: tytöt opiskelevat valinnaisia kieliä enemmän kuin pojat.

Lukiolle asetettiin tavoitteeksi, että 90 prosenttia opiskelijoista opiskelee valinnaista kieltä. Tavoitteeseen ei ole päästy. Lukiossa on saksa ehdottomasti suosituin B2- ja B3-kielistä, joskin se on joutunut tekemään tilaa uusille kielille. Venäjän osuus B3-kielenä on kasvanut, ja erityisen mainittava on espanjan yleistyminen. Lukioon on tullut myös uusia kieliä, kuten portugali, viro ja unkari, joiden opiskelijamäärät ovat luonnollisesti pieniä.

Verrattaessa KIMMOKE-kuntien tuloksia koko maan tuloksiin on nähtävissä, että joiltakin osin tilanne on niissä erilainen kuin maassa keskimäärin. Esimerkiksi perusopetuksen vuosiluokilla 1–6 valitaan KIMMOKE-kouluissa A1-kieleksi jokin muu kieli kuin englanti useammin kuin maassa keskimäärin, joskin englannin asema on molemmissa ryhmissä hieman vahvistumassa. A2-kieleksi valitaan KIMMOKE-kouluissa ranska ja venäjä muuta maata useammin, saksa sen sijaan muuta maata harvemmin. B2-kielenä opiskeltiin KIMMOKE-kouluissa ranskaa ja venäjää muuta maata enemmän, saksaa sen sijaan vähemmän. Ilmiön syynä on joko se, että KIMMOKE-kuntiin kohdistetut tehostetut toimet kielivalintojen monipuolistamiseksi ovat vaikuttaneet, tai hankkeeseen on valikoitunut sellaisia kuntia, joissa on luontaisesti halua opiskella niitäkin kieliä, joita maassa muuten vähemmän opiskellaan. Sukupuolten välisiin eroihin ei hanke ole pystynyt vaikuttamaan; tytöt opiskelevat KIMMOKE-kouluissakin valinnaisikieliä enemmän kuin pojat.

Mitä tulee lukioihin, on vain kahta kieltä opiskelevien prosentuaalinen osuus KIMMOKE-lukioissa pienempi kuin maassa keskimäärin. Kolmea kieltä opiskelevien määrä on prosentuaalisesti suurin piirtein sama, mutta neljää tai sitä useampaa kieltä opiskelevien määrä on KIMMOKE-lukioissa muuta maata suurempi. Tässäkin kohdin voitaneen todeta, että joko KIMMOKE-kuntiin kohdistetut tehostetut toimet kielivalintojen monipuolistamiseksi ovat vaikuttaneet tai hankkeeseen on valikoitunut sellaisia kuntia, joissa on luontaisesti halua opiskella useampia kieliä kuin maassa keskimäärin.

Määrälliset tavoitteet eivät siis kaikilta osin toteutuneet toivotulla tavalla. Mitkä ovat mahdollisia syitä siihen, että kielten opiskelu ei ole monipuolistunut ja lisääntynyt täysin toivotulla tavalla? KIMMOKE-hankkeen määrällisten tavoitteiden saavuttaminen edellytti ensinnäkin, että eri oppilaitosmuotojen oppilaat ja opiskelijat *haluavat* osata ja opiskella muitakin kieliä kuin englantia. Hankkeessa toimivien oli siis saatava oppilaat ja opiskelijat haluamaan sitä, mikä oli asetettu hankkeelle tavoitteeksi. Kuntien ja oppilaitosten oli lisäksi löydettävä keinot eri kielten opiskelun mahdollistamiseksi, vaikka joka kouluun ei syntyisikään eri kieliin riittävän suuria ryhmiä. Tarkoitus oli myös, että hankkeella olisi vaikutusta kielivalintojen monipuolistumiseen koko maassa.

Oppilas/opiskelija tekee kielivalintansa kuitenkin sen mukaan, kokeeko hän tarjotun kielen opiskelun omakohtaisesti kiinnostavana ja tärkeänä ja hänen tavoitteitaan palvelevana ja vastaako se hänen tarpeitaan (Nikki 1998 teoksessa Nyman 1999). Kielenopiskelun täytyy olla henkilökohtaisesti relevanttia. Kielet ovat jossakin määrin erilaisia kuin muut oppiaineet, sillä vastenmielisyyteen jonkin kielen opiskelua kohtaan saattaa liittyä muutakin kuin pelkästään sen todellinen tai luuloteltu vaikeus. Kielet eivät koskaan ole vain pelkkiä "kieliä", siis lingvistisiä järjestelmiä, vaan ne edustavat kokonaisia kulttuureita, kansoja jne. Jos jokin kulttuuri ei kiinnosta tai ennakkoluulot jotakin kansaa tai ihmisryhmää kohtaan ovat voimakkaita, ei sen kieltäkään välttämättä haluta opiskella. Kielten opiskeluun liittyy siten toisenlaisia affektivisia tekijöitä kuin muiden aineiden opiskeluun. Eri kansojen ja kulttuurien imagokysymykset taas ovat seikka, johon koulun on yksinään vaikea vaikuttaa. Motivointi jonkin kielen opiskeluun sillä perusteella, että sitä tarvitsee saadakseen ai-

kuisena hyvän työpaikan, ei välttämättä vaikuta peruskouluikäisiin. Opiskelun on oltava relevanttia oppilaan elämässä siinä ja nyt; motivaation synnyttäminen ulkoapäin jonkin tietyn kielen opiskelemiseksi on osoittautunut erittäin vaikeaksi (Takala 1993 teoksessa Nyman 1999; Julkunen 1998), kuten esimerkiksi venäjän kohdalla on nähty. Varttuneempia opiskelijoita on helpompi motivoida jonkin kielen taitoon liittyvillä hyötynäkökohdilla. Vapaaehtoisen A2-kielen opiskelua saattaa rajoittaa myös se, että A2-kielen valinta merkitsee oppilaan kokonaistyömäärän kasvua, jolloin koulupäivä siis pitenee. Tällä voi olla merkitystä varsinkin nuorempien oppilaiden kohdalla.

On tietenkin niitäkin oppilaita, joilla ei ole mahdollisuutta opiskella koulussa sitä kieltä tai niitä kieliä, joita he haluaisivat. Maassa on runsaasti pieniä ala-asteita, jotka eivät pysty tarjoamaan mahdollisuutta A2-kielen opiskeluun. Kunnat ovat myös saattaneet tehdä tietoisesti ratkaisun olla tarjoamatta A2-kieltä vedoten huonoon taloudelliseen tilanteeseensa. A2-kielen tarjoaminen jossakin kunnan koulussa saattaa myös herättää vastustusta kunnan niissä kouluissa, jotka eivät tarjoa tätä mahdollisuutta; pelätään, että kaikki oppilaat menevät kieltä tarjoaviin kouluihin. Myös jotkin KIMMOKE-kunnat ovat rajoittaneet A2-kielen tarjoamista tai jopa lopettaneet sen kokonaan. Oppilaiden tasa-arvon kannalta tällainen tilanne ei ole tyydyttävä. Toisaalta pienissäkin kouluissa saatetaan tarjota mahdollisuutta niin monen kielen opiskeluun, että käytännössä ryhmä voidaan perustaa enintään suosituimpaan valintaan, mikä on yleensä saksa. Vuosiluokilla 7–9 taas eri oppiaineet kilpailevat valinnaisainekiintiöstä. Lukiossa opiskelijan saattaa olla mahdotonta saada opinto-ohjelmaansa mahtumaan kaikkia niitä kieliä, joita hän haluaisi. Toinen kotimainen kieli on pakollinen, nykymaailmassa englanti on käytännössä "pakollinen"; jos oppilas on merkittävästi suuntautunut vaikkapa matemaattisiin ja luonnontieteellisiin aineisiin, hänellä saattaa olla todellisia vaikeuksia sisällyttää opinto-ohjelmaansa useita kieliä.

Kuntia pyydettiin omista loppuraporteissaan arvioimaan omaa kieliohjelmaansa. Kunnat ovat sekä tyytyväisiä että tyytymättömiä kieliohjelmansa kehittymiseen. Jotkin kunnat ilmaisevat tyytyväisyytensä siihen, että A2-kielen opetus on vakiintunut ja että myös B2-kieli on säilynyt muun muassa sen ansiosta, että oppilaitosten välille on saatu aikaan yhteis-

työtä kielivalintojen toteutumiseksi. Jotkin kunnat puolestaan toteavat, että A2-kieli on vähentänyt B2-kielen opiskelua; myös A2-kielen mainitaan monesti jääneen toteutumatta sen takia, että valinnat hajoavat niin moneen kieleen, ettei mihinkään muodostu kyllin suurta ryhmää opetuksen aloittamiseksi. Jos A2-kieltä ei ylipäänsä tarjota, syiksi mainitaan muun muassa voimavarojen puute ja se, että koska on oletettavissa, että oppilaat eivät sitä kuitenkaan vuosiluokilla 7–9 jatka, ei niitä tarjota alemmillakaan vuosiluokilla. Kunnat toteavat myös, että lukiossa valinnaisuus on vähentänyt B2- ja B3-kielten opiskelua. Vieraskielisen opetuksen jatkuvuuden sanotaan olevan sattumanvaraista, mikä johtunee suureksi osaksi siitä, sattuuko kunnassa olemaan päteviä opettajia. Kuntatason kokonaissuunnittelu näyttäisi siis usein puuttuvan.

On vaikea arvioida, onko kaikissa kunnissa tehty kaikki mahdollinen uusien ratkaisujen löytämiseksi, jotta vähemmänkin luettujen kielten opiskelu olisi mahdollista. Kun kunnilta kysyttiin niiden suunnitelmia kieltenopetuksensa kehittämiseksi KIMMOKE-hankkeen jälkeen, nousi A2-kielen tarjonnan turvaaminen tai laajentaminen esiin kaikkein keskeisimpänä alueena. Keinoina mainitaan muun muassa kielikerhot ja tasa-arvon lisäämiseksi tietoverkkoja hyödyntävän opetuksen aloittaminen. Myös koulujen yhteisiä A2-kielen ryhmiä sekä erillistä tuntikehystä A2-kielelle kaavaillaan. Muutama kunta kiinnittää erityistä huomiota venäjän kielen opetuksen säilymiseen.

Liitteessä 14 on esimerkkejä joidenkin kuntien A2-kielen opetusta koskevista ratkaisuista.

Johtopäätöksiä

Jos KIMMOKE-hankkeen käyttämät keinot eivät riittäneet kaikilta osin halutun tuloksen saavuttamiseen, niin onko olemassa vielä joitakin käyttämättömiä keinoja? Takala (1993 teoksessa Nyman 1999) toteaa, että paras ja ainoa luotettava keino taata se, että kielten oppimiseen tarjotut tilaisuudet käytetään hyödyksi, on tehdä kielten opiskelu pakolliseksi. Takala (1993 teoksessa Nyman 1999) ei siis usko, että kuntien, koulujen, vanhempien ja oppilaiden oman harkinnan varaan jätetty vieraiden kielten valinta toisi toivotun tuloksen kieli-ohjelman laajentamiseksi. Tämä on havaittu myös tässä hankkeessa. Suuri ja edelleenkin vielä aika tavalla ratkaisematon

ongelma on siis, miten rakentaa sellainen kieliohjelma, jossa yhteiskunnan ja yksilön tarpeet olisivat tasapainossa (Nikki 1998 teoksessa Nyman 1999), kun otetaan huomioon, että monenkin vuoden pakko-opiskelun jälkeen henkilö ei välttämättä puhu kyseistä kieltä siihen liittyvien kielteisten affektioiden takia.

Yksi ratkaisu kielivalintaongelmaan saattaisi löytyä monipuolaisesta kieliohjelmasta. Kunnat voisivat suunnitella kieliohjelmansa siten, että yksittäisen koulun kieliohjelma on monipuolinen, jos sitä katsotaan jatkumona: esimerkiksi A1-englanti, A2-saksa, B1-ruotsi, B2-ranska, B3-venäjä. Kukin saisi haluamansa – ennen pitkää. Vireinen koulu voisi sijoittaa kielet eri järjestykseen, esimerkiksi A1-englanti, A2-venäjä, B1-ruotsi, B2-ranska, B3-saksa. Venäjän kielen erillishankkeen kohdalla on havaittu, että parhaisiin tuloksiin on päästy sellaisissa kunnissa, joissa kieliohjelmaa edistetään kuntatasolla eikä sitä jätetä pelkästään yksittäisen koulun asiaksi.

Monipuolisten kielivalintojen toteutumista pienissä kouluissa olisi myös edistettävä pyrkimällä poistamaan niitä asenteellisia ja taidollisia esteitä, jotka vaikeuttavat esimerkiksi nykyaikaisen informaatio- ja viestintätekniikan käyttöönottoa kielten opetuksessa ja opiskelussa. Erilaiset etäopetusratkaisut voisivat ainakin jossain määrin osittain mahdollistaa ns. harvinaisempien kielten opiskelua.

Laadulliset tavoitteet

Opetus- ja opiskelumenetelmien monipuolistumisesta ja tehostumisesta Opetushallituksella ei ole suoranaista havaintoihin perustuvaa näyttöä. Muulla tavoin on laadullisten tavoitteiden saavuttamista lyhyellä aikavälillä vaikea todeta. Ne näkyvät, jos ovat näkyäkseen, pitkällä aikavälillä parempina oppimistuloksina, lisääntyneenä osallistumisena ylioppilastutkinnon kielten kokeisiin, intona opiskella jatkuvasti kieliä, muiden kulttuurien arvostamisena jne. Voitaneen kuitenkin olettaa, että laadullisetkin tavoitteet on eri tahoilla eritasoisesti saavutettu; osallistuihan suuri joukko opettajia budjettivaroista kustannettuun koulutukseen ja aiheverkkojen toimintaan sekä niiden järjestämään koulutukseen.

Opetus- ja opiskelumenetelmien monipuolistumisen tarkastelussa tukeudutaan kuntien omiin arviointeihin ja täydennyskoulutuksesta saatuun palautteeseen. Kuntien oman arvioin-

nin mukaan toisissa asioissa on onnistuttu, toisissa ei. Kuntien antamasta palautteesta on tosin vaikea päätellä, miten yleisiä onnistumiset ja epäonnistumiset ovat olleet. Täydennyskoulutuksesta saadun palautteen perusteella on oletettavissa, että hankkeella on ollut vaikutusta käytäntöihin ja tietoisuuden kasvuun toimintatapojen merkityksestä. Varsinkin mahdollisuutta päästä kosketuksiin kohdekieliä äidinkielenään puhuvien kanssa on pidetty oppilaita avartavana.

Millaisia edellytyksiä laadullisilla tavoitteilla on ollut toteutua? Koska KIMMOKE-hankkeessa pyrittiin myös opetuksen ja opiskelun laadulliseen parantamiseen, voidaan sitä pitää myös kehittämishankkeena, ja kuten kaikkiin vastaavansiin hankkeisiin, siihen liittyy riskinsä. Kun toivotaan, että jonkin koulua ja opettamista koskevan kehittämishankkeen pitäisi menestyä, siis saada aikaan muutosta, vaadittaneen ainakin seuraavien ehtojen täyttymistä (ks. esim. Kuitunen 1996):

- koulut ja opettajat näkevät hankkeen tuottavan itselleen aiempaan verrattuna jotakin parempaa
- hankkeen yleiset toimintatavat ovat tarkoituksenmukaiset (esim. yhteensopivia olemassa olevan tradition kanssa, ei liian monimutkaisia, ottavat huomioon opettajien käsitykset ja uskomukset jne.)
- hanke pystyy tuottamaan malleja hyvistä käytänteistä myös yleiseen tietoisuuteen.

Voitaneen olettaa, että KIMMOKEeseen liittyneet oppilaitokset tulivat ainakin suurimmaksi osaksi mukaan vapaaehtoisesti, siis halusta kehittää kielten opetustaan. Jotkin oppilaitokset ovat saattaneet liittyä hankkeeseen sen vuoksi, että ne arvelivat siitä kenties koituvan taloudellista tai muuta vastaavaa etua. On myös mahdollista, että jotkin oppilaitokset ovat olleet mukana vain kunnan painostuksesta. Ja niin ikään on todennäköistä, että KIMMOKE-oppilaitosten opettajien piirissä ilmeni eriasteista innostuneisuutta asiaan, varsinaisista innovaattoreista välinpitämättömiin ja suoranaisiin vastustajiin (ks. esim. Kuitunen 1996).

Innovaatioiden levittämisessä voidaan käyttää erilaisia strategioita. Koulua koskevissa innovaatioissa on usein käytetty poliittis-hallinnollista strategiaa, toisin sanoen annetaan laki tai viranomaisen ohje, joka velvoittaa ottamaan innovaation käyttöön. Tätä lähestymistapaa voidaan kutsua "ylhäältä alas"-strategiaksi. Toinen strategia on asenteiden muuttami-

nen esimerkiksi ryhmäteknikoita käyttämällä, jolloin innovaatioiden käyttöönoton oletetaan tapahtuvan osana uusien asenteiden omaksumista. Kolmas strategia perustuu osittain mallioppimiseen. Siinä lähdetään siitä, että ihminen on järkensä olento, joka ottaa innovaation käyttöön nähtyään sen käytännössä ja havaittuaan sen järkeväksi. (Kuitunen 1996)

Ylhäältä alas -strategiaa sovellettaessa on se vaara, että nyky psykologian näkemys ihmisestä aktiivisena ja tavoitteisiin suuntautuvana olentona ei saa riittävästi huomiota. Ylhäältä alas -strategia näkee innovaation toteuttajat pikemminkin muutoksen kohteina kuin sen toteuttajina. Opetuksen muuttamisessa, kuten Fullan (1994) toteaa, on kyse sellaisesta momentkuisesta muutoksesta, joka vaatii uutta ajattelua ja uusia taitoja. Määräyksillä voi hänen mukaansa tehokkaasti muuttaa sellaisia asioita, jotka eivät vaadi ajattelua tai uusia taitoja ja joita voidaan ohjata henkilökohtaisella ja tarkalla valvonnalla. Muun muassa sen tähden mainitut strategiat esiintyvätkin harvoin puhtaina; menestyksenkäs toiminta edellyttää usein kaikkien yhdistämistä (Kuitunen 1996). KIMMOKE-hankeessa ei haluttu pitäytyä vain ylhäältä alas -strategiaan. Kuten Fullan (1994) toteaa, olisi kuitenkin löydettävä tasapaino keskittämiseen usein liittyvän valvonnan ja hajauttamiseen usein liittyvän kaaoksen välillä. Keskushallinnossa tehtyjä päätöksiä voi olla vaikea ajaa läpi käytännössä. Toisaalta hajauttaminenkaan ei välttämättä onnistu, jos se on vain ylätasoa päätös; ne, joille päätäntävalta siirretään, eivät välttämättä ole halukkaita ja kypsiä käyttämään uutta valtaansa. On vaikea arvioida, saavutettiin KIMMOKE:ssa ihanteellinen tasapaino eri strategioiden välillä. Nyman (1999) on selvittänyt opettajien käsityksiä siitä, resursoitiinko hanketta riittävästi ja saivatko koulut riittävästi asiantuntevaa apua opetuksen kehittämiseksi. Hänen mukaansa reilusti puolet opettajista arvioi koulun saaneen KIMMOKE-hankkeen ansiosta asiantuntevaa tukea opetuksen kehittämiseksi, eri mieltä oli 16,3 prosenttia ja mielipidettä ei ollut 24,2 prosentilla. Eniten asiantuntevaa apua arvioivat saaneensa lukion opettajat.

Hankkeessa pyrittiin siis siihen, että siinä toimijat tarkkailevat omia toimintatapojaan ja pyrkivät kehittämään niitä yhteistoimin. KIMMOKE-hankkeen toimintamuotona päädyttiin verkottumiseen, jota voi tapahtua monella tasolla ihmisten välisestä suorasta sosiaalisesta verkosta modernin tieto- ja

viestintätekniiikan keinoin tapahtuvaan verkottumiseen. Hyvin toimiessaan verkko on havaittu vaikuttavaksi keinoksi tietojen luomisen ja levittämisen strategiana. Verkossa tieto ja kokemukset voivat liikkua monella tavalla. Verkko voi tehokkaasti toimiessaan luoda uutta tietoa, kun verkon osapuolet yhdistelevät ja täydentävät verkossa liikkuvaa tietoa. Vuosina 1992–1998 toimineessa Akvaariokokeilussa ja sitä seuranneessa Akvaarioprojektissa toimintatapana oli verkostoyhteistyö (ks. Sintonen ym. 1999).

Verkossa toimiminen edellyttää siis toimijoilta itseohjautuvuutta ja vastuuntunnetta itsestään ja toisistaan. Itseohjautuvuuden vaatimuksesta seuraa, että opetusviranomaisten tehtävänä tämäntyyppisissä hankkeissa ei, kuten edellä on jo todettu, voi olla yksityiskohtaisten määräysten antaminen eikä kovin yksityiskohtainen ohjailukaan. Tavoitteena on pikemminkin, että kyetään alueellisesti ja paikallisesti löytämään kulloinkin sopivat keinot ongelmien ratkaisemiseen. Yksityiskohtaisilla ohjeilla korostettaisiin pikemminkin sitä, että opettajat ovat muutoksen kohteita, eivät muutoksen toteuttajia.

Ongelmia ei voi yhdessä ratkaista, jos minkäänlaista verkottumista ei ylipäätään käytännössä tapahdu. Kuntien omista arvioinneista käy ilmi, että verkottuminen ei aina onnistunut eikä yhteistyö sujunut samankaan koulun opettajien välillä. Syitä on varmaankin monia, kuten tieto- ja viestintätekniiikan keinoilla tapahtuvassa verkottumisessa esimerkiksi laitteistojen puute ja niiden käytön osaamisen puute. Yhtenä syynä saattaa olla myös vuorovaikutustaitojen puute ja opettajan ammatin perinteinen yksinäisyys ja eristyisyys, josta ei ole helppo irtautua. Eristäytyminen, kuten Fullan (1994) toteaa, hidastaa uusien ajatusten omaksumista, estää huomaamasta onnistumisia ja antaa epäpätevyyden rehottaa. Eristäytyminen on ongelma, koska se rajoittaa tutkimista ja oppimista. Konstruktivistisen tradition oppimiskäsityksessä on näkemys oppimisesta sosiaalisena prosessina keskeisesti esillä (Lehtinen 1997); tästä näkökulmasta eristyisyys on vakava este opettajan ammatilliselle kehittymiselle. Jos opettajat eivät tee yhteistyötä, lienee sillä heijastusvaikutuksensa myös siihen, miten hyvin he kykenevät täyttämään opetussuunnitelmien perusteiden velvoitteen oppilaiden ohjaamisesta yhteistyökykyisiksi kansalaisiksi.

Toimintakulttuuria ei kuitenkaan voi muuttaa käskyillä, vaan siihen tarvitaan yksilöiden halua ja taitoa tarkastella kriitti-

sesti itseään, toimintaansa ja sen taustalla olevia uskomuksia ja käsityksiä. Kuten Lappalainen, Vauras ja Kaukinen (1993) toteavat, olisi opettajien uskallettava arvostaa omaa työtään siinä määrin ja sillä tavoin, että he ovat valmiita luopumaan yksintyöskentelyn perinteestä ja jakamaan kokemuksensa, saavutuksensa ja työnsä muiden kanssa. Toisaalta on myös huomattava, että opettajien voi olla vaikea tehdä yhteistyötä perinteisessä koulussa. Miettinen (1990) huomauttaa, että kouluinstituution rakenteelliset piirteet, luokkahuone, opetussuunnitelmat, oppimateriaalit, arviointikäytäntö ja opetuksen ajallinen jäsentyminen selittävät osaltaan perinteisen toimintatavan muuttumattomuutta. Shachar ja Sharan (1995) toteavatkin, että luokkahuonekäytännöissä ei voi tapahtua muutosta, ellei samalla koko koulu muutu byrokraattisesta yhteisöstä avoimen järjestelmän organisaatioksi. Koulun taas voi olla vaikea muuttaa omaa toimintakulttuuriaan, jollei se saa siihen tukea ympäristöltään.

Perinteisten kehittämis- ja kokeilukäytäntöjen ongelmana on ollut myös se, miten hankkeessa toimijoiden kokemukset ja innovaatiot saadaan paitsi muiden hankkeeseen osallistuvien myös ulkopuolisten tietoon ja käyttöön. Tiedossa on, että ainakin jotkin KIMMOKE-kunnat järjestivät informaatiotilaisuuksia naapurikunnille, mutta niiden vaikuttavuutta on mahdotonta arvioida. Joidenkin kuntien palautteessa huomautettiin, että ei ollut selkeitä ohjeita siitä, miten laajasti ja millä tavoin levittämisen olisi pitänyt tapahtua. Tarkkojen ohjeiden antaminen toimintatavoista ei kuitenkaan ollut paikallista ajattelua ja päätöksentekoa suosivan strategian mukaista. Kuntien palautteesta oli pääteltävissä, että levittäminen tapahtui usein epävirallisesti, yksityisissä tapahtumissa. Toisaalta on havaittu, että uusia toimintamalleja opitaankin erityisesti vuorovaikutuksessa muiden kanssa, ei niinkään koulutuksen kautta (Beer ym. 1990 teoksessa Nyman 1999).

Vaikka kehittäjille pitää antaa subjektin rooli, voi kuitenkin kysyä, onko Opetushallituksen ohjantarooli ollut joiltakin osin liian etäinen. Taloudellisten ja inhimillisten voimavarojen puutteen vuoksi Opetushallituksen edustajilla ei ole ollut mahdollisuuksia vieraila laajasti KIMMOKE-kunnissa ja -oppilaitoksissa. Tästä johtuen voi myös kysyä, tunnettiinko Opetushallituksessa paikalliset olosuhteet kyllin hyvin, jotta sieltä käsin olisi pystytty edesauttamaan hankkeen kehitystä tarkoituksenmukaisella tavalla. Tiedettiinkö, miten sitoutuneita

KIMMOKE-oppilaitosten opettajat olivat, oliko heissä innovaattoreita, missä määrin oli varhaisia omaksujia, muiden seurailijoita, missä määrin jokseenkin välinpitämättömiä? Opetushallituksen edustajat tapasivat hankkeeseen osallistuvia opettajia lähinnä valtakunnallisissa KIMMOKE-tilaisuuksissa ja maksullisessa koulutuksessa. Maksullisen koulutuksen, joka yleensä on lyhytkestoista yhden päivän koulutusta, toteuttamisoloista johtuu, että kouluttajien voi olla vaikeaa ottaa riittävästi huomioon sitä hyvän oppimisen keskeistä periaatetta, että kaiken koulutuksen tulisi perustua koulutettavien olemassa oleviin käsityksiin, uskomuksiin ja tietoihin. Niiden diagnosointi auttaisi luomaan onnistuneita koulutusohjelmia, mutta käytännössä tällainen diagnosointi jää usein pakostakin pintapuoliseksi. Eräs opettaja huomauttikin, että tarjottu koulutus ei ollut täsmäkoulutusta; vasta koulutuspaikalla paljastui, kenelle koulutus oli todella suunnattu.

Johtopäätöksiä

Koska opetuksen/opiskelun laadusta ja oppilaitosten toimintakulttuurista ylipäättään ei ole mahdollista saada täsmällistä kuvaa, johtopäätösten tekeminen on vaikeaa. Näyttäisi kuitenkin siltä, että erilaisissa yhteistyömuodoissa olisi kehittämisen varaa. Toisaalta yhteistyö oppilaitosten välillä ja yksittäisten oppilaitosten sisällä on lisääntynyt, mutta viitteitä on myös siitä, että opettajan ammatin perinteisestä yksinäisyydestä ja eristyneisyydestä on vaikea irtautua. Eristyneisyyden haitat näkyy kuitenkin ainakin joillakin tahoilla tiedostettavan; useat kunnat ilmoittavat jatkuviksi kehittämisalueikseen muun muassa verkottumisen, etäopetuksen ja kansainväliset yhteisprojektit. Näiden toimintamuotojen avulla voidaan edistää myös oppilaiden/opiskelijoiden kielitaitoa ja kulttuurien välistä osaamista. Verkottumisen ja etäopetuksen avulla voidaan myös laajentaa kieliohjelmaa.

Omissa tulevaisuutta koskevissa kehittämissuunnitelmissaan kunnat mainitsevat myös oppilaiden/opiskelijoiden kielitaidon tai sen jonkin osa-alueen parantamisen. Oppilaiden/opiskelijoiden kielitaidosta mainitaan erityisesti suullinen kielitaito jatkuvaa huomiota vaativana alueena. Suullisen kielitaidon parantaminen on jo pitkään ollut erityinen painoalue. Yhtenä syynä tähän lienee se, että koska sitä ei mitata ylioppilastutkinnoissa, sen harjoittaminen ei varsinkaan lukiossa aina saa riittävästi huomiota. Yhtenä keinona suullisen kielitaidon

edistämiseksi kunnat mainitsevat kohdekieliä äidinkielenään puhuvien opettajien vierailut; jotkin kunnat miettivätkin, miten toiminta KIMMOKE-hankkeen jälkeen onnistuu, jos Opetushallitus ei siinä enää avusta.

Yleisesti ottaen voitaneen todeta, että ainakin KIMMOKE-oppilaitoksissa hanke on lisännyt tietoisuutta ja aktivoinut opettajia oman toimintansa tarkkailemiseen ja kehittämiseen. Mutta vasta aika näyttää, tuleeko jatkuvaan kehittämiseen pyrkivästä toiminnasta pysyvää.

3 Kielten opetus ja opiskelu ammattillisissa oppilaitoksissa vuosina 1996–2000

3.1 Johdanto

Tämän luvun tarkoituksena on kuvata ammatillisten KIMMOKE-pilottioppilaitosten toimintaa ja saavutettuja tuloksia. Selvitys perustuu pilottioppilaitoksille lähetettyjen kyselyjen vastauksiin sekä vuosina 1996–2000 yhteyshenkilöinä toimineille kieltenopettajille järjestetyissä, kaikkiaan yhdeksässä työseminaarissa annettuihin palautteisiin. Työseminaarit järjestettiin keväisin ja syksyisin, ensimmäinen joulukuussa 1996 ja viimeinen lokakuussa 2000. Kunkin työseminaarin aiheena oli jokin erityinen ammatillisen kieltenopetuksen kehittämisteema. KIMMOKKEen toimintakauden aikana toteutettiin ammatillisessa kieltenopetuksessa lisäksi useita muita eri projekteja niin kansallisella kuin myös oppilaitosten tasolla.

KIMMOKE-hankkeen tavoitteet ammatillisissa oppilaitoksissa keskittyivät samoihin kehittämisteemoihin kuin koko hankkeessa, mutta painotukset eri kehittämiskohteiden välillä vaihtelivat. Ammatillisen kieltenopetuksen kehittämisessä haluttiin panostaa kielivalintojen monipuolistamisen lisäksi erityisesti työelämän vaatiman kielitaidon kysymyksiin ja opetusmenetelmien kehittämiseen, korostaen erityisesti ammattipintojen ja kieltenopetuksen integrointia.

Ammatillisessa koulutuksessa kansainvälistyminen oli voimakkaassa kasvussa jo KIMMOKKEen alkaessa. Ammatillisten oppilaitosten kansainvälistämiseen on jo 1990-luvun alkupuolelta lähtien osoitettu määrärahoja valtion tulo- ja menoarviossa. Opetusministeriö on esittänyt määrärahojen jaon painopisteet vuosittain. Opetushallitus on hakemuksesta myöntänyt oppilaitoksille määrärahoja kansainvälistymiseen liittyvien hankkeiden käynnistämiseksi ja toteuttamiseksi sekä myös seurannut ja raportoinut määrärahojen käytöstä ja saavutetuista tuloksista. (ks. Opetushallituksen raportit *Ammatillisten oppilaitosten kansainvälinen toiminta vuonna 1996 ja 1999*.)

Myös Euroopan unionin ohjelmista erityisesti Leonardo -ohjelmassa on aktiivisesti etsitty ammatilliseen kieltenopetukseen liittyviä hankkeita rahoituksen kohteeksi. KIMMOKKEen aikana käynnistyi Opetushallituksen toimesta kaksi Euroopan komission rahoittamaa, ammatillisen kieltenopetuksen kehittämiseen tähtäävää hanketta. Toinen niistä oli nimeltään Prolang, jossa selvitettiin työelämän vaatimaa kielitaitoa ja kehitettiin kielitaidon tunnistamiseen tähtäävää menetelmää. Prolang-hankkeen tuloksia voitiin hyödyntää myös toimintakauden aikana ammatillisen koulutuksen opetussuunnitelman perusteiden uudistamistyössä. Toinen hankkeista on nimeltään VocTalk. Siinä on valmistettu opettajan käsikirja vieraalla kielellä opettamiseen ammatillisessa koulutuksessa. Suomen osalta projekti jatkuu vielä. Lisäksi Euroopan neuvosto käynnisti syksyllä 2000 ICT in VOLL-hankkeen, jossa kehitetään verkko-opetusta ja modernin teknologian soveltamista ammatilliseen kieltenopetukseen. Kaikkien hankkeiden tulosten ja niissä saatujen kokemusten levittämisessä KIMMOKE on toiminut erinomaisena kanavana.

KIMMOKKEen alkaessa syksyllä 1996 aloitettiin myös ensimmäinen ammatillista kieltenopetusta ja sen kokonaistilaa kansallisella tasolla arvioiva hanke. Arviointitulokset olivat käytävissä elokuussa 1998, ja ne omalta osaltaan vahvistivat KIMMOKKEen keskeisten kehittämisteemojen tarpeellisuutta. (ks. Väyrynen ym. 1998)

KIMMOKE-hankeeseen valittiin ammatillisia pilottioppilaitoksia 34:n kunnan alueelta. Kunnista neljä oli ruotsinkielisiä. Kaikkiaan hakemusten perusteella hyväksyttiin 46 eri kehittämishanketta, joista 10 oli ruotsinkielisessä ammatillisesta koulutusta antavassa oppilaitoksessa. Ruotsinkielisten pilottioppilaitosten toimintaa ja saatuja tuloksia kuvataan luvussa 5. Osa hankkeista siirtyi KIMMOKKEen toimintakauden aikana ammattikorkeakouluihin, eikä jatkanut enää toisen asteen kieltenopetuksen kehittämistyötä.

3.2 Kyselyt ja vastanneet

KIMMOKKEen toteutumisen seuranta ja loppuraportointia varten kerättiin ammatillisilta KIMMOKE-oppilaitoksilta marraskuussa 1998 ja helmikuussa 2001 tietoja kyselylomakkeilla. Lomakkeissa tiedusteltiin vieraiden kielten tarjon-

taa ja toteutuneita valintoja sekä mahdollisia muutoksia eri vuosina. Lisäksi vuoden 1998 lomakkeella kysyttiin vieras-kielisestä opetuksesta, muutoksista kieltenopetuksessa sekä aiheverkkojen toiminnasta. Helmikuussa 2001 tiedusteltiin loppuraporttia varten kootulla lomakkeella myös opettajien osallistumisesta täydennyskoulutukseen sekä sitä, miten koulutuksenjärjestäjä on resursoinut KIMMOKEtta. Vastaajia pyydettiin arvioimaan myös KIMMOKKEen ja omien oppilaitostensa tavoitteiden saavuttamista. Lisäksi kysyttiin vastaajien mielipiteitä kieltenopetuksen tulevaisuuden kehittämishaasteista.

Molemmilla kyselykerroilla lähetettiin 34 lomaketta, joista palautettiin 27 marraskuussa 1998 ja 19 helmikuussa 2001. Tulokset raportoidaan seuraavissa luvuissa ja joiltakin osin viitataan kansallisen arvioinnin yhteydessä saatuihin tuloksiin.

Vuosina 1998, 1999 ja 2000 pyydettiin lisäksi kultakin oppilaitokselta raportti kansainvälisestä toiminnasta. Ammatillisille KIMMOKE-oppilaitoksille ei myönnetty erillistä kansainvälistymiseen tarkoitettua määrärahaa, sillä Opetushallitus on myöntänyt ammatillisille oppilaitoksille määrärahoja kansainvälistymiseen jo ennen KIMMOKEtta ja niistä on raportoitu erikseen (ks. luku 3.1). Tässä tilannetta ei kuvata enää erikseen KIMMOKE-oppilaitosten osalta.

3.3 Kielten opiskelu ja opetus ammatillisissa oppilaitoksissa

Vieraiden kielten opetus tuli pakolliseksi ammatilliseen koulutukseen 1980-luvulla, kun keskiasteen koulutuksen uudistusta toteutettiin. Kaikkiin toisen asteen ammatillisiin perustutkintoihin sisältyy niin toisen kotimaisen kielen kuin vieraan kielen opintoja. Tasovaatimukset on kirjoitettu opetussuunnitelman valtakunnallisiin perusteisiin ja oppilaitoskohtaisiin opetussuunnitelmiin.

Kaikissa perustutkinnoissa pakollisiin kieliopintoihin kuuluu 2 opintoviikkoa vierasta kieltä ja 1–2 opintoviikkoa toista kotimaista kieltä. Pakollisen vieraan kielen ja toisen kotimaisen kielen opintojen yhteinen osuus ammatillisista opinnoista vaihtelee noin 3–10 prosenttia riippuen suoritettavasta tutkinnosta ja opiskelijan aikaisemmista opinnoista.

Opiskelija voi halutessaan valita kieliä lisäksi 0–4 opintoviikkoa. Säädökset eivät estä häntä opiskelemasta kieliä myös vapaasti valittavina opintoina.

Ammatillisen koulutuksen opetussuunnitelmissa korostetaan kielitaidon integroimista osaksi yleistä ammattitaitoa. Opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti kaikilla ammattialoilla vaadittavien perusviestintätaitojen lisäksi kielitaidon eri osa-alueet painottuvat ammattialakohtaisten vaatimusten mukaan.

Kuten yleissivistävässä, myös ammatillisessa koulutuksessa on kielivalintojen ongelmana ollut niiden yksipuolisuus. Toteutuneista kielivalinnoista ei kerätä valtakunnallisesti tilastotietoja, joten tarkkoja lukuja eri kielten valinnoista ei ole käytettävissä. Vuonna 1997 toteutetussa ammatillisen kieltenopetuksen tila-arvioinnissa kerättiin tietoja myös oppilaitosten eri kielten tarjonnasta ja valinnoista. (ks. Väyrynen ym. 1998.)

3.4 Kielten tarjonta ja valinnat ammatillisissa oppilaitoksissa

Tulosten mukaan kielten opiskelua pidetään tarpeellisena. Opettajien ja opiskelijoiden sekä työnantajien ja työntekijöiden mielipiteet eri kielten taitotarpeesta vaihtelevat. Eri kielten tarvejärjestys on kaikkien näiden ryhmien mukaan sama siten, että englannin kieltä pidetään kaikkein tarpeellisimpana, toiseksi ruotsin kieltä, sitten saksaa ja seuraavaksi ranskaa ja venäjää lähes yhtä tärkeinä. Muiden kielten tarvetta pidetään vähäisempänä. Työnantajien ja työntekijöiden mielipiteet eri kielten tarpeesta vaihtelivat yrityksen toimialan ja asiakaskunnan kielitaitovaatimusten mukaan.

Marraskuun 1998 tilanteen mukaan KIMMOKE-oppilaitoksissa kielten tarjonta oli seuraavanlainen:

- Englanti ja ruotsi olivat pakollisina kaikissa (n = 27) oppilaitoksissa ja vapaaehtoisenaakin englanti oli 12:ssa ja ruotsi 6 oppilaitoksessa.
- Saksa oli pakollisena 6 oppilaitoksessa ja suosituin kieli vapaaehtoisena 13 oppilaitoksessa.
- Ranska oli pakollisena 2 oppilaitoksessa (hotelli- ja ravintola -ala) ja vapaaehtoisena 5 oppilaitoksessa.

- Venäjä oli pakollisena 5:ssä ja vapaaehtoisena 7 oppilaitoksessa.
- Vapaaehtoisikielinä oli lisäksi espanja 6:ssa, italia 4:ssä ja viro sekä suomi yhdessä KIMMOKE-oppilaitoksessa.

Helmikuun 2001 kyselyn tulosten mukaan

- Puolet (n = 19) vastanneista raportoi, ettei kielten tarjonnassa ole muutoksia tarkasteltaessa tilannetta vuodesta 1996 vuoteen 2000.
- Niissä oppilaitoksissa, joissa kielten tarjonta on lisääntynyt, on se tapahtunut erityisesti englannin ja saksan kielissä, mutta myös ruotsin, ranskan ja italian lisäopintomahdollisuuksia on tarjottu lähes yhtä paljon.
- Suhteellisesti eniten on valittu italian ja englannin kieltä.
- Venäjän kielessä tarjonta ja valinnat ovat kansallisella tasolla pysyneet samana, mutta oppilaitoksissa on tapahtunut muutoksia.
- Tarjonnasta huolimatta kielten ryhmät ovat monissa tapauksissa jääneet niin pieniksi, ettei niitä ole voitu toteuttaa. Näin on tapahtunut erityisesti ranskan, espanjan ja italian kielissä.
- Jotkut vastaajat raportoivat, että valinnoissa on havaittu vähentymistä venäjän kielessä ja joissakin oppilaitoksissa ruotsin kielessä, jopa 60 prosentin vähentyminen lukuvoonna 2000–2001. Opiskelijamäärät ovat ilmeisesti ainakin näissä tapauksissa vähentyneet, vaikka oppilaitostasolla kielen opiskelumahdollisuudet ovatkin olemassa.

Liitteessä 15 on kuvattu kielittäin tarjonnan ja valintojen muutoksia. Siitä voidaan havaita, että eri kielten opiskelumahdollisuuksia on tarjottu KIMMOKKEen aikana selvästi enemmän (26 kappaletta) verrattuna siihen, että niitä olisi tarjottu vähemmän (7 kappaletta). Sen sijaan valintojen suhteen ero ei ole suuri. Enemmän kieliä on valittu 23:ssa ja vähemmän puolestaan 20 tapauksessa. Tuloksia tulkittaessa on huomattava, että vastausten lukumäärä on varsin vähäinen, joten johtopäätöksiä tilanteesta kansallisella tasolla ei voida tehdä näin pienen aineiston perusteella.

Syyt kielten tarjonnassa ja valinnoissa tapahtuneisiin muutoksiin vaihtelevat paljon. Neljän vastaajan mukaan muutoksia sai aikaan KIMMOKE-hanke ja yhtä monen mielestä puolestaan opetusalan lainsäädännössä tapahtuneet muutokset. Muut syyt hajaantuivat yksittäisiin mainintoihin rahoitukses-

sa tapahtuneista muutoksista ja erityisesti ammattikorkeakouluun siirtymisen aiheuttamista muutoksista.

Kansallisen arviointiraportin (Väyrynen ym. 1998) tulosten mukaan kieltenopetuksen tarjonta ja valinnat vastaavat melko hyvin toisiaan, joskin ne ovat melko yksipuolisia ja oppilaitoskeskeisiä. Lähes kaikkiin (90 %) suomenkielisiin oppilaitosten ilmoittamiin tutkintoihin kuten myös lähes kaikkiin (95 %) ruotsinkielisiin tutkintoihin on mahdollista sisällyttää englannin kielen opintoja. Suomenkielisistä tutkinnoista 86 prosentissa tarjotaan ruotsin kieltä, kun vastaavasti kaikissa ruotsinkielisissä tutkinnoissa tarjotaan suomen kieltä. Saksan opetusta tarjotaan lähes puolessa ruotsinkielisistä ja noin joka kolmannessa suomenkielisessä oppilaitoksessa. Ranskaa tarjotaan joka kolmannessa ruotsinkielisessä ja joka neljännessä suomenkielisessä oppilaitoksessa. Venäjää on mahdollisuus opiskella noin 15 prosentissa suomenkielisistä ja ruotsinkielisistä oppilaitoksista ja espanjaa yhtä useassa ruotsinkielisessä oppilaitoksessa. Sitä vastoin vain pieni osa suomenkielisistä oppilaitoksista (6 %) tarjoaa espanjan opetusta.

Joissakin ammatillisissa oppilaitoksissa on toisen asteen tutkinnoissa tarjolla lisäksi italiaa, viroa, kiinaa, saamea ja viittomakieltä. Kielten opetuksen tarjonta vaihtelee alueittain ja oppilaitosmuodoittain. Kieltenopetuksen tarjonnan ja kysynnän erilaisuuteen vaikuttavat keskeisesti oppilaitosmuoto ja suoritettava tutkinto, alue ja opiskelijoiden motivaatio.

3.5 Opetus- ja arviointikäytänteet

Työelämässä tarvittavan kielitaidon merkitys korostuu tulevaisuudessa. Kieltenopetuksen pedagogisilla käytännöillä voidaan lisätä opiskelijoiden motivoitumista kielten opiskeluun ja parantaa oppimistuloksia sekä muutoinkin edistää tavoitteiden saavuttamista. Vieraalla kielellä opettaminen tukee kielten opiskelua. Kansallisen arviointiraportin tulosten mukaan ammatillisia kokonaisuuksia opetetaan oppilaitoksissa vielä melko vähän, joskin ne ovat lisääntymässä myös toisella asteella.

KIMMOKE-oppilaitoksissa yli puolet vastanneista oli sitä mieltä, että vieraalla kielellä tapahtuvan opetuksen määrä on kasvanut. Samoin on kasvanut vieraskielisen oppimateriaalin

määrä. Tätä kehitystä on tukenut opiskelija- ja opettajavaihto ja ulkomaalaisten työharjoittelu.

Ylivoimainen enemmistö vastaajista katsoi, että kieltenopetus on KIMMOKKEen aikana muuttunut aiempaa enemmän ammattitaitoa täydentäväksi. "Kielitaito on osa ammattitaitoa." Suullisen kielitaidon merkitys on kasvanut, ja sen opettamiseen ja arvioinnin kehittämiseen on panostettu. Opetus kokonaisuudessaan on vastaajien mielestä monipuolistunut; mukaan käytännön työhön ovat tulleet oppilaskeskeiset työtavat, itsearviointi, monimuoto-opetuksen keinot, multimedia, tietotekniikka ja sähköposti.

Toisaalta viimeisimpien vuosien aikana verkko-opetuksen kehittämisen vaatimukset ovat lisääntyneet koko koulutusjärjestelmätasolla. KIMMOKE-oppilaitosten opettajista monet katsovatkin tulevaisuuden tärkeimmiksi kehittämiskohteiksi verkko-opetuksen ja myös soveltuvan oppimateriaalin kehittämisen.

Oppilaitoksissa on kehitetty myös arviointimenetelmiä ja muun muassa salkkuarviointia kokeillaan. Näihin asioihin opettajat toivovat saavansa lisäkoulutusta ja käynnistettäväksi kehittämishankkeita.

3.6 Oppimateriaalit

Ammatillisen koulutuksen kielten oppimateriaali on melko kirjavaa ja monin osin vanhentunutta, eikä eri ammattialoja kuvaavaa materiaalia juuri ole. Ongelmat korostuvat ruotsinkielisessä koulutuksessa, erityisesti suomen kielessä.

Lähes kaikki KIMMOKE-oppilaitosten vastanneista opettajista toivovat ajankohtaista oppimateriaalia, jota voitaisiin hyödyntää myös verkko-opetuksessa.

3.7 Aiheverkkotoiminta

Aiheverkkoon olivat lähes kaikki toimintaan osallistuneet tyytyväisiä. Aiheverkkotapaamiset ja koulutustilaisuudet olivat tukeneet oman työn kehittämistä sekä lisäksi ne olivat

auttaneet tiedon ja materiaalin vaihdossa. Myös omaa verkkomateriaalia on tehty. Kymmenen vastaajaa ei kuitenkaan ollut osallistunut aiheverkkojen toimintaan lainkaan.

Ammatillisten oppilaitosten yhteisiin KIMMOKE-tapaamiin oltiin erittäin tyytyväisiä, sillä ne mahdollistivat eri opettajien yhteiset pohdinnat ja kokemusten vaihdon kulloisenkin teeman puitteissa. Tapaamisten toivottiinkin jatkuvan myös KIMMOKKEen päätyttyä.

Osalla opettajista oli ajanpuutteen vuoksi vaikeuksia osallistua aiheverkkotoimintaan, täydennyskoulutukseen ja yhteisiin työseminaareihin siinä määrin kuin he olisivat halunneet. KIMMOKKEen viimeisen vuoden osalta myös taloudelliset voimavarat olivat selvästi pienemmät kuin aiemmin ja koulutukseen ei voitu siitä syystä osallistua.

3.8 Resurssit

Kyselylomakkeessa tiedusteltiin, onko oppilaitos tai koulutuksenjärjestäjä budjetoinut erikseen rahaa KIMMOKE-hankkeeseen. Vastanneista (n=19) vain 6 ilmoitti, että lisärahaa KIMMOKKEeseen oli annettu. Heidän lisäksi 4 vastasi, että kaikki koulutus- ja matkakulut on kyllä maksettu. Erillistä määrärahaa saaneiden summat vaihtelivat vuositasolla 5 000 markasta 130 000 markkaan. Vastaajista 10 mukaan oppilaitos tai koulutuksenjärjestäjä ei ole osoittanut erikseen voimavaroja. Tämä tulos saattaa olla jonkin verran vääristynyt siten, että vastaajilla ei ole ollut riittävästi tietoja käytettävissään.

3.9 Miten KIMMOKKEelle asetetut tavoitteet saavutettiin?

Kyselylomakkeessa kysyttiin, mitkä hankkeelle asetetut tavoitteet saavutettiin ja minkä tavoitteiden saavuttamisessa epäonnistuttiin sekä pyydettiin perusteluja. Taulukossa 7 esitetään saavutettujen ja saavuttamatta jääneiden tavoitteiden mainintojen määrät.

TAULUKKO 7. KIMMOKKEelle asetettujen tavoitteiden saavuttaminen

Tavoite	Saavutettiin	Epäonnistuttiin
Kieltenopetuksen tarjonnan lisääntyminen	6	3
Valintojen lisääntyminen	1	5
Kielivalikoiman monipuolistaminen	4	2
Verkostoituminen ja oppilaitosten yhteistyö	3	2
Opettajien yhteistyön kehittäminen	6	3
Kieltenopetuksen merkityksen korostuminen	3	1
Omien työtapojen kehittäminen	3	2
Suullinen kielitaito	2	0
Opettajien oman koulutuksen lisääntyminen	7	1
Kansainvälisen yhteistyön lisääminen	6	0
Opiskelijavaihdon lisääntyminen	4	1
Mainintoja yhteensä (n = 19)	45	20

Vastaukset on luokiteltu avovastauksista siten, että luokat on muodostettu aineistossa esiintyneiden mainintojen mukaisesti ja kukin maininta on laskettu mukaan. Taulukosta voidaan todeta, että vastaajat katsoivat useampia tavoitteita saavutetuiksi kuin ei-saavutetuiksi. Parhaiten oli vastanneiden mielestä onnistunut kielenopetuksen tarjonnan lisääminen, opettajien yhteistyön kehittäminen, oman koulutuksen ja myös koulutushalukkuuden (kieltenopinnot) lisääntyminen ja kansainvälisen yhteistyön lisääntyminen eri projektien ja kontaktien muodossa. Neljä vastaajaa mainitsi kielivalikoiman monipuolistuneen (lähinnä ammattikorkeakouluissa) ja opiskelijavaihdon lisääntyneen. Muita saavutettuja tavoitteita oli harvemmillä.

Tavoitteiden onnistumisesta esimerkiksi seuraavia toteamuksia:

"Kieltenopetus tullut näkyvämmäksi. Integroinnista puhuttu laajemmin."

"Yhteistyö muiden ammatillisten oppilaitosten kanssa lisääntynyt huomattavasti. Kansainvälinen toiminta saatu hyvin käyntiin. Oppilaitoksen henkilökunta lähtenyt mukaan kielenopiskeluun."

Samoissa asioissa toiset olivat onnistuneet ja toiset taas epäonnistuneet. Tavoitteiden saavuttamisessa oli epäonnistuttu useimmiten valintojen monipuolistamisessa ja lisäämisessä.

Oppilaitosten ja myös opettajien välinen yhteistyö ei ollut myöskään kehittynyt kaikkien kohdalla toivotulla tavalla. Monet vastaajat toivat lisäksi esille sen, että oppilaitoksen sijainti ja opiskelijaryhmien pienuus ovat käytännössä estäneet opetuksen toteutumisen.

KIMMOKKEen aikana näyttää yhteistyössä ja koko hankkeeseen osallistumisessa tapahtuneen muutoksia siten, että alkuvuosina on oltu innokkaampia ja myöhempien vuosien aikana suunnitelmat eivät ole toteutuneet.

Tavoitteiden saavuttamisen epäonnistumisesta seuraavia esimerkkejä:

"Yhteistyö paikkakuntamme eri koulumuotojen välillä toimi ensimmäisenä vuonna, mutta ei sen jälkeen."

"Opiskelijat eivät edelleenkään ole halukkaita suorittamaan niin sanottujen harvinaisempien kielten opintoja, joita on tarjolla oman oppilaitoksemme ulkopuolella yhteisellä toisen asteen tarjottimella."

"Yhteisten ammattikielten materiaalien työstäminen saman aikoina kohdalla niin, ettei jokaisen opettajan kolkassa matkalle tarvitse yksin valmistaa omaa opetusmateriaalia."

3.10 Arviointia ja johtopäätöksiä

Ammatilliset oppilaitokset lähtivät innokkaasti mukaan KIMMOKE-hankkeeseen. Kieltenopetuksen kannalta ajankohtaisia ja haasteellisia hankkeita oli runsaasti, monella oppilaitoksella useampikin.

Osa hankkeista tuotti onnistuneita innovaatioita, lisäsi yhteistyötä eri suuntiin ja kehittämistä laajemminkin yli alueuraisen hankkeen. Osa hankkeista jäi kesken.

KIMMOKE-hankkeen alussa, kesällä 1996, ammatillinen koulutus oli voimakkaassa muutoksessa. Ammattikorkeakoulujen muodostaminen oli aktiivisessa vaiheessa, tutkintorakenteessa tapahtui muutoksia ja uudet kansalliset opetussuunnitelman perusteet olivat käyttööntöövaiheessa.

Muutokset kaikissa edellä mainituissa asioissa ovat jatkuneet ja lisäksi on tullut uusia vaatimuksia. Muun muassa työelämän ja koululainsäädännön muutokset ovat asettaneet uusia

haasteita. Muutosten keskellä opettajat ovat kokeneet, että aikaa ei riitä kaiken läpiviemiseen.

Kansallisen tason tavoitteet, jotka Opetushallitus asetti KIMMOKE-hankkeen alussa, olivat ammatillisessa koulutuksessa selvästi liian kunnianhimoiset. Koulutusaloittain asetetut eri kieliin kohdistuvat määrälliset tavoitteet jäivät saavuttamatta. Tarkkoja lukuja eri kielten opiskelijamäärästä ei tosin ole käytettävissä, sillä ammatillisen koulutuksen kielivalinnoista ei kerätä vuosittaisia tilastotietoja. Muiden lähteiden, kuten vuonna 1998 julkaistun kielten tila-arvioinnin sekä joidenkin projektien yhteydessä saatujen tietojen perusteella voidaan päätellä, että erityisesti saksan, ranskan ja venäjän opiskelijamäärät eivät ole lisääntyneet tavoitteiden mukaisesti.

KIMMOKE-hankkeen ammatillisessa koulutuksessa saatuihin tuloksiin on vaikuttanut myös kieltenopettajien suuri vaihtuvuus, mikä näkyy oppilaitoksissa suunniteltujen tai jo käynnistettyjen hankkeiden keskenjäämisinä. Jonkin verran on havaittavissa myös, että hankkeen alkuvaiheessa ollaan innostuneita, mutta syystä tai toisesta toteutus ei onnistu.

Oppilaitosten yhteistyön lisääminen olisi vaatinut onnistuakseen enemmän voimavaroja. Myös Opetushallituksella oli liian vähän resursseja käytettävissään olla kiinteämmässä yhteistyössä KIMMOKE-oppilaitosten kanssa ja tukea niiden hankkeiden työstämistä.

Jatkossa onkin tärkeää, että yhteistyötä oppilaitosten välillä lisätään ja verkostotyötä tuetaan. Työn onnistuminen vaatii resursseja niin paikallisella kuin kansallisellakin tasolla. Tulevaisuuden haasteina ammatillisessa kieltenopetuksessa ovat verkosto-opetuksen ja oppimateriaalien kehittäminen kuten myös opetusmenetelmien monipuolistaminen ja erityisesti nuorten innostaminen vieraiden kielten ja kulttuurien oppimiseen.

4 Kielten opetus ja opiskelu aikuisoppilaitoksissa

4.1 Tavoitteet ja resurssit

Aikuisoppilaitoksilla ei ole valtakunnallisia opetussuunnitelman perusteita eikä niiden opetustoimintaa ohjata keskusvirastosta käsin. Oppilaitokset eivät myöskään ole keskenään erilaisia vain kieliohjelmansa ja tavoitteidensa suhteen, vaan myös henkilö- ja talousresursseiltaan. Vain viisi 30 KIMMOKE-hankkeeseen osallistuneesta aikuisoppilaitoksesta budjetoititse KIMMOKE-toimintaansa, ja summat koko KIMMOKE-hankkeen ajalta vaihtelivat 20 000–60 000 markkaan /oppilaitos. Hankkeeseen osallistuneissa oppilaitoksissa oli lukuvuonna 2000–2001 päätoimisia kieltenopettajia 45 ja sivutoimisia 163. Jos oppilaitoksessa ei ole yhtään päätoimista kieltenopettajaa, on ymmärrettävää, jos opistosta ei hevin lähdetä mittaviin valtakunnallisiin kehittämistehtäviin. Kuitenkin tässä oppilaitosjoukossa oli myös niitä, joilla oli meneillään myös muita isoja sekä kotimaisia että kansainvälisiä hankkeita.

KIMMOKE-hankkeessa mukana olleiden aikuisoppilaitosten opettajat ovat voineet osallistua samojen aiheverkkojen toimintaan ja samaan täydennyskoulutukseen kuin muidenkin oppilaitosten opettajat. Toiset, joskaan eivät kaikki, löysivät niistä myös aikuisten opettajille sopivaa sisältöä. Opetushallituksen budjettivaroilla rahoittamaan opintoviikkokoulutukseen osallistui 23 opettajaa, KIMMOKE-aiheverkkojen järjestämään koulutukseen 41 ja muuhun täydennyskoulutukseen 37 opettajaa.

KIMMOKE-toiminta on 13 oppilaitoksessa rajoittunut pääasiassa omaan oppilaitokseen, 9 oppilaitosta on tehnyt yhteistyötä myös oman kunnan sisällä muiden oppilaitosten kanssa, ja 8 oppilaitosta on toiminut yli kuntarajojen muiden aikuisoppilaitosten kanssa. KIMMOKEEn omissa aiheverkkoissa on toiminut aktiivisesti vain 3 oppilaitosta.

Aikuisoppilaitoksille asetettiin KIMMOKE-hankkeessa erityistavoitteeksi Aikuisten yleisten kielitutkintojen kehittäminen ja niihin liittyvän tavoitteellisen kieltenopetuksen edistäminen.

4.2 Kieltenopetus ja opetuksen kehittäminen

Yleisiä kielitutkintoja on koko ajan kehitetty ja kieltenopetukseen on laadittu YKI-opettajan käsikirja. On myös tehty ehdotus uusiksi yleisten kielitutkintojen perusteiksi.

Kymmenessä oppilaitoksessa opetetaan vain äidinkielellä. Vieraskielistä opetusta oli yhdeksässä oppilaitoksessa. Neljä oppilaitosta ilmoittaa vieraskielisen opetuksen lisääntyneen KIMMOKE-hankkeen aikana melko paljon, ja viisi oppilaitosta ilmoittaa sen lisääntyneen vain vähän.

Positiivisiksi koettuja muutoksia opistojen kieltenopetuksessa oli muun muassa seuraavilla alueilla: kielivalikoiman monipuolistuminen ja opetusryhmien lisääntyminen, opiskelijamäärän kasvu, opettajien ammatillinen kehittyminen ja opetuksen sisältöjen ja menetelmien monipuolistuminen. Kielivalikoiman monipuolistumiseen liittyvinä mainittiin muun muassa uusien kielten tulo opetusohjelmaan ja suomen ja ruotsin kielen opettaminen maahanmuuttajille. Mutta toisaalta kerrottiin myös, että kielten opiskeluryhmiä ei yrityksistä huolimatta syntynyt erilaisista syistä.

Kun opistoilta kysyttiin omien tavoitteiden toteutumisesta, niin vain yksi opisto vastasi, ettei mikään omista tavoitteista ollut toteutunut. Toteutuneista ja toteutumattomista tavoitteista katso liite 16.

Opistojen jatkosuunnitelmiin sisältyy sekä kielivalikoiman kasvattamista, menetelmällisiä uudistuksia, varsinkin verkopedagogiikan soveltamista, oppilaitosten välisen yhteistyön lisäämistä, yleisiin kielitutkintoihin tähtäävän koulutuksen lisäämistä, kohdekieliä puhuvien saamista kieltenopettajiksi ja opettajien kouluttamista. (Ks. liite 16.)

Aikuisten opettajat toivovat valtakunnalliselta kehittämisryhmältä pääasiassa samoja asioita kuin muidenkin oppilaitosten kieltenopettajat. Suurimmat haasteet näyttävät myös olevan yhteiset: tietotekniikan monipuolinen hyödyntäminen ja etäopiskelumahdollisuuksien lisääminen koko maassa, jotta kieltenopiskelu voisi tapahtua aikuisten omilla ja yksilöllisilläkin ehdoilla.

5 Svenska särdrag i KIMMOKE-projektet

5.1 Inledning

Svenska samarbetsparter i KIMMOKE-projektet har varit ett antal läroanstalter i Esbo, Ekenäs, Åbo, Kaskö, Jakobstad och Närpes (se registret, bilaga 1) samt Vasa övningskola. De medverkande läroanstalterna har varit huvudsakligen grundskolor och gymnasier. I början av perioden var också några yrkesläroanstalter aktivt med; senare har sådana deltagit främst i bredare språkutbud och i vissa fortbildningsprojekt. Detta gäller främst arbetar- och medborgarinstituten i Esbo, Åbo och Jakobstad. De svenska KIMMOKE-skolorna har bildat ett eget nätverk, men de har också kunnat delta i de finska när de så önskat. För den svenska utvecklingsverksamheten i KIMMOKE-projektet uppställdes på motsvarande sätt som för den finska följande mål att sträva mot, med vissa speciella svenska nyanser, vilka framgår av formuleringarna och av texten under punkt 8.1.

- 1) ett bredare språkprogram med särskild tonvikt på att öka utbudet och valen av s.k. sällsynta språk på det andra stadiet i samarbete mellan läroanstalterna,
- 2) mångsidigare och bättre undervisningsmetoder, särskilt främjande av den muntliga språkfärdigheten,
- 3) lärande på främmande språk,
- 4) mera samarbete med finska skolor och ökade internationella kontakter, samt
- 5) bättre utnyttjande av hjälpmedel i språkundervisningen.

Som stöd i dessa strävanden har de svenska språklärarna i KIMMOKE-projektet erbjudits flera längre och kortare fortbildningskurser och rådplågningar. I dessa har delvis också andra än projektets lärare kunnat delta. Undervisningsrådet Erik Geber har åtminstone en gång per år besökt varje KIMMOKE-skola, handlett projektuppläggningsen, tagit del av framstegen och diskuterat dem. De svenska projektlärarna har samlats till egna rådplågningsdagar samt också deltagit i flere finska fortbildningstillfällen och seminarier. Olika delrapporter och Utbildningsstyrelsens finska information till KIMMOKE-kommunerna och läroanstalterna har samlats

upp och koncentrerats i två svenska meddelanden årligen. Språkbudet i Jakobstad (se nedan) har följts genom forskning, och mot slutet av perioden har läromedelssituationen ägnats uppmärksamhet. Finskundervisningen har främjats särskilt genom flera åtgärder både i och utanför projektet.

5.2 Bredare språkprogram

I motsats till de finska har s.g.s alla svenska grundskoleelever (med undantag för en liten andel på Åland) ända sedan grundskolan infördes studerat två långa språk, oftast (till ca 83 %) så att finskan i timplanen utgjort det obligatoriska språket från lägstadiet och engelskan det frivilliga språket, som på högstadiet övergår till obligatoriskt B-språk men dock undervisas enligt A-språkets läroplan och med A-språkets timantal. Delvis tack vare detta tidigare lagda B-språk (A2) har också en betydligt större andel elever i de svenska grundskolorna (ca 50 %) valt ett eller två nya främmande språk som tillval i åk 8 och 9 (B2-lärokurs), oftast tyska och franska. En brist i de svenska skolorna har emellertid varit att relativt få elever har valt eller ens kunnat välja andra A-språk än finska och engelska och att andra B-språk än tyska och franska, såsom ryska, spanska, italienska och latin, varit ytterst sparsamt företrädda på alla nivåer. En breddning i de två sistnämnda avseendena i samarbete mellan läroanstalterna uppställdes därför som mål i KIMMOKE-projektet, särskilt på gymnasialstadiet. Samtliga svenska KIMMOKE-kommuner utom Kaskö och Närpes åtog sig denna uppgift.

Mera val av andra långa språk än finska och engelska har i KIMMOKE-kommunerna främjats i Esbo, Ekenäs, Åbo och Vasa övningsskola. Jakobstad har redan tidigare haft grupper i A-tyska. Sälunda har Esbo upprättat och också lyckats uppehålla lång tyska i Mattliden. Ekenäs har försökt upprätta lång franska i Seminarieskolan. Åbo lade om och effektiviserade undervisningen i lång tyska och franska i Sirkkala skola samt följde upp elevernas val och arrangemangen kring de långa språken på högstadiet och gymnasiet. Vasa övningsskola utvecklade särskilda språkmiljöer kring lång engelska, tyska och franska på lägstadiet. Av kommuner utanför KIMMOKE-projektet (på svenska) som på ett betydelsefullt sätt utvecklat sitt språkprogram under projektperioden bör nämnas Helsingfors, som för klarhetens skull gått in för att i de svenska

skolorna undervisa främmande språk i grundskolan endast som A2-språk, det andra inhemska alltid som A1-språk. I gymnasier i Helsingfors har man fått till stånd mera val av ryska som kort språk.

Val av s.k. sällsynta språk på årskurserna 7–9 i grundskolan, i gymnasier och i yrkesläroanstalterna har ökat i KIMMOKE-kommunerna Esbo, Åbo och Jakobstad, antingen genom kortkurser eller i samarbete med arbetar- och medborgarinstituten. I Jakobstad övertogs koordineringen av det utvidgade språkprogrammet av Handelsläroverket. På detta sätt har t.ex. redan grundskoleeleverna i Esbo kunnat välja kurser i spanska och italienska. Arbetarinstitutet i Åbo har gjort kurser i spanska och italienska tillgängliga för Katedralskolans och Handelsinstitutets elever och olika grupper yrkes- och vuxenstudierande i Jakobstad har kunnat läsa grund- och fortsättningskurser i franska och ryska.

I Ekenäs slog den långa franskan inte igenom, delvis p.g.a av för få val, delvis på grund av oklarheter visavi fortsättningen, delvis p.g.a av lärarbrist, vilket visar svårigheterna med lång franska. Ett försök att bredda språkutbudet i Vasa genom samarbete mellan Vasa övningsskola, Vasa arbetarinstitut och Vasa aftonläroverk har inte heller vunnit nämnvärt gehör, delvis därför att övningsskolan redan tidigare har ett stort ämnesutbud och dess gymnasium en IB-linje. I de övriga kommunerna verkar de nya lösningarna ha blivit bestående och de märks redan däri att något fler svenska elever som avlägger prov på A-nivå i olika språk i studentexamen. För yrkesstudierande och vuxna har det större språkutbudet i samarbete med andra delvis kunnat ersätta ett tynande utbud i de enskilda skolorna och kunde därför utgöra en förebild för andra orter med flera läroanstalter.

Erfarenheterna från språkprogramssträvandena på den svenska sidan i kommunerna visar sammantagna bl.a.:

- att parallella A-språk kan fås till stånd bara i lågstadieskolor som är tillräckligt stora och där det finns tillgång till ämneslärare i t.ex. tyska, franska och ryska
- att breddning av språkutbudet genom samarbete kräver avsevärda ansträngningar, bl.a. marknadsföring av nya språk och anpassning av lästider, skolskjutsar och periodisering

- att läromedlen på svenska i Finland i lång tyska, franska och ryska måste utvecklas, emedan kongruenta kurser och läroböcker i dessa språk som börjar vid lika låg ålder saknas i Sverige

Som ett slags breddning av språkprogrammet kan också utvecklingen av den s.k. modersmålsinriktade finskan för tvåspråkiga elever anses vara. Särskilt lägstadieskolorna i Esbo, Åbo, Kaskö samt Vasa övningskola har under projektets gång utvecklat innehållet i den, och två välbesökta fortbildningskurser (2x3 sv) har genomförts. Under KIMMOKE-perioden kan den modersmålsinriktade finskan för de tvåspråkiga eleverna anses ha slagit igenom i grundskolan.

5.3 Mångsidigare metoder och muntlig språkfärdighet

Genast i början av KIMMOKE-projektet presenterades även för de svenska språklärarna i Finland olika nyare språkinlärningsmetoder, såsom portfoliostudier, s.k. flexibel språkinlärning och kulturell fördjupning. Två långa litteratur- och kulturstudiekurser för de svenska engelsklärarna anordnades vid Åbo Akademi, och motsvarande tema utgjorde moduler i en 5 studieveckors metodkurs för finsklärarna. Språklärarna i Esbo åtog sig att utveckla språkundervisningens metoder på högstadiet. Ekenäs gick in för att utpröva olika modeller för mera muntlig språkträning, och Kaskö för att utveckla tidig inlärning i det andra inhemska språket i samarbete mellan den svenska och finska lägstadieskolan. Utvecklingsarbetet kring den muntliga språkfärdigheten i Ekenäs, som varit det mest systematiska, gick främst ut på att regelbundet anslå särskild tid under lektionerna för övning att muntlig färdighet, samt att hitta på olika sätt att få alla elever att yttra sig och hålla längre anföranden. Problemet med den metodiska utvecklingen har varit att göra de nya idéerna kända och accepterade även utanför försöksskolorna. Beträffande den tidigare lagda språkstarten i Kaskö, se nedan punkt 8.4 samt bilagan.

Under projektets gång har den muntliga språkträningen stimulerats från Utbildningsstyrelsens sida med manus och bedömningskriterier för muntliga språkprov i på gymnasiestadiet. Dessa har ärligen översatts och bearbetats också till

svenska, och särskilda manus har utvecklats för finskundervisningen. De har dock först mot slutet av projektperioden börjat tränga in även i de svenska gymnasierna. Som hinder har uppgetts svårigheter kring arrangemangen. Provmanskripten på svenska har kanske haft sin största betydelse som exempel på hur muntliga språkövningar och test kan läggas upp.

5.4 Språkbad och undervisning på främmande språk

Såsom av den finska texten i kap. 2 ovan framgår har undervisning på andra språk än elevernas modersmål förekommit och utvecklats i Finland antingen som tidigt totalt språkbad enligt den modell som utvecklats och spritts från Vaasan yliopisto eller som partiell ämnesundervisning på främmande språk särskilt i yrkesutbildning på högre nivåer. I de svenska kommunerna har egentligt språkbad genomförts systematiskt bara i Jakobstad som parallell till motsvarande språkbad i svenska i den finska dagvården och de finska skolorna i staden. Särskilt i början präglades språkbadet i finska på den svenska sidan av en osäkerhet angående språkbadets meningsfullhet, omfattning och fortsättning samt av brist på kompetenta lärare för ändamålet. Försöket har liksom andra språkbad i Finland redan av juridiska skäl tilldragit särskilt intresse och därför följts upp med forskning. Språkbaden rapporterades skilt till undervisningsministeriet redan hösten 2000.

Forskningen kring språkbadet i finska i Jakobstad har gällt dels hur mycket bättre de svenska grundskoleelevernas finska utvecklas genom språkbad än genom traditionell ämnesundervisning i finska, dels i vilken mån utvecklingen av deras svenska därigenom fördröjs. Slutrapporterna är ännu inte inlämnade, men Maija Grönholm har i flera delrapporter visat att de svenska elevernas finska genom språkbadet i vissa avseenden snabbt närmar sig finska elevers förmåga, synbarligen betydligt snabbare än de finska språkbadseleverna lär sig svenska. Liksom i annan språkbadsforskning har inte heller någon större negativ influens på elevernas svenska modersmål kunnat iaktas (Anna-Lena Österns undersökningar). Tvärtom förefaller språkbadselevernas allmänna språkfärdighet utvecklas något bättre i vissa avseenden. Det är dock

skäl att kritiskt minnas att försöksgrupperna varit små och att elevernas djupare språkkunskaper, som är integrerade med växande kunskaper och färdighet i andra ämnen, inte på allvar utvärderats, vare sig i Jakobstad eller i andra språkbadsförsök.

Närpes gymnasium åtog sig i KIMMOKE-projektet att systematiskt utpröva studier i liten skala på finska och engelska i gymnasiet och samtidigt bygga ut sakför djupningen i språkämnen. Dessa försök lyckades bara delvis, tydligen därför att gymnasiestudierna för svenska elever med djupdialekt anses krävande även på svenska (som standardspråk) och emedan de vanliga svenska gymnasierna förstäligt nog vill slå vakt om svenskan som allena rådande undervisningsspråk.

I början av projektet anordnades i samråd med Österbottens högskola en lång kurs i ämnesundervisning på engelska för svenska yrkesskollärare, och 1999–2000 via Vaasan yliopisto en tvåspråkig kurs för språkbadslärarna i Jakobstad. I vardera kursen deltog ett femtontal lärare. Behållningen av dessa kurser är inte utvärderad. Ämnesundervisning på finska eller främmande språk verkar inte – med undantag för IB-linjerna – tilldra sig nämnvärt intresse i den svensksspråkiga undervisningen i Finland under högskolenivå. Hösten 1997 anordnades en konferens med de svenska IB-lärarna i Esbo och Vasa i avsikt att utröna erfarenheter av ämnesundervisning på främmande språk för finlandssvenska elever. Diskussionen kom emellertid främst att kretsa kring de krav som ställs på lärarens språkfärdighet samt på läromedlen.

5.5 Samarbete med finska skolor och internationella kontakter

Under projekttiden har också de svenska KIMMOKE-skolorna årligen anhållit om och fått bidrag för internationell och kontaktskapande verksamhet inom projektets ram, sammanlagt 100 000–120 000 mark årligen. Så har t.ex. Esbo utvecklat kontakter med skolor i Tyskland och Katedralskolan i Åbo har haft kontakter med Ungern och Ryssland. Skolorna i Jakobstad har försökt upprätta kontakter till de finska och svenska högstadieskolorna, och Närpes har utvecklat elevutbyte med Teuva. Flera av de svenska lägstadieskolorna i pro-

jektet har anskaffat material och anordnat klubbverksamhet på olika språk.

Särskilt intressant både ur lokal- och ur rikssynvinkel är det samarbete som utvecklats mellan Kaskö lästadieskola och Kaskisten koulu. Det går ut på att de enspråkigt svenska respektive finska eleverna i vardera skolan får en lekfull start på det andra inhemska språket under 1 årsveckotimme i åk 1 och åk 2 genom lärarutbyte. De tvåspråkiga eleverna i den svenska skolan får modersmålsinriktad finskundervisning ända från åk 1, dvs. de lär sig läsa och skriva direkt också på sitt andra modersmål, vilket är relativt unikt. Samarbetet fortsätter kring A-språken i åk 3–6. Modellen utmanar klasslärares språk- och undervisningsförmåga samt ställer, när den utbyggs till flera årskurser krav på samarbete, schemaläggning och resursanvändning i hela skolan. Samarbetsprojektet i Kaskö visade sig betydelsefullt för hela skol- och språksamarbetet i staden, på liknande sätt som språkbadet gjort det i Vasa och Jakobstad. Kaskölärares fick genom projektet fortbildning i tidig språkundervisning genom flera studiebesök, bl.a. till språkbadsskolor i Vasa och Esbo samt till den tvåspråkiga skolan i Haparanda. Däremot har de övriga KIMMOKE-skolornas kontakter över språkgränsen stannat vid sporadiska besök. Övriga grundskolor i Österbotten visade under projektets gång föga intresse för den administrativa utbytesmodellen i Kaskö, däremot nog för den pedagogiska idén: tidig inläring av finska i lekfull form.

5.6 Tekniska hjälpmedel i språkundervisningen

Detta tema har i de svenska KIMMOKE-skolorna tilldragit sig det minsta intresset. Det beror dels på att skolornas tekniska utrustning först under projekttiden blivit så utvecklad att t.ex. datorstödd undervisning och nätkontakter i större utsträckning blivit möjliga. Genast i början av projektperioden utvecklade Vasa övningsskolas lägstadium dock vissa datorstödda program för språkundervisning, och vid projektets slut har de svenska förlagen börjat utveckla multimediamaterial även för finskundervisningen. En del av fortbildningen av finsklärarna har skett virtuellt.

Tack vare KIMMOKE-projektet genomfördes ett fem studieveckors fortbildningsprogram för svenska finsklärare i de all-

männa yrkesskolorna. Detta program fick stor betydelse för läromedelsutvecklingen i finska därigenom att samma lärargrupp åtog sig att utveckla ett nytt videobaserat läromedel i finska utifrån yrkesspråksituationer, samt som fortsättning på det ett datorbaserat text- och övningsmaterial för olika branscher. Inom projektet har också det traditionella läromedelsutbudet på svenska i Finland för språkundervisningen analyserats och jämförts med utbudet i Sverige och för de finska skolorna i Finland. Tack vare denna jämförelse har initiativ kunnat tas till nya läromedel i tyska och franska. Analysen av läromedlen i finska för olika målgrupper kommer att införas som elektronisk tjänst på UBS hemsidor. Genom distansundervisningen vid vuxengymnasierna uppstår småningom virtuella kurser för språkundervisningen även på svenska samt även televisionsprogram för finskundervisningen.

Lähteet ja kirjallisuutta

- Ammatillisen koulutuksen kansainvälistäminen. Nykytila, kehittämistarpeet ja toimintalinjat. 1998. Moniste 19/1998. Opetushallitus. Helsinki.
- Ammatillisten oppilaitosten kansainvälinen toiminta vuonna 1996. Moniste 10/1998. Opetushallitus. Helsinki.
- Ammatillisten oppilaitosten kansainvälinen toiminta vuonna 1999 ja kansainvälistämiseen osoitettujen määrärahojen käyttö. Julkaisematon raportti. Opetushallitus. Helsinki.
- Beer, M., Eirenstat, R. & Spector, B. 1990. *The Critical Path to Corporate Renewal*. Boston MA.
- Buss, M. & Mård, K. 1999. Ruotsin ja suomen kielen kielikylvyn kartoitus Suomen peruskouluissa lukuvuonna 1998/99. Vaasan yliopiston julkaisuja. Selvityksiä ja raportteja 46. Vaasa.
- Fullan, M. 1994. *Muutosvoimat: koulunuudistuksen perusteiden pohdintaa*. Painatuskeskus. Helsinki.
- Fullan, M.G. & Stiegelbauer, S. 1991. *The New Meaning of Educational Change (Second Edition)*. Cassell. London.
- Huhta, M. 1997. *The Dynamics of Language Training – from an Element of Cost to the Investment in Communication*. Tutkimus 1/1997. Opetushallitus. Helsinki.
- Huhta, M. 1999. *Language/Communication Skills in Industry and Business: Report for Prolang/Finland*. Opetushallitus. Helsinki.
- Julkunen, K. 1998. *Vieraan kielen oppiminen: A2-kielen opiskelijoiden motivaatio ja kielen valintaan vaikuttaneet tekijät*. Joensuun yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunnan tutkimuksia N:o 70.
- Korkeakoski, E. 1999. *Opettajien täydennyskoulutuksen tuloksellisuus*. Arviointi 3/1999. Opetushallitus. Helsinki.
- Koulutuksen ja korkeakouluissa harjoitettavan tutkimuksen kehittämissuunnitelma vuosille 1995–2000*. 1996. Opetusministeriö. Helsinki.
- Kuitunen, H. 1996. *Finiste-tietoverkko innovaation välineenä luonnontieteiden opetuksen työtapoja monipuolistettaessa*. Helsingin yliopiston opettajankoulutuslaitos. Tutkimuksia 159.
- Lappalainen, M., Kaukinen, A. & Vauras, M. (toim.) 1993. *Kohti tehokkaita oppimisympäristöjä: opettajien työnohjaus keskiasteella*. Turun yliopisto. Oppimistutkimuksen keskus. Julkaisuja 2.
- Lehtinen, E. 1997. *Tietoyhteiskunnan haasteet ja mahdollisuudet oppimiselle*. Teoksessa E. Lehtinen (toim.). *Verkkopedagogiikka*. Helsinki. Edita. 12–40.

- Marsh, D., Marsland, B. & Stenberg, K. 2001. Integrating Competencies for Working Life. Jyväskylän yliopisto.
- Miettinen, R. 1990. Koulun muuttamisen mahdollisuudesta. Analyysi opetustyön kehityksestä ja ristiriidoista. Gaudeamus. Helsinki.
- Mustaparta, A.-K. & Tella, A. 1999. Vieraskielisen opetuksen järjestäminen peruskoulussa ja lukiossa. Kehittyvä koulutus 1/1999. Opetushallitus. Hakapaino Oy. Helsinki.
- Nikki, M.-L. 1998. Kielikoulutuspolitiikan toimeenpano. Julkaisussa S. Takala & K. Sajavaara (toim.) Kielikoulutus Suomessa. Jyväskylän yliopisto. Soveltavan kielentutkimuksen keskus, 23–45.
- Nikula, T. & Marsh, D. 1996. Kartoitus vieraskielisen opetuksen tarjonnasta peruskouluissa ja lukioissa. Opetushallitus. Hakapaino Oy. Helsinki.
- Nikula, T. & Marsh, D. 1997. Vieraskielisen opetuksen tavoitteet ja toteuttaminen. Opetushallitus. Hakapaino Oy. Helsinki.
- Nyman, T. 1999. KIMMOKE. Seuranta- ja arviointitutkimuksen loppuraportti. Kieltenopetuksen monipuolistamis- ja kehittämishanke 1996-2000. Moniste 28/1999. Opetushallitus. Helsinki.
- Ohjeet opetuksen järjestämisestä muulla kuin oppilaan äidinkielellä. Opetushallituksen ohje 1/012/99.
- Opettajalta edellytettävä kielen hallinta muulla kuin oppilaan äidinkielellä annettavassa esi- ja perusopetuksessa. Opetushallituksen määräys 7/011/99.
- Opettaminen muulla kuin oppilaan äidinkielellä perusopetuksessa: mahdollisia toteutustapoja. 1999. Opetushallitus. Hakapaino Oy. Helsinki.
- Opetushallituksen oppilaitostiedosto OPTI 1994–2001. Lähde: Tilastokeskus.
- Pollari, P. & Vatanen, P.-L. (Toim.) 2000. Kimmokkeita yläasteen kielenopetukseen. Monipuolisuutta ja yksilöllisyyttä valinnaiskursseiden avulla. Jyväskylän normaalikoulun julkaisuja nro. 3. Kopijyvä Oy. Jyväskylä.
- Prolang. Components for the development of a european system of recognition and/or validation of language acquisitions in work contexts. 2000. VHS. Academie de Strasbourg. Opetushallitus.
- Shachar, H. & Sharan, S. 1995. Cooperative Learning and the Organization of Secondary Schools. School Effectiveness and School Improvement 1995, Vol. 6, No. 1. 47–66.
- Sintonen, S., Elo, P. & Lindström, A. 1999. Toimintatapana verkostoyhteistyö. Akvaariokokeilusta akvaarioverkostoon 1992–1998. Opetushallitus. Helsinki.
- Suomi kansainvälistyy – kielen opetus vastaa haasteeseen. Kieltenopetuksen ja koulutuksen kansainvälistymisen strategiaohjelma. 1997. Koulutus- ja tiedepolitiikan osaston julkaisusarja. Opetusministeriö. Helsinki.

-
- Takala, S. 1993. Language Policy and Language Teaching Policy in Finland. Teoksessa K. Sajavaara, R.D. Lambert, S. Takala & C.A. Morfit (eds.) National Foreign Language Planning: Practices and Prospects. Institute for Educational Research. Jyväskylän yliopisto: Sisäsuomi. 54–71.
- Väyrynen, P., Räisänen, A., Geber, E., Koski, L. & Pernu, M.-L. 1998. Kieliäkö ammatissa? Ammatillisten oppilaitosten kieltenopetuksen nykytila ja kehittämistarpeet. Arviointi 8/1998. Opetushallitus. Helsinki.
- Väyrynen, P. (toim) 2001. Kaikki kieliä oppimaan. Opetusmenetelmiä ammatilliseen kieltenopetukseen. Moniste 6/2001. Opetushallitus. Helsinki.

Opetushallituksen tuottamia julkaisuja

- Aflecht, H., von Essen, H., Kekola, K., Mustonen, E., Määttä, A. ja Virta, R. 2000. Yki-opettajan käsikirja. Moniste 14/2000. Opetushallitus. Helsinki.
- Geber, E. (toim.) 1996. Suomen kielen kontrastiivinen opas. Opetushallitus. Helsinki.
- Huhta, A., Määttä, A., Takala, S. ja Tarnanen, M. (toim.) 1997. Yleiset kielitutkinnot ja kieltenopetus. Opetushallitus. Helsinki.
- Huhta, M. 1997. The Dynamics of Language Training – from an Element of Cost to an Investment in Communication. Tutkimus 1/1997. Opetushallitus. Helsinki.
- Huhta, M. 1999. Language/Communication Skills in Industry and Business – Report for Prolang/Finland. Opetushallitus. Hakapaino Oy. Helsinki.
- Huttunen, I. 1997. KIMMOKE. Kielten opetuksen ja oppimisen yleisrooppalainen viitekehys. Moniste 27/1997. Opetushallitus. Edita Oy. Helsinki.
- Itä-Suomen suomalais-venäläisen koulun lukiotyöryhmän muistio. 2000. Moniste 9/2000. Opetushallitus. Edita Oy. Helsinki.
- Jaakkola, H. (toim.) 2000. Kielenoppijan opiskelutaitoja kehittämässä. Kehittyvä koulutus 7/2000. Opetushallitus. Hakapaino Oy. Helsinki.
- Kieltenopetuksen monipuolistamis- ja kehittämishanke 1996-2000. KIMMOKE. 1996. Moniste 12/1996. Opetushallitus. Edita Oy. Helsinki.
- Kieltenopetuksen monipuolistamis- ja kehittämishanke 1996-2000. KIMMOKE. Vuosi 1997. Moniste 10/1997. Opetushallitus. Edita Oy. Helsinki.
- Kieltenopetuksen monipuolistamis- ja kehittämishanke 1996-2000. KIMMOKE. Vuosi 1998. Moniste 9/1998. Opetushallitus. Edita Oy. Helsinki.
- Kieltenopetuksen monipuolistamis- ja kehittämishanke 1996-2000. KIMMOKE. Vuosi 1999. Moniste 49/1998. Opetushallitus. Edita Oy. Helsinki.
- Kieltenopetuksen monipuolistamis- ja kehittämishanke 1996-2000. KIMMOKE. Vuosi 2000. Moniste 32/1999. Opetushallitus. Edita Oy. Helsinki.

- KIMMOKE-INDIKAATTORIT. Tilastoja kieltenopiskelusta peruskouluissa ja lukioissa. Raportti 1. Kieltenopetuksen monipuolistamis- ja kehittämishanke 1996–2000. Moniste 54/1998. Opetushallitus. Edita Oy. Helsinki.
- KIMMOKE-INDIKAATTORIT. Tilastoja kieltenopiskelusta peruskouluissa ja lukioissa. Raportti 2. Kieltenopetuksen monipuolistamis- ja kehittämishanke 1996–2000. Moniste 31/1999. Opetushallitus. Edita Oy. Helsinki.
- Marsh, D., Oksman-Rinkinen, P. & Takala, S. 1996. *Mainstream Bilingual Education in the Finnish Vocational Sector*. Opetushallitus. Helsinki.
- Mustaparta, A.-K. & Tella, A. 1999. Vieraskielisen opetuksen järjestäminen peruskouluissa ja lukioissa. *Kehittyvä koulutus* 1/1999. Opetushallitus. Hakapaino Oy. Helsinki.
- Nikula, T. & Marsh, D. 1996. Kartoitus vieraskielisen opetuksen tarjonnasta peruskouluissa ja lukioissa. Opetushallitus. Hakapaino Oy. Helsinki.
- Nikula, T. & Marsh, D. 1997. Vieraskielisen opetuksen tavoitteet ja toteuttaminen. Opetushallitus. Hakapaino Oy. Helsinki.
- Nyman, T. 1998. KIMMOKE. Seuranta- ja arviointitutkimuksen väliraportti 1998. Kieltenopetuksen monipuolistamis- ja kehittämishanke 1996–2000. Moniste 55/1998. Opetushallitus. Edita Oy. Helsinki.
- Nyman, T. 1999. KIMMOKE. Seuranta- ja arviointitutkimuksen loppuraportti. Kieltenopetuksen monipuolistamis- ja kehittämishanke 1996–2000. Moniste 28/1999. Opetushallitus. Edita Oy. Helsinki.
- Opettaminen muulla kuin oppilaan äidinkielellä perusopetuksessa. Mahdollisia toteutustapoja. 2000. Opetushallitus. Hakapaino Oy. Helsinki.
- Sartoneva, P. (toim.) 1998. Vieraiden kielten osaaminen Suomessa – aikuisten kielitaidon arviointi. Arviointi 6/1998. Opetushallitus. Yliopistopaino. Helsinki.
- Toisen kotimaisen kielen opetuksen kehittämisen suuntaviivoja. Kieltenopetuksen monipuolistamis- ja kehittämishanke 1996–2000. KIMMOKE. Moniste 33/1999. Opetushallitus. Edita Oy. Helsinki.
- Väyrynen, P., Räsänen, A., Geber, E., Koski, L. & Pernu, M.-L. (toim.) 1998. *Kieliäkö ammatissa? Amatillisten oppilaitosten kieltenopetuksen nykytila ja kehittämistarpeet*. Arviointi 8/1998. Opetushallitus. Helsinki.
- Väyrynen, P. (toim.). *Kaikki kieliä oppimaan. Opetusmenetelmiä ammatilliseen kieltenopetukseen*. Moniste 6/2001. Opetushallitus. Helsinki.

Opetushallituksen tukemia tutkimuksia ja selvityksiä

- Huttunen, I. & Huttunen, J. 1998. *Vieraat kielet: oppiminen, opettaminen, arviointi*. Yleiseurooppalainen viitekehys. Luonnos 2 ehdotuksesta vii-

tekehykseksi. Oulun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan opetusmonisteita ja selosteita 76/1998. Oulun yliopistopaino.

Jaakkola, H. (toim.) 2000. How to Promote Learning to Learn the First Foreign Language: Piloting the Common European Framework of Reference in Finnish Schools. Research report 215. Department of Teacher Education University of Helsinki.

Julkunen, K. 1998. Vieraan kielen oppiminen: A2-kielen opiskelijoiden motivaatio ja kielen valintaan vaikuttaneet tekijät. Kasvatustieteiden tiedekunnan tutkimuksia n:o 70. Joensuun yliopistopaino.

Kaikkonen, P. & Kohonen, V. (toim.) 1998. Kokemuksellisen kielenopetuksen jäljillä. Tampereen yliopiston opettajankoulutuslaitoksen julkaisuja 14/1998. Tampereen yliopisto.

Kristiansen, I. 1998. Tehokkaita oppimisstrategioita. Esimerkkinä kielet. WSOY. Porvoo.

Saleva, M. 1997. Now They're Talking. Testing Oral Proficiency in a Language Laboratory. Jyväskylä.

Takala, S. & Kärkkäinen K. 1998. Raportti kielikokeet ylioppilastutkinnossa -projektista. Jyväskylän yliopisto. Soveltavan kielentutkimuksen keskus.

Opetushallituksen opetuksen tueksi tuottamaa materiaalia

Davidila, L. 1996. Dogovorilis! – Sovitaan näin! Liikealan venäjän kirja ja äänitteet. Opetushallitus. Helsinki.

Lukion vieraiden kielten suulliset kokeet. Kirjalliset koemateriaalit:

Englannin	(pitkä) suullinen koe 1996–2001
Espanjan	(lyhyt) suullinen koe 1997–2001
Italian	(lyhyt) suullinen koe 1999–2001
Ranskan	(lyhyt) suullinen koe 1997–2001
Ranskan	(pitkä) suullinen koe 1996–2001
Ruotsin	(pitkä ja keskipitkä) suullinen koe 1996–2001
Saksan	(lyhyt) suullinen koe 1997–2001
Saksan	(pitkä) suullinen koe 1996–2001
Venäjän	(lyhyt) suullinen koe 1997–2001
Venäjän	(pitkä) suullinen koe 1996–2001

Lukion vieraiden kielten suulliset kokeet. Videot:

Englannin	(pitkä) suullinen koe 1996
Englannin	(pitkä) suullinen koe 1999
Espanjan	(lyhyt) suullinen koe 1997
Italian	(lyhyt) suullinen koe 1999
Ranskan	(pitkä) suullinen koe 1997
Ruotsin	(keskipitkä) suullinen koe 1996
Ruotsin	(pitkä) suullinen koe 1998
Saksan	(pitkä) suullinen koe 1997
Venäjän	(pitkä) suullinen koe 1997

Mustonen, E. ja Rautelin, J. 1996. Cruising into English – a video-based course for the automotive trade. Opetushallitus ja Suomen Autoteknillinen Liitto ry.

Nuevas aventuras -äänitteet. Kuullunymmärtämisharjoituksia espanjan opiskelijoille. 1999. Opetushallitus. Helsinki.

Opi puhumalla -video – menetelmiä vieraan kielen suullisen kielitaidon opettamiseksi peruskoulun yläasteella. 2000. Smile Audiovisual Oy ja Opetushallitus.

Perusopetuksen 9. vuosiluokan englannin suullinen koe 1998–1999. 1999. Leiedit Oy ja Opetushallitus.

Puhumaan pienestä pitäen -video. Menetelmiä vieraan kielen suullisen kielitaidon opettamiseksi perusopetuksen 1–6-luokilla. 2000. Elovalkia Oy ja Opetushallitus.

Rakkaudesta venäjään – video venäjän ääntämisestä. 2001. Puutarhavideot ja Opetushallitus.

Rohkeasti puhumaan -video – menetelmiä vieraan kielen suullisen kielitaidon opettamiseksi. 1997. AvSet Oy ja Opetushallitus.

Oppikirjat

Peruskoulu

Aschan, A., Kannisto, L. & Rajavaara, J. 2000. English for Me and You 5–6. Opetushallitus. Finn lectura. Helsinki.

Heikkilä, M., Hirvelä, U. & Klöve, L. 1997. Allez zou 7. Opetushallitus. Finn lectura. Helsinki.

Heikkilä, M. & Hirvelä, U. 1998. Allez zou 8. Opetushallitus. Helsinki.

Heikkilä, M. & Hirvelä, U. 1999. Allez zou 9. Opetushallitus. Helsinki.

Kallio, A., Kannisto, L. & Rajavaara, J. 1999. English for Me 3–4. Opetushallitus. Finn lectura. Helsinki.

Kallio, A., Kannisto, L. & Rajavaara, J. 1999. English for Me – My Book 1. Opetushallitus. Finn lectura. Helsinki.

Kallio, A., Kannisto, L. & Rajavaara, J. 2000. English for Me – My Book 2. Opetushallitus. Finn lectura. Helsinki.

Lukio

Delcos, J., Pohjola, I. & Voutilainen, U. 2000. Allez, allez viens -kirjasarja. Opetushallitus. Finn lectura. Helsinki.

Soini, M. ja Strengell-Kämper, A. 1998. Parus Ekstra 7–8 -tekstikirja. Opetushallitus. Helsinki.

Soini, M. ja Strengell-Kämper, A. 1998. Parus Ekstra 7–8 -harjoituskirja. Opetushallitus. Helsinki.

Pilottioppilaitosten kehittämishankkeet aiheverkoittain

1. KIELIOHJELMAN MONIPUOLISTAMINEN JA OPPILAITOSYHTEISTYÖ
/ BREDARE SPRÅKPROGRAM I SAMARBETE

Yhdyshenkilöt	Koulunjohtaja Pekka Tenhunen, Vuorikadun koulu, Vuorikatu 13, 15110 Lahti puh/fax (03) 814 4203, e-mail tenhunen@edu.lahti.fi Ylitarkastaja Hannele Louekoski, Opetushallitus, PL380, 00531 Helsinki puh. (09) 7747 7150, fax (09) 7747 7335, e-mail hannele.louekoski@oph.fi Ylitarkastaja Aila Määttä, Opetushallitus, PL380, 00531 Helsinki puh. (09) 7747 7709, fax (09) 7747 7160, e-mail aila.maatta@oph.fi	
Esbo	Esbo stads arbetarinstitut/ svenska avdelningen	Språksamarbete med Mattliden
	Nylands hotell- och restaurangskola	Udda språk och ny teknik i språkstudierna
Espoo	Kaitaan lukio	Verkottuminen
	Kaitaan lukio	Kieliohjelman monipuolistaminen
Halikko	Halikon yläaste	Venäjän kielen opetus peruskoulussa, opetuksen laajen- tuminen
	Marian koulu	A2-kieli
Helsinki	Helsingin II normaalikoulu, ala-aste	A2-kieliä kaikille
	Helsingin opetusvirasto/am- matti- ja aikuiskoulutuslinja	Helsingin pilotti-kimmoke
	Helsingin ranskalais- suomalainen koulu	Kouluvaihdot/vierailut
	Helsingin Saksalainen koulu	Äidinkielen tasoisien saksanopetuksen kehittäminen
Himanka	Himangan yläaste	Kieliohjelman monipuolistaminen ja oppilaitosyhteistyö
Huittinen	Huittisten kaupunki	Spirit of Huittinen
Hämeenkyrö	Hämeenkyrön yhteiskoulu	A2-kielten tuntimäärät ja opetusjärjestelyt eri koulu- asteilla
Jakobstad	Jakobstads gymnasium	Effektivare finska; finskt vängymnasium; större språkutbud i samarbete
	Jakobstads handelsläroverk - päsläroverk	Bredare språkprogram i samarbete; högre handelsfinska
	Jakobstads svenska arbetarinstitut	Bredbasigt samarbete kring språk
	Lagmans skola	Lång tyska
	Oxhamns skola	Samarbete med en finsk högstadieskola
	Rådmans skola	Bredare språkprogram; uppföljning av språkbud
	Rådmans skola	Bredare språkprogram; uppföljning av språkbud

Joensuu	Joensuun kaupunki	Kielenopetuksen monipuolisuuden tukeminen
Juuka	Juuan kansalaisopisto	Aikuiskoulutuksen kielitarjonta
	Poikolan koulu	Kielivalinnaisuuden monipuolistamistoimenpiteet
Jyväskylä	Jyväskylän kaupungin työväenopisto	Kielten opetuksen yhteistoiminta
Jämsänkoski	Keskuskoulu	Kielikipinä - kielivalintojen monipuolistaminen
Kemi	Kemin lyseon lukio	A2-kieli ja sen jatkomahdollisuudet Kemissä
Kuhmo	Kontion koulu	A2-KIELI
	Kuhmon kansalaisopisto	Aikuisopetuksen kielten opetussuunnitelma Kuhmon kansalaisopistoon
Kuopio	Kuopion koulutuspalvelukeskus, KIMMOKE-koulut	Toimiva kieliohjelma
	Vuorilammen yläaste	Kieliohjelman laajentaminen
Lahti	Lahden ammatti-instituutti	Kielivalintojen monipuolistaminen ja lisääminen
	Länsiharjun ala-aste	Kieliohjelman monipuolistaminen/ranskan valinnat
	Vuorikadun ala-aste	A-venäjän opiskelijamäärien lisääminen ja maahanmuuttajien käyttö opiskelun tukena
Lappeenranta	Etelä-Karjalan ammattiopisto ja Etelä-Karjalan va. ammattikorkeakoulu	Jatkava venäjä, lukiossa venäjää opiskelleille
	Kesämäenrinteen koulu	A2-kieli A1-kielen rinnalle!
Lohja	Lohja/Lohjan sivistyskeskus	Kielitaito kansalaistaidoksi
Nurmijärvi	Nurmijärven kunta	Laajan kieliohjelman toteutuminen
Pietarsaari	Pietarsaaren lukio	Laajempi kieliohjelma; yhteistyö ruotsinkielisen lukion kanssa
	Pietarsaaren suomenkielinen työväenopisto	Laaja-alainen kielten yhteistyö
	Pursisalmen yläaste	Laaja-alainen kielten yhteistyö
Rautavaara	Rautavaaran kunta	Kielivalikoiman monipuolistaminen ja suullisen kielitaidon edistäminen
Savonlinna	Talvisalon lukio	Kielyhteys pitkin ja poikin
Teuva	Teuvan kunta, Horon ala-aste	Englantia ekalta, vieraskielinen opetus A2
Tornio	Tornion yhteislyseon lukio	Ranska A2-kielenä
Turku	Turun normaalikoulu	Kielivalinnat ja valtakunnalliset tavoitteet
Uusikaupunki	Pohitullin ala-aste	A2-kieli
	Uudenkaupungin kansalaisopisto	Kielten opiskelumahdollisuuksien kehittäminen
	Uudenkaupungin lukio	Ammattitaidon ja itsetunnon kohottaminen

Viiala	Viialan kunta	Kieliohjelman monipuolistaminen
Åbo	Handelsläroverket i Åbo	Större språkutbud, differentiering av handelsfinska för tvåspråkiga
	Katedralskolan i Åbo	Mångsidigare språkval; modersmålsinriktad finska
	Åbo svenska arbetarinstitut	Koordinering av "sällsynta språk"

2. OPISKELU VIERAALLAKIELELLÄ JAKIELTENOPETUKSEN INTEGROINTI MUUHUN OPETUKSEEN / UNDERVISNING PÅ FRÄMMANDE SPRÅK OCH INTEGRATION MED ÖVRIG UNDERVISNING

Yhdyshenkilöt	Apulaisrehtori Petri Huovila, Kesämäen yläaste, Kapteeninkatu 1, 53600 Lappeenranta puh. (05) 616 5657, fax (05) 616 2826, e-mail kesamaki@freenet.hut.fi Saksan aineasiantuntija Rainer Domisch, Opetushallitus, PL380, 00531 Helsinki puh. (09) 7747 7294, fax (09) 7747 7335, e-mail rainer.domisch@oph.fi Opetusneuvos Pirjo Väyrynen, Opetushallitus, PL380, 00531 Helsinki puh. (09) 7747 7125, fax (09) 7747 7715, e-mail pirjo.vayrynen@oph.fi	
Forssa	Forssan ammatti-instituutti/ kauppaoppilaitos	Vieraskielinen opetus
Halikko	Halikon lukio	Vieraskielisen opetuksen sovellutuksia
Heinola	Kymenkartanon yläaste	Koto ja maailma
Helsinki	Helsingin ranskalais-suomalainen koulu	Ranskaksi opettaminen
	Helsingin Saksalainen koulu	Saksa opetuskielenä
	Helsingin sosiaalialan oppilaitos	Kielellisen opetuksen kehittäminen vieraskielisessä koulutuksessa
	Kulosaaren yhteiskoulu	Bilingual teaching (en, sa)
	Malmin kauppaoppilaitos	Liike-elämän suomea ja venäjää
	Suomalais-venäläinen koulu	Toimiva kaksikielisyys
	Vesalan ala-aste	Opimme, luomme ja työskentelemme vierailla kielillä
Hämeenlinna	Kaurialan lukio	COMMON LANGUAGE/"COME-ON"
	Nummen ala-aste	Vieraskielinen opetus - valinnaisuuden voimavara
Jakobstad	Bonäs skola	Språkbud på finska
Joensuu	Joensuun normaalikoulu	Kaksikielinen opetus
Jyväskylä	Kortepohjan koulu	Vieraskielinen opetus/englantipainotteinen opetus
Jämsänkoski	Jämsänkosken keskuskoulu	Vieraalla kielellä opettaminen
Kuopio	Rajalan ala-aste	Kaksikielinen opetus
	Pohjantien koulu	Opiskelu vieraalla kielellä

Lahti	Lahden ammatti-instituutti Tiirismaan yläaste ja lukio	Kielenopetuksen integrointi ammattiaineiden opetukseen Opiskelu vieraalla kielellä/englanninkielinen luokka
Lappeenranta	Kesämäen ala-aste Kesämäenrinteen koulu Voisalmen ala-aste	Vieraskielisen opetuksen kehittäminen Vieraalla kielellä opettaminen Vieraskielinen opetus
Pietarsaari	Ristikarin koulu	Kielikylpyä ruotsiksi
Rovaniemen mlk	Rovaniemen mlk /Saaren koulu	Kansainvälisyys ja oppimaan oppiminen myös vieraan kielen avulla
Savonlinna	Savonlinnan normaalikoulu Savonlinnan terveydenhuollon ja liiketalouden instituutti/ Liiketalouden koul.yksikkö	Vieraskielinen opetus erityisesti kuudennella luokalla Liiketalouden ja matkailun kimmoke Savonlinnassa
Tampere	Aleksanterin ala-aste Kansainvälinen koulu Tampereen terveydenhuolto-oppilaitos	Ranskalais-suomalaisen ala-asteen opetuksen kehittäminen Vieraskielinen opetus BANDAGE-Integroiva kielenopetus terveys- ja sosiaalialalla
Turku	Ilpoisten koulu Luostarivuoren koulu Puolalan ala-aste Puolalanmäen yläaste Puolalanmäen yläaste Puolalanmäen yläaste Turun ammatti-instituutti Turun normaalikoulu Turun normaalikoulu	Suomalaisten ja englanti-juhlien kaksikielinen (suomi /englanti) integrointi eri oppiaineisiin Sisältöjä englanniksi A2-kielellä opettaminen Englannin kieliluokan ja kaksikielisen opetuksen (en – su) kehittäminen Matematiikkaa englannin kielellä, tietotekniikkaa soveltaen Tekstiilityötä englannin kielellä, tietotekniikkaa soveltaen Vieraalla kielellä opettaminen Suomen kielen kielisuihku Vieraalla kielellä opettaminen ja opiskelu

3. OPISKELU- JA OPETUSMENETELMÄT / SPRÅKSTUDIER OCH INLÄRNINGSMETODER

Yhdyshenkilöt Kehittämispäällikkö Liisa Hytönen, Yleissivistävän koulutuksen opetuspalveluskeskus, PL487, 33101 Tampere, puh. (03) 3146 6286, fax (03) 3146 6988, e-mail liisa.hytonen@tt.tampere.fi
Opetusneuvos Anna-Kaisa Mustaparta, Opetushallitus, PL380, 00531 Helsinki
puh. (09) 7747 7269, fax (09) 7747 7335, e-mail anna-kaisa.mustaparta@oph.fi
Opetusneuvos Erik Geber, Opetushallitus, PL380, 00531 Helsinki
puh. (09) 7747 7179, fax (09) 7747 7117, e-mail erik.geber@oph.fi

Esbo	Mattbergets daghem Mattbergsskolan	Barnens språkutveckling i tvåspråkig miljö Barnens språkutveckling, modersmålsinriktad finska, lång tyska
------	---------------------------------------	--

	Mattlidens skola	Nya språkinlärningsmetoder
Espoo	Haukilahden lukio Matinlahden koulu	Median käyttö kielenopetuksessa Kielenopetuksen varhentaminen
	Tapiolan aikuislukio	Espoolainen aikuinen - elinikäinen oppija
Forssa	Forssan yhteislyseo	Vastuullinen opiskelija
	Kuhalan yläaste	Minä opin!
	Tölön ala-aste	Forssan pilotti
Halikko	Halikon lukio	A-tason yo-tutkinto B-ruotsilla
	Halikon lukio	SOKA= Oppikirja-arviointi saksan kielessä
	Halikon lukio	ARVARIT
	Marian koulu	Kielenopetuksen menetelmät
	Meri-Halikon ala-aste	Kielet esi- ja alkuopetuksessa
Heinola	Tommolan ala-aste	TYVI
Helsinki	Helsingin II normaalikoulu	Yksi minä - kaksi kieltä / Ett jag - två språk
	Helsingin normaalilyseo	Latina eläväksi
	Helsingin normaalilyseo	Monipuolinen kielitaito lukiossa
	Itäkeskuksen lukio	Kielipainotteisen opinto-ohjelman toteuttaminen
Hämeenlinna	Kaurialan yläaste	Opetusmenetelmien kehittäminen
Jakobstad	Lannäslunds lantbruksskolor	Utveckling av fackfinska
	Yrkesskolan i Jakobstad	Yrkesfinska och nordiskt samarbete
Joensuu	Joensuun normaalikoulu	A2-venäjän opetuksen kehittämishanke
	Joensuun normaalikoulu	Ruotsin kielen valinnaiskurssit
	Joensuun normaalikoulu 3-6 luokat	Arviointimenetelmien kehittäminen
Juuka	Poikolan koulu	A1-kielen opetus alkuopetuksesta alkaen koko kunnassa
Jyväskylä	Jyväskylän normaalikoulu	Yläasteen kielten opiskelun monipuolistaminen valinnaiskurssien avulla
	Jyväskylän normaalikoulu	Portfolio yksilöllisenä opiskelu- ja arviointimenetelmänä lukion englannin opiskelussa
Jämsänkoski	Jämsänkosken lukio	Oppimaan oppiminen
Kaskö	Kaskö lägstadieskola, Kaskisten ala-asteen koulu	Tidig språkundervisning i samarbete
Kuopio	Kuopion Klassillinen lukio	Oppimaan oppiminen
	Kuopion lyseon lukio	Opetusmenetelmien kehittäminen

	Kuopion lyseon lukio	Kimmoke Kuopion lyseossa
	Pohjantien koulu	Opiskelu- ja opetusmenetelmät
Lahti	Lahden ammatti-instituutti	Vieraiden kielten opiskelumenetelmien monipuolistaminen
	Salpausselän lukio	Opetusmenetelmien ja arvioinnin kehittäminen
	Tiirismaan yläaste ja lukio	B2-ranskan tehostettu opetus yläasteella/tuntimäärät
Lappeenranta	Voisalmen ala-aste	A2-kieli A1-kielen rinnalle!
	Voisalmen ala-aste	Kielenopetuksen menetelmien kehittäminen
Lohja	LAOKK/Lohjan ammatti-oppilaitos	Kielet ja kommunikatiivisuus
	Lohjan lukio	Opetusmenetelmien kehittäminen
	Lohjan lukion aikuislinja	Opetusmenetelmäprogressio
	Perttilän koulu	Kielenopetuksen rikastaminen ja opetusmenetelmien kehittäminen
	Tytyrin ala-aste	Vaikeuksien kautta voittoon
	Mäntynummen yläaste	Kieli haltuun
Nurmijärvi	Arkadian yhteislyseo	Oppimaan oppiminen
Oulu	Myllytullin ala-aste	Varhainen kielenopetus ja vieraskielinen opetus
	Oulun normaalikoulu	Merkityskeskeinen kielen oppiminen
Rovaniemen mlk	Rovaniemen maalaiskunta /Napapiirin yläaste	OK = Oppilaskeskeinen kielenopetus Napapiirin yläasteella
Rovaniemi	Keskustan ala-aste	Kansainvälisyys ja oppimaan oppiminen myös vieraan kielen avulla
	Lyseonpuiston lukio	Oppimaan oppiminen 1
	Lyseonpuiston lukio	Oppimaan oppiminen 2
	Ounaskosken yläaste	Oppilaskeskeinen kielten opetus
	Rovaniemen kaupungin kouluvirasto	Rovaniemen kaupungin ja Rovaniemen maalaiskunnan yhteinen hanke
Seinäjoki	Seinäjoen kauppaoppilaitos - Nuorisosteiden ammatilliset oppilaitokset	"Cool-project"
	Seinäjoen kaupunki/Seinäjoen lukio	Cool-project
Tampere	Amurin ala-aste/ kansainvälinen koulu	KIMMOKE
	Pyynikin yläaste	Opetusmenetelmien ja arvioinnin kehittäminen
	Tesoman koulu	TOAK=Tesoman opetusmenetelmien, arvioinnin ja kansainvälisten yhteyksien kehittäminen

Turku	Puolalanmäen koulu	Kielenopetuksen kehittäminen
	Puolalanmäen lukio	Venäjän opetuksen kehittäminen
	Puolalanmäen lukio	Kielten opetussuunnitelmien (ra, sa, ve, ru, en) kehittäminen
	Puolalanmäen lukio	Espanjan opetuksen kehittäminen
	Puolalanmäen lukio	Yläasteen ja lukion yhteinen venäjän kielen ja venäläisen kulttuurin kurssi
	Turun normaalikoulu	Itsearviointin kehittäminen
Vasa	Vasa övningsskola	Undervisning på främmande språk och metodutveckling
Viiala	Yläaste ja lukio	Puhumalla paras
Åbo	Sirkkala skola	Modersmålsinriktad finska, lång tyska och franska

4. KANSAINVÄLISET YHTEYDET JAKULTTUURIEN KOHTAAMINEN / INTERNATIONELLAKONTAKTER OCH MÖTEN MELLAN KULTURER

Yhdyshenkilöt	Rehtori Paavo Lyytinen, Rajalan ala-aste, Sammakkolammentie 14, 70200 Kuopio puh. (017) 184 351, fax (017) 184 359, e-mail paavo.lyytinen@kuopio.fi Rehtori Leena Auvinen, Kuopion lyseon lukio, Puijonkatu 18, 70110 Kuopio puh. (017) 184 562, fax (017) 184 561, e-mail leena.auvinen@kuopio.fi Ylitarkastaja Sinikka Lipsanen, Opetushallitus, PL380, 00531 Helsinki puh. (09) 7747 7232, fax (09) 7747 7335, e-mail sinikka.lipsanen@oph.fi Yli-insinööri Harri Laine, Opetushallitus, PL380, 00531 Helsinki puh. (09) 7747 7792, fax (09) 7747 7715, e-mail harri.laine@oph.fi	
Espoo	Haukilahden lukio	Joukkoviestimien käyttö kielenopetuksessa
	Leppävaaran ammattioppilaitos	Kansainväliset yhteydet
Halikko	Märynummen ala-aste	Kulttuurivihkonen
Heinola	Kymenkartanon lukio	Silta
Helsinki	Helsingin II normaalikoulu	Kieli ja kulttuuri
	Helsingin ranskalais-suomalainen koulu	Kansainvälistyminen
	Itäkeskuksen peruskoulu	Kohti kansainvälisyyttä
Joensuu	Joensuun normaalikoulu	Kulttuurien väliseen viestintään kasvaminen
Juuka	Juuan lukio	Kansainvälisen yhteistyön lisääminen
Jyväskylä	Jyväskylän sosiaali- ja terveysalan oppilaitos	Kansainväliset yhteistyöverkostot
Jämsänkoski	Jämsänkosken metsäoppilaitos	Suomen metsäalan "know-how" ja ammattitaito omalla kielitaidolla kansainväliseen käyttöön
	Jämsänkosken yläaste	Kansainvälisyys ja kulttuurikasvatus
	Jämsänkosken yläaste	Ruotsin kielen opiskelumotivaation parantaminen

	Liiketalouden ja tekniikan koulutuskeskus	Ikkunat auki maailmaan
Kuhmo	Tuupalan koulu	Kulttuurien väliset viestintätaidot ja kansainväliset kontaktit
Lahti	Tiirismaan yläaste ja lukio	Kansainvälistyminen ja kulttuurien välinen viestintä venäjän ja ranskan opetuksessa
Lappeenranta	Kesämäen ala-aste	Kansainvälisten yhteyksien luominen ja ylläpitäminen
	Kesämäenrinteen koulu	Kansainvälisten yhteyksien luominen ja ylläpitäminen
	Voisalmen ala-aste	Kansainvälisten yhteyksien luominen
Lohja	Kanneljärven opisto	KIMMOKE
	Lohjan kauppaoppilaitos	Myynkö minä vai myydäänkö minut vieraassa maassa?
Nurmijärvi	Arkadian yhteislyseo	Unkari-projekti
	Mäntyselän koulu	Kansainvälistyminen ja kulttuurien välinen kommunikointi
Närpes	Närpes gymnasium, Sydösterbottens yrkesskola, Närpes medborgarinstitut	Kulturmöten och kontakter över språkgränsen
Oulu	Mylytullin yläaste	Matkalla maailmalle "MAMA"-hanke
Savonlinna	Talvisalon yläaste	Kieliyhteys
	Talvisalon yläaste	Kansainväliset yhteydet ja kulttuurien kohtaaminen
Tampere	Tampereen kaupunki /Tampereen ammattioppilaitos "Bitte" - saksan kielen aseman vahvistaminen	
Tornio	Kokkokankaan koulu	Pohjoismainen profilointi
	Tornion yhteislyseon lukio	Eurolukio
Turku	Puolalanmäen lukio	Agenda 21 ympäristöhanke
	Puolalanmäen yläaste	Kielten opetus suunnitelmien kehittäminen (en, sa, ra, ve)
Uusikaupunki	Uudenkaupungin lukio	Ammattitaidon ja itsetunnon kohottaminen
	Viikaisten koulu	Ystävyyskoulutoiminta
5. ETÄ- JAMONIMUOTO-OPETUS SEKÄ TIETO- JAVIESTINTÄTEKNIKKAKIELTEN- OPETUKSESSA/ DISTANS- OCH FLERFORMSSTUDIER SAMT DATA- OCH INFOR- MATIONSTEKNIK I SPRÅKUNDERVISNINGEN		
Yhdyshenkilöt	Lehtori Kari Salminen, Kupittaa koulu ja lukio, Sireenikuja 1, 20720 Turku puh. (02) 236 4385, fax (02) 236 0796, e-mail karisal@roope.top.tkukoulu.fi Opetusneuvos Anneli Tella, Opetushallitus, PL380, 00531 Helsinki puh. (09) 7747 7268, fax (09) 7747 7335, e-mail anneli.tella@oph.fi	
Forssa	Forssan aikuislukio	Aikuislukion kielten opetuksen monimuotoistaminen
Halikko	Halikon lukio	Kielet ja sähköinen viestintä

Heinola	Heinola instituutti /Liiketalouden laitos	TIVITE kieltenopiskelussa
	Heinolan kansalaisopisto	NAMIT-kielitaitoon
Helsinki	Helsingin II normaalikoulu Helsingin II normaalikoulu	Internetin käyttö kieltenopetuksessa Videoneuvottelu kieltenopetuksessa
	Itäkeskuksen peruskoulu	Sähköinen viestintä ja kielten oppiminen
	Malmin kauppaoppilaitos	Multimediatuotteet: kartoitus ja arviointi; sähköpostin käyttö viestinnässä
Huittinen	Huittisten seudun kansalaisopisto	Kielenopetus etäopintoina/HSKO
Hämeenlinna	Hämeenlinnan liiketalouden ja tietotekniikan instituutti	Kielikompassi
Jyväskylä	Jyväskylän normaalikoulu	Computerdeutsch
	Jyväskylän normaalikoulu	Vieraan kielen etäopetus
Kangasniemi	Kangasniemen kunta	Etäisyydet eivät ole ongelmana
Kuorevesi	Kuoreveden kunta	KuorevESITORI, kielenopetusta teletekniikalla
Lahti	Lahden ammatti-instituutti	Etä- ja monimuoto-opiskelu, tieto- ja viestintäteknikkaa käyttäen
	Lahden sosiaali- ja terveys- alan oppilaitos	Uusien opetusjärjestelyjen kehittäminen ja uuden yhteistyön luominen tieto- ja viestintäteknikkaa hyväksikäyttäen
Lappeenranta	Etelä-Karjalan ammattiopisto ja Etelä-Karjalan va. ammatti- korkeakoulu	Uuden atk-pohjaisen kielistudion tehokas hyödyntäminen
Oulu	Oulun teknillinen oppilaitos	Kielet uusissa oppimisympäristöissä
Rovaniemi	Rovaniemen kaupunki /Rovaniemenva. ammatti- korkeakoulu	Kielenopetuksen uudet oppimisympäristöt ja vieraskielinen opetus
Turku	Kupittaa koulu ja lukio	Tietoverkkojen hyödyntäminen kielenopetuksessa
	Puolalanmäen yläaste	Tietokoneavusteinen teksti- ja sanastomateriaalin kehittäminen (ru,ra)
	Puolalanmäen yläaste	www-kulttuurisivut englanti, ruotsi
	Turun normaalikoulu	Telemaattinen opetus
	Turun normaalikoulu	Etäopetuskokeilu
Uusikaupunki	Uudenkaupungin kansa- laisopisto	Kielten opetuksen kehittäminen haja-asutus- ja saaristoalueilla
	Uudenkaupungin lukion aikuislinja	Kielten opetusmenetelmien monipuolistamisprojekti
Velkua	Velkuan kunta /Velkuan koulu	Etäopetus ja tietoverkot kielten opetuksessa

6. SUULLISEN KIELITAIDON KEHITTÄMINEN / UTVECKLING AV DEN MUNTLAGASPRÅKFÄRDIGHETEN

Yhdyshenkilöt Apulaisrehtori Marja-Leena Leskinen, Jyväskylän lyseon lukio, Yliopistonkatu 13, 40100 Jyväskylä puh. (014) 624 680, fax (014) 624 679, e-mail marja-leena.leskinen@cygnnet.jkl.fi
Lehtori Paula Kemiläinen, Jyväskylän lyseon lukio, Yliopistonkatu 13, 40100 Jyväskylä puh. (014) 624 691, fax (014) 624 679, e-mail paula.kemilainen@cygnnet.jkl.fi
Opetusneuvos Kalevi Pohjala, Opetushallitus, PL380, 00531 Helsinki puh. (09) 7747 7212, fax (09) 7747 7335, e-mail kalevi.pohjala@oph.fi

Ekenäs	Ekenäs gymnasium	Muntlig språkfärdighet i finska
	Ekenäs högstadieskola	Muntlig språkfärdighet i finska, samarbete med en finsk skola
	Ekenäs medborgarinstitut	Muntlig språkfärdighet för vuxna
	Ekenäs yrkesinstitut	Muntliga språksituationer i yrkeslivet
	Höjdens skola	Elevernas allmänna talfärdighet
	Seminarieskolan i Ekenäs	Elevernas allmänna talfärdighet
	Snappertuna skola	Elevernas allmänna talfärdighet
Esbo	Mattlidens gymnasium	Undervisning på främmande språk (IBEX), muntlig språkfärdighet och samarbete kring språkprogrammet
Espoo	Espoo/Tapiolan koulu	Suullisen kielitaidon kehittäminen
	Kaitaan lukio	Suullisen kielitaidon ja opetusmenetelmien kehittäminen
	Postipuun koulu	Suullisen kielitaidon kehittäminen
Halikko	Halikon yläaste	Suullinen kielitaito
Helsinki	Helsingin II normaalikoulu	Suullinen sujumaan, arviointi auttamaan
	Helsingin normaalilyseo	"Suullinen sujumaan, arviointi auttaa"
	Helsingin Saksalainen koulu	Saksa aktiivisena kommunikaatiokielenä
	Helsingin sosiaalialan oppilaitos	Suullisen kielitaidon kehittäminen
	Vesalan ala-aste	Kansainväliset yhteydet ja partnerikoulut
	Vesalan ala-aste	"Suullinen sujumaan, arviointi auttamaan" - suullisen kielitaidon kehittämishanke A-kielissä
Hämeenkyrö	Kirkonkylän koulu	Suullisen kielitaidon opetusmateriaalipaketti
Hämeenlinna	Kaurialan lukion aikuislinja	Suullisen kielitaidon kehittäminen (1) ja kielenopetuksen arvioinnin kehittäminen (2)
Joensuu	Joensuun ammatti-instituutti	Suullisen kielitaidon opettamisen ja testaamisen kehittäminen
	Joensuun normaalikoulu	Suullisen kielitaidon kehittäminen lukiossa
Jyväskylä	Huhtaharjun koulu	SUKI 1
	Jyväskylän lyseon lukio	SUKI 2

	Jyväskylän normaalikoulu	Suullinen kielitaito
	Jyväskylän sosiaali- ja terveysalan oppilaitos	Suullinen kielitaito
Kangasniemi	Kangasniemen kansalaisopisto	Elävää kieltä kansalaisopistoon
	Kangasniemen lukio	Suullinen kielitaito
Kauhajoki	Suupohjan ammatti-instituutti/kauppaoppilaitos	Suullisen kielitaidon kehittäminen
Kouvola	Kouvolan kaupunki	Suullistaminen
Kuopio	Kuopion koulutuspalvelukeskus, KIMMOKE-koulut	Suullisen kielitaidon kehittäminen eri koulutusasteilla
	Pohjois-Savon ammatillinen instituutti	Suullisen kielitaidon kehittäminen palveluammattiin opiskelussa
	Pohjantien koulu	Suullisen kielitaidon kehittäminen
Lahti	Lahden sosiaali- ja terveysalan oppilaitos	Suullinen kielitaito
	Salpausselän yläaste	Suullinen kielitaito ja viestintästrategiat ranskan opetuksessa
	Tiirismaan yläaste ja lukio	Suullinen kielitaito ja viestintästrategiat ranskan opetuksessa
Nurmijärvi	Käpylän iltaoppikoulu /Klaukkalan sivukoulu	Puhumalla parempi
Oulu	Kuusiluodon lukio	Vieras kieli tiedonhankinnan ja kommunikaation välineeksi
Pietarsaari	Etelänummen yläaste	Yhteistyö Oxhamnin yläasteen kanssa
Rautavaara	Rautavaaran lukio	Suullinen kielitaito
Rovaniemi	Päiväkoti Asemapäällikkö	Suullinen kielitaidon oppiminen päiväkodissa
	Rovala-Opisto	Kalotti-/Barentsin alueen kielten tulkikoulutus
	Rovaniemen aikuislukio	Suullisen kielitaidon kehittäminen
Savonlinna	Savonlinnan normaalikoulu	Suullisen kielitaidon kehittäminen ala-asteella
	Talvisalon lukio	Suullinen kielitaito
Tampere	Messukylän lukio	Suullisen kielitaidon opetus ja arviointi
	Tampereen normaalikoulu	Opetusmenetelmät, suullinen kielitaito, vieraskielinen opetus, venäjän kieli (osana kulttuurikurssia)
	Tampereen terveydenhuolto-oppilaitos	Per os - Suullisen kielitaidon opettaminen ja arviointi
Turku	Luostarivuoren lukio	Puhekulttuuria ja kulttuuripuhetta kieliluokassa
	Turun ammatti-instituutti	Suullisen kielitaidon opettaminen ja kehittäminen
	Turun normaalikoulu	Suullinen kielitaito: viestintästrategioiden oppiminen, yhteistoiminnallisuus

	Turun normaalikoulu	Suullinen kielitaito ja tietokoneet venäjän kielessä
	Turun normaalikoulu	Suullinen kielitaito ja itsearviointi
	Turun suomenkielinen työväenopisto	Suullisen kielitaidon opettaminen ja kehittäminen
	Vähä-Heikkilän ala-aste	Suullisen kielitaidon arviointi peruskoulun ala-asteella
Uusikaupunki	Uudenkaupungin lukio	Ammattitaidon ja itsetunnon kohottaminen
Viiala	Viialan yläaste	Suullinen kielitaito

KIMMOKE-aiheverkkojen loppuraportit

	Toiminta	Osallistumisinto	Tiedon levittäminen	Ongelmatekijät
1: Kieliohjelman monipuolistaminen ja oppilaitosyhteistyö	3 kyselyä kunnille ja oppilaitoksille, 3 verkkotapaamista, aiheina erilaiset mallit kieliohjelman monipuolistamiseen, uusien tekniikoiden käyttö, yhteistyö ulkomaisten oppilaitosten kanssa, oppilaanohjauksen mahdollisuudet, asenteet venäjän kieleen, yritysten kielitaitoiveet, SUKO-Lin kokemukset KIMMOKKEesta, odotukset ja tiedottaminen	Noin 20 osallistujaa kussakin tapaamisessa	Kyselyjen yhteenvedot käsitelty tapaamisissa ja tiedotteissa. Postitse lähetetty 2 tiedotetta. Www-sivut. Koutustilaisuus opinto-ohjaajille	Avainhenkilöiden löytäminen, puutteellinen oppilaitosyhteistyö
2: Opiskelu vierasraalla kielellä ja kieltenopetuksen integrointi muuhun opetukseen	4 suurta, koko aiheverkkoa koskevaa verkkotapaamista, joissa esiintynyt kansallisia ja kansainvälisiä asiantuntijoita. Viimeisessä verkkotapaamisessa osallistujille arviointikysely verkon toiminnasta. Kokoontumisia myös "kielikunnittain". Osallistuminen kv. konferensseihin. Englannin kielellä opettaville kurssi Glasgow'ssa. Verkkotapaamisissa "Oppimateriaalipörssi"-näyttely, huhtikuussa 2000 valtakunnalliset "Oppimateriaalimessut"	Suurissa verkkotapaamisissa osallistujia keskimäärin noin 60. EU:n "Language learning and cross-border co-operation"-konferenssissa 37 aiheverkon opettajaa, Glasgow'n kurssilla 20, oppimateriaalimessuilla vieraita noin 200, näytteilleasettajia noin 20	Verkkokoordinaattori toiminut yhteyshenkilönä ja tiedottajana, sähköpostiin tullut 50-100 viestiä tai kyselyä /vuosi, lähetetty yhteensä 15 verkkotiedotetta	Aika- ja resurssipula: sähköpostirekisterin luominen edelleen kesken
3: Opiskelu- ja opetusmenetelmät	Koulustilaisuudet 2-5 kertaa vuodessa. Kouluissa vierailijoita. Kieltenopettajia kouluttajina eri paikkakunnilla ja kouluissa	40-110 osanottajaa koulustilaisuutta kohden	Postitus yhdyshenkilöiden välityksellä, sähköposti, aineopettajajärjestöt apuna	Postin kulkeminen yhdyshenkilöiltä muille opettajille. Henkilöiden vaihtuminen
4: Kansainväliset yhteydet ja kulttuurien kohtaaminen	Vuosittain aiheverkkooseminaareja, koulutusta eri aiheista kotimaassa ja ulkomailla	Alussa mukana 36 oppilaitosta. Toiminta laajentunut: kevään 2001 koulutukseen edustajia 105 koulusta. Koulutukseen osallistuneita opettajia noin 300	Tieto levinnyt koulutukseen osallistuneiden opettajien välityksellä. OPH:n järjestämät KIMMOKE-seminaarit jonkin verran esillä radioissa ja lehdistössä	Muiden työtehtävien vuoksi ei pystytty aivan riittävästi keskittymään verkon toimintaan. Pitkien koulutusmatkojen takia kaikki halukkaat eivät ole voineet osallistua toimintaan niin paljon kuin olisivat halunneet
5: Etä- ja monimuoto-opetus sekä tieto- ja viestintätekniikka kieltenopetuksessa	Eri tahot järjestivät aiheeseen liittyviä omia projektejaan. Verkon Internetsivua päivitetty taajaan. Julkisuutta saatu paikallisradiossa ja lehdistössä	Alussa innostus suurta, suvantovaiheen jälkeen noin puolet mukana	Verkon Internetsivua päivitetty usein. Sisäinen tiedotus postitustilaston välityksellä	
6: Suullisen kielitaidon kehittäminen	Alussa kysely toivomuksista kieltenopettajille. 4 verkkotapaamista, aiheina psykologivestintä, suullisen kielitaidon opettaminen ja arviointi, kokonaisvaltainen vuorovaikutus, kielitaito työelämässä, puhekuulttuurin arviointi, Cultural aspects in teaching - opetuspaketti ala-asteen englanninopettajille. Jyväskylän yliopiston Soveltavan kielentutkimuksen keskuksen kanssa koulutus kielitaidon arvioinnista sekä suullisen kielitaidon harjoittamisesta ja arvioinnista kielistudion ja draaman avulla. Loppukysely	Aiheverkkoon osallistuneiden määrä kasvoi hankkeen edetessä lähes sataan. Verkkotapaamisissa osallistujia 50-70	Verkkouutiset 3-4 kertaa/ vuosi ala-asteiden englanninopettajille laaditun opetuspaketin levittäminen	"Huoli huomisesta": mistä rahat syntyperäisten opettajien palkkaamiseen? Alkuinnostuksen hiipuminen. Verkostoitumisen epäonnistuminen (tekniset ongelmat)

jatkuu

jatkuu

	Toimintaideat tulevaisuutta varten	Hyviä tapausesimerkkejä
1: Kieliohjelman monipuolistaminen ja oppilaitosyhteistyö	Tiedotuksen lisääminen vanhemmille ja opiskelijoille. Tiedottaminen toimivista oppilaitosyhteistyön muodoista	Hämeenkyrö (European Label 1999), Kitisenrannan koulu (Label 1998). Kotkan ja Lahden nuorisosaasteen oppilaitosten kurssitarjottimet. OPH:n venäjän kielen hanke
2: Opiskelu vieralla kielellä ja kieltenopetuksen integrointi muihin opetukseen	Verkko on luonut toimivan yhteistyö- ja keskustelufoorumin, jonka toivotaan toimivan myös KIMMOKE-hankkeen jälkeen	Vieraskielisen opetuksen oppimateriaalit: verkkota- paamisissa kuultu asiantuntijoita, englanninkieli- seen alaluokkien opetukseen koottiin 2 materiaali- pakettia; toimiva keskus- telu- ja yhteistyöfoorumi; yhteistyö kielikylpykou- lujen kanssa
3: Opiskelu- ja opetusmenetelmät	Portfolion, eurofolion ja kielisalkun kehittäminen edelleen. Arviointikoulu- tus. Tampereen yliopiston Eurofolio-projekti	Portfolio, eurofolio, kieli- saikku. Yrittäjyyskasvatuk- sen menetelmiä sovellettu kielen opiskeluun
4: Kansainväliset yhteydet ja kulttuurien kohtaaminen	Monikulttuurisen opetuk- sen kouluttajana voitaisiin jatkossakin käyttää prof. Gajendra Vermaa	Prof. Verman oppilaat laati- vat omasta koulustaan "School policy"-selvityk- sen, jossa pohdittiin, miten koulussa suhtaudutaan muista kulttuureista tullei- siin oppilaisiin
5: Etä- ja moni- muoto-opetus sekä tieto- ja vies- tintätekniikka kieltenopetuk- sessa	Tieto- ja viestintätekniik- kaa pitäisi käyttää enem- män hyväksi kielenopetuk- sessa ja -opiskelussa. Henkisen pääoman lisää- miseen enemmän resurs- seja	Media English -kurssin In- ternetiin laatima avoin eng- lannin oppimisympäristö (sis. videon, radion, kieli- oppiosuuden, kirjallisuussi- vut, sanakirjan sekä kes- kustelu- ja palautemahdolli- suuden)
6: Suullisen kie- litaidon kehittä- minen	Toivotaan, että kielenope- tuksen kehittämistä koor- dinoitaisiin edelleen myös valtakunnallisesti	Suulliset osiot kokeissa; monipuolisemmat opiskelu- ja testausmenetelmät; itse- arviointimenetelmät; natiivi- opettajien kurssit, ulkomai- set ystävyyuskoulut, oppi- lasvaihdot, vierailut

Venäjän kielen erillishanke

Tavoitteet ja keinot

KIMMOKE-hankkeen yhdeksi tavoitteeksi asetettiin venäjän opiskelulukujen kolminkertaistuminen. Lyhyen venäjän (B2 ja B3) opiskeluluvut lähtivätkin reippaaseen nousuun (lukuvuodesta 1994–1995 lukuvuoteen 1997–1998 B3-venäjän lukijoiden määrä kasvoi 1 688:sta 3 794:ään opiskelijaan, ja lukuvuodesta 1994–1995 lukuvuoteen 1999–2000 vuosiluokilla 7–9 B2-venäjän lukijoiden määrä kasvoi 1 165:sta 1 792:een oppilaaseen), mutta ensimmäisenä vieraana kielenä (A1) venäjä pysyi lähes paikallaan ja vapaaehtoisena vieraana kielenäkin (A2) venäjää opiskellaan hyvin vähän (ks. liite A1- ja A2-kielten valinnat peruskoulun vuosiluokilla 1–6 lukuvuosina 1994–1995 –2000–2001). Alkoi näyttää siltä, että toisin kuin saksa, ranska ja ruotsi, venäjä ei saa kunnollista sijaa A2-kielenä. Venäjän edistyminen olisi ollut tärkeää jo siksi, että se on meidän naapurikielämme ja naapurikielten opiskelu kuuluu Euroopan unionissa määriteltyihin kielten opiskelun painoalueisiin. Näistä syistä johtuen käynnistettiin vuonna 1999 erillinen A-venäjän kehittämishanke, johon hakeutuivat Kotka, Lahti, Oulu, Tohmajärvi ja Turku. Vuonna 2000 mukaan tulivat lisäksi Itä-Suomen suomalais-venäläinen koulu, Joensuu normaalikoulu ja Suomalais-venäläinen koulu. Hanke laajenee edelleen ja jatkuu ainakin vuoteen 2003.

Tavoitteeksi asetettiin paitsi venäjän opiskelun lisääminen myös venäjän opetuksen didaktinen kehittäminen. Keinona on ollut kuntien kieliohjelmien uudistaminen niin, että venäjän valinnoilla on paremmat toteutumismahdollisuudet. Sitä on tukenut kansallinen ja paikallinen tiedotustoiminta. Kunnittain ja kouluittain on pyritty näkyville paikallisessa lehdistössä ja järjestetty vanhemmille ja oppilaille tiedotustilaisuuksia, joihin on hankittu puhujia Venäjän-kaupan edustajista ja Opetushallituksesta. Opetushallituksessa on tuotettu esite venäjän valintoja tukemaan.

Opetusta pyritään kehittämään tarjoamalla opettajille koulutusta. Opiskelumotivaation säilymiseen ja venäjän opintoihin sitoutumiseen pyritään vaikuttamaan myös järjestämällä oppilaille tilaisuuksia käydä Venäjällä ja olla yhteydessä synty-

peräisiin venäjän kielen puhujiin Suomessa tai Venäjällä. Kunnilla ja kouluilla on lisäksi omia tavoitteitaan ja painotuksiaan. Tärkeä painoalue, joka koskee muutamia kouluja, on venäjänkielinen aineen- ja luokanopetus. Toinen tärkeä alue, joka koskee lähes kaikkia, on venäjän opettaminen luokassa, jossa osa oppilaista on suomenkielisiä ja osa venäjänkielisiä.

Yhteisiä tapaamisia on järjestetty keskimäärin neljä vuosittain. Kunnissa ja kouluissa toimintaa ovat toteuttaneet työryhmät. Kehittämistyössä on ollut mukana myös muita venäjän kielestä kiinnostuneita tahoja, ennen kaikkea Venäjänkaupan edustajia sekä Suomessa asuvien venäjänkielisten kulttuuri- yms. järjestöjä.

Tulokset

Koska hanke on melko uusi, ei tuloksia vielä ole paljon saatavilla. Opiskelutilastot on kerätty hankekunnista ja -kouluista kahdelta peräkkäiseltä lukuvuodelta:

TAULUKKO Venäjää opiskelleet oppilaat hankekunnissa ja -kouluissa lukuvuonna 1999–2000

Venäjää luki	A1/oppilasmäärä	A2/oppilasmäärä	B2/oppilasmäärä	B3/oppilasmäärä
1. lk	80			
2. lk	74			
3. lk	80			
4. lk	89			
5. lk	166	51		
6. lk	165	56		
7. lk	146	36		
8. lk	60	39	13	
9. lk	59	28	87	
Lukio	169		29	196
Yhteensä	1 088	210	129	196

Kaikki oppimäärät yhteensä: 1 623 oppilasta

TAULUKKO Venäjää opiskelleet oppilaat hankekunnissa ja -kouluissa lukuvuonna 2000–2001

Venäjää luki	A1/oppilasmäärä	A2/oppilasmäärä	B2/oppilasmäärä	B3/oppilasmäärä
1. lk	66			
2. lk	73			
3. lk	81			
4. lk	79			
5. lk	135	161		
6. lk	171	52		
7. lk	169	34		
8. lk	149	46	11	
9. lk	60	28	13	
Lukio	157	18	21	108
Yhteensä	1 140	339	45	108

Kaikki oppimäärät yhteensä: 1 632 oppilasta

Edellä olevista luvuista ilmenee, että oppilaiden kokonaismäärässä ei ole tapahtunut muutosta juuri lainkaan. Sen sijaan on käynyt niin, että pitkien oppimäärien suosio on kasvanut ja lyhyiden laskenut. Oppilasmäärien kasvu 5. vuosiluokalla A2-venäjässä on erityisesti Kotkan kaupungin ansiota¹. A1-venäjän oppilasmäärän lisäys 8. luokalla taas johtuu ennen muuta Itä-Suomen koulun kasvamisesta². Muissa kunnissa ja kouluissa ei ole tapahtunut merkittäviä muutoksia pitkän venäjän kohdalla. Luvuista ilmenee myös, että B3-venäjän suosio on pudonnut ja B2-venäjän peruskoulussa aloitaneista eivät läheskään kaikki ole jatkaneet lukioon tai sitten he ovat jättäneet venäjän lukioon siirtyessään.

Tulokset osoittavat, että parhaiten on menestytty kunnissa, joissa hanketta on edistetty kuntatasolla. Suurimpia vaikeuksia on ollut siellä, missä hanke on jäänyt yhden yksittäisen

- ¹ Kotkassa on mahdollista valita A2-venäjä kaikissa kouluissa. Jos valitsijoita on vähän, saavat oppilaat venäjän opetusta jossakin lähikoulussa, johon on muodostunut ryhmä, muutoin he opiskelevat omassa koulussaan. Muita A2-kieliä ei ole tarjolla paitsi A2-englanti niille, jotka aloittaneet A1-kielenä jonkin muun kuin englannin.
- ² Itä-Suomen kouluun tulee vuosittain yksi uusi ikäluokka ja lukuvuonna 2000-2001 ensimmäinen ikäluokka siirtyi 8. luokalle.

koulun asiaksi eikä koko kunnan kieliohjelmaa ole lähdetty uudistamaan niin, että se olisi omiaan tukemaan venäjän valintojen toteutumista. Venäjän valintoja ei ole mahdollista saada nousemaan ilman selkeää kuntakohtaista kieliohjelmaa, jossa määritellään koulujen työnjako eri kielten opetuksessa ja tarvittavat yhteistyömuodot, joiden avulla työnjakoa tuetaan. Lisäksi on todettava, että A1-kielenä venäjällä on huomattavasti heikommät mahdollisuudet kuin A2-kielenä. Sama on aikaisemmin todettu myös saksan, ranskan ja ruotsin kohdalla.

Venäjän opetuksen pedagogisesta kehittämisestä on vaikea vielä tässä vaiheessa sanoa mitään. Opettajille on tarjottu valtion budjettivaroilla kustannettua opintoviikkokoulutusta, ja opettajat ovat käyttäneet mahdollisuuden hyväkseen. Kolmen ja viiden opintoviikon koulutuksiin on osallistunut yhteensä 35 opettajaa pääasiassa hankekunnista ja -kouluista. Hankekunnille ja -kouluille on myönnetty määrärahaa muun muassa oppimateriaalitalanteen kohentamiseksi. Kaksikielisen opetuksen työryhmän toiminta on käynnistymässä. Kunnat ja koulut ovat saaneet informaatio-ohjausta ja rahoitusta yhteyksien hankkimiseksi ja ylläpitämiseksi Venäjälle. Elokuussa 2001 lähtee ensimmäinen ryhmä yhteiseen leirikouluun Kenozeron kansallispuistoon Äänisjärven itäpuolelle. Tavoitteena on ollut myös venäjän kielen kerhotoiminnan vauhdittaminen, mutta se ei ole edistynyt toivotulla tavalla.

Euroopan kielivuoden puitteissa järjestetään syksyllä venäjän kielen ja kulttuurin viikko (toiminta keskittyy viikolle 41), jolloin järjestetään kymmenittäin erilaisia tilaisuuksia eri puolilla Suomea. Opetushallitus koordinoi viikosta tiedottamista.

Johtopäätökset ja jatkotoimenpiteet

Hankkeen sopimuskausi menee umpeen heinäkuussa 2001. Uudella, vuoteen 2003 jatkuvalla hankekaudella terävöitetään toiminnan kuntakohtaisuutta ja paneudutaan A-venäjän ohella myös B-venäjän edistämiseen. Uusina yhteistyökumppaneina ovat tulossa mukaan ainakin Helsingin Suomalainen Yhteiskoulu ja Tampereen kaupunki. Yhteyksiä Venäjälle ja venäjänkielisiin luodaan lisää ja toimintaa työryhmissä aihealueittain lisätään.

KIMMOKE-oppilaitosten kansainväliset yhteydet lukuvuonna 1999–2000

Peruskoulut, lukiot, normaalikoulut, kielikoulut

Vastausprosentti

Kyseisten koulujen vastausprosentti on korkea eli *93 prosenttia*. Kaikkiaan 153 oppilaitoksesta 142 vastasi kyselyyn. Muutamassa tapauksessa vastaus on ala-asteen ja yläasteen tai yläasteen ja lukion yhteinen. Oppilaitokset ovat vastanneet eri kohtiin paikoitellen samoja asioita, mikä saattaa vinouttaa hieman tuloksia.

Opiskelijavaihto:

a) suomalaisista oppilaitoksista oppilaita ulkomaille

- Vastanneista oppilaitoksista *30 prosentista* (42 koulua) oli lähtenyt ulkomaille oppilaita, joista osa vaihto-oppilaita. Tässä kohdassa on mainittu oppilasvaihtoa, opiskelija- ja ystävyyskouluvierailuja ja myös leirikoulumatkoja. Painotus on vaihto-opiskelijoiden vuoksi lukioissa.
- Enintään kuukauden mittaiseen vaihtoon ja vierailuun osallistuneiden tarkka lukumäärä ei ilmene tiedoista. Määrä lienee noin 700 opiskelijaa.
- Yli kuukaudeksi pääasiassa vaihto-opiskelijoiksi lähti kaikkiaan 114 opiskelijaa 24 koulusta (keskimäärin viisi opiskelijaa/"lähettävä" koulu). Vaihto-opiskelijat ovat valtaosaltaan lukiolaisia.
- Suosituimmat kohdemaat olivat Yhdysvallat, Australia (vaihto-opiskelijat), Saksa, Ranska ja Ruotsi.

Suomalaisten lukiolaisten vaihto-oppilastoiminta Saksaan on vilkasta. Vuonna 2000 stipendiaatteja Saksaan lähti noin 300. Tämä toiminta kattaa myös muut kuin KIMMOKE-oppilaitokset.

b) ulkomaisia oppilaita suomalaisissa oppilaitoksissa

- Oppilaitoksista *28 prosenttia* (40 koulua) otti vastaan ulkomaisia opiskelijoita. Mukana on oppilasvaihtoa, opiskelijavierailuja ja ystävyyskouluvierailuja.
- Enintään kuukauden viipyneiden määrä on samoin kuin edellisessä kohdassa arviolta kaikkiaan noin 400 opiskelijaa.

- Yli kuukauden (yleensä vaihto-opiskelijoina) viiyyi kaikkiaan 72 opiskelijaa 27 koulussa (keskimäärin pari opiskelijaa/vastaanottava koulu). Toiminta on painottunut lukiioon.
- Useimmiten opiskelijat tulivat Yhdysvalloista, Australiasista (vaihto-opiskelijat), Saksasta, Ranskasta ja Venäjältä.

Opettajavaihto:

a) suomalaisia opettajia ulkomailla

- Oppilaitoksista 68 prosentista (96 koulua) oli opettajia tutustumassa tai opettamassa ulkomailla.
- Opettajat ovat tutustuneet ulkomaisiin oppilaitoksiin, suunnitelleet yhteistyöprojekteja, osallistuneet opettajavaihtoon ja kursseille sekä toteuttaneet ystävyyskouluvierailuja.
- Useimmin kohdemaina ovat olleet Saksa, Ranska, Iso-Britannia, Ruotsi, Venäjä ja Viro.

b) ulkomaisia opettajia suomalaisissa oppilaitoksissa

- Oppilaitoksista 71 prosentissa (101 koulua) oli ulkomaisia opettajia tutustumassa tai opettamassa. Vierailut ovat usein yhteistyökouluvierailuja. Opetushallituksen myöntämän määrärahan turvin on voitu kutsua yhä enemmän syntyperäisiä apuopettajia ja kerhonohjaajia oppilaitoksiin erityisesti suullisen kielitaidon kohentamiseksi.
- Ulkomaisia opettajia oli saapunut eniten Iso-Britanniasta, Saksasta, Ranskasta, Ruotsista, Venäjältä ja Yhdysvalloista. Erityisesti ranskan- ja saksankielisten syntyperäisten apuopettajien vierailut näkyvät luvuissa.

EU-projektit

- Oppilaitoksista 51 prosenttia (73 koulua) oli mukana erilaisissa EU-projekteissa.
- Suosituimmat projektit ovat olleet Comenius/Sokrates ja Lingua.

Ystävyyskoulutoiminta

- Oppilaitoksista 79 prosentilla (112 koulua) oli ystävyyskoulutoimintaa tai yhteistyötä ulkomaisen oppilaitoksen kanssa.
- Toiminta on varsin monipuolista ja laaja-alaista: kirjeenvaihtoa, sähköpostiyhteyksiä, yhteisiä projekteja ja materiaalin vaihtoa, oppilas- ja opettajavaihtoa, vierailuja ystävyyskouluihin ja -kuntiin, kuoro-, orkesteri- ja näytelmäryhmävierailuja sekä kummiluokkatoimintaa.

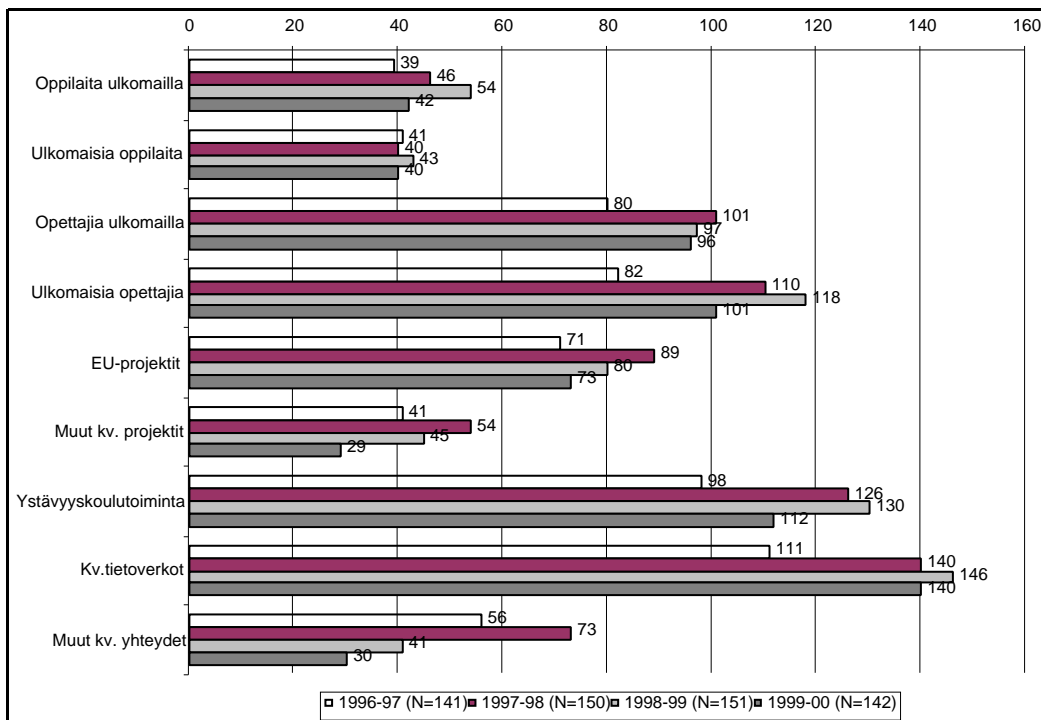
Pääsy kansainvälisiin tietoverkkoihin

- Oppilaitoksista peräti 99 prosentissa (140 koulua) opettajilla ja oppilailla oli pääsy kansainvälisiin tietoverkkoihin (sähköposti, Internet). Tämä on motivoinut ja kannustanut lisääntyvään kansainväliseen yhteydenpitoon ja tietojen vaihtoon.

Muut kansainväliset projektit kuin EU-projektit ja muut kansainväliset yhteydet

- Oppilaitoksista 20 prosenttia (29 koulua) ilmoittaa olleensa mukana muissa kansainvälisissä kuin EU-projekteissa.
- Oppilaitoksista 21 prosentilla (30 koulua) oli ollut tässä mainittuja muita kansainvälisiä yhteyksiä.

Projektit ja yhteydet ovat varsin monipuolisia ja laaja-alaisia ja ne kattavat useita oppiaineita ja saattavat ulottua ympäri maailman. Esimerkkeinä mainittakoon yhteydet muihin maanosiin, UNESCO-koulutoiminta, pohjoismaiset projektit, kansainväliset tapaamiset, tapahtumat, kilpailut ja vierailut (teatteri, elokuva, musiikki, liikunta) sekä kummilapsitoiminta.

KUVIO KIMMOKE-peruskoulujen ja lukioiden kansainväliset yhteydet lukuvuosina 1996–1997 / 1999–2000

LIITE 5

A1- ja A2-kielten toteutuneet valinnat perusopetuksen vuosiluokilla 1–6 lukuvuosina 1994–1995 / 2000–2001 (koko maa)

Kieli	Luku- vuosi	Oppilaita 1.-6. lk yhteensä	A1-kieliä opiskelleet			A2-kieliä opiskelleet			A1/A2-kieltä opiskelleet			
			Yhteensä (N)	Näistä tyttöjä		% A1-kieltä opiskelleista	Yhteensä (N)	Näistä tyttöjä		% A2-kieltä opiskelleista	Yhteensä	% 1.-6. lk. oppilaista
				(N)	%			(N)	%			
Englanti	1994–95		233430	112812	48,3	87,0	13790	7281	52,8	65,1	247220	63,8
	1995–96		229542	111383	48,5	86,7	14426	7643	53,0	40,9	243968	63,5
	1996–97		223924	108359	48,4	86,3	14669	7769	53,0	31,2	238593	62,6
	1997–98		222888	108535	48,7	86,3	14642	7917	54,1	28,1	237530	62,3
	1998–99		225964	109376	48,4	86,8	14297	7684	53,7	27,9	240261	62,8
	1999–00		231753	112748	48,7	87,7	14976	7939	53,0	29,2	246729	63,6
	2000–01		238168	115951	48,7	87,6	14835	7793	52,5	29,2	253003	63,7
Ruotsi	1994–95		9031	4899	54,2	3,4	1601	820	51,2	7,6	10632	2,7
	1995–96		8459	4576	54,1	3,2	5039	2616	51,9	14,3	13498	3,5
	1996–97		7939	4242	53,4	3,1	7454	3935	52,8	15,8	15393	4,0
	1997–98		7058	3752	53,2	2,7	8455	4399	52,0	16,2	15513	4,1
	1998–99		6130	3250	53,0	2,4	8763	4537	51,8	17,1	14893	3,9
	1999–00		5397	2879	53,3	2,0	9609	4983	51,9	18,7	15006	3,9
	2000–01		4762	2550	53,5	1,8	9868	5272	53,4	19,4	14630	3,7
Suomi	1994–95		12331	5967	48,4	4,6	1401	723	51,6	6,6	13732	3,5
	1995–96		12747	6198	48,6	4,8	1199	626	52,2	3,4	13946	3,6
	1996–97		12972	6279	48,4	5,0	1357	705	52,0	2,9	14329	3,8
	1997–98		13040	6351	48,7	5,0	1483	743	50,1	2,8	14523	3,8
	1998–99		13125	6377	48,6	5,0	1537	783	50,9	3,0	14662	3,8
	1999–00		13738	6714	48,9	5,2	1310	673	51,4	2,6	15048	3,9
	2000–01		14482	7041	48,6	5,3	1284	657	51,2	2,5	15766	4,0
Ranska	1994–95		2945	1792	60,8	1,1	706	465	65,9	3,3	3651	0,9
	1995–96		3180	1952	61,4	1,2	2147	1388	64,6	6,1	5327	1,4
	1996–97		3732	2225	59,6	1,4	3290	2112	64,2	7,0	7022	1,8
	1997–98		3633	2262	62,3	1,4	3886	2406	61,9	7,5	7519	2,0
	1998–99		4200	2510	59,8	1,6	4102	2485	60,6	8,0	8302	2,2
	1999–00		3865	2306	59,7	1,5	4203	2610	62,1	8,2	8068	2,1
	2000–01		3601	2123	59,0	1,3	4291	2588	60,3	8,4	7892	2,0
Saksa	1994–95		9828	5300	53,9	3,7	3377	1824	54,0	15,9	13205	3,4
	1995–96		10112	5454	53,9	3,8	11924	6652	55,8	33,8	22036	5,7
	1996–97		10093	5505	54,5	3,9	19595	10899	55,6	41,7	29688	7,8
	1997–98		10134	5510	54,4	3,9	22910	12724	55,5	44,0	33044	8,7
	1998–99		9621	5236	54,4	3,7	21662	12179	56,2	42,3	31283	8,2
	1999–00		8703	4753	54,6	3,3	20314	11558	56,9	39,6	29017	7,5
	2000–01		7631	4170	54,6	2,8	19673	10983	55,8	38,7	27304	6,9

jatkuu

jatkuu

Kieli	Luku- vuosi	Oppilaita 1.-6. lk yhteensä	A1-kieliä opiskelleet				A2-kieliä opiskelleet				A1/A2-kieltä opiskelleet	
			Yhteensä	Näistä tyttöjä	% A1-kieltä	opiskelleista	Yhteensä	Näistä tyttöjä	% A2-kieltä	opiskelleista	Yhteensä	% 1.-6. lk. oppilaista
			(N)	(N)	%		(N)	(N)	%			
Venäjä	1994-95		649	349	53,8	0,2	69	35	50,7	0,3	718	0,2
	1995-96		605	329	54,4	0,2	187	121	64,7	0,5	792	0,2
	1996-97		615	337	54,8	0,2	291	172	59,1	0,6	906	0,2
	1997-98		738	371	50,3	0,3	322	171	53,1	0,6	1060	0,3
	1998-99		880	478	54,3	0,3	505	259	51,3	1,0	1385	0,4
	1999-00		795	438	55,1	0,3	540	295	54,6	1,1	1335	0,3
	2000-01		710	391	55,1	0,3	502	275	54,8	1,0	1212	0,3
	Saame	1994-95		2	*	*	0,0	202	*	-	1,0	204
1995-96			2	*	*	0,0	274	136	49,6	0,8	276	0,1
1996-97			2	0	0,0	0,0	237	117	49,4	0,5	239	0,1
1997-98			2	0	0,0	0,0	267	167	62,5	0,5	269	0,1
1998-99			9	1	11,1	0,0	259	151	58,3	0,5	268	0,1
1999-00			0	0	0,0	0,0	267	153	57,3	0,5	267	0,1
2000-01			1	0	0,0	0,0	272	153	56,3	0,5	273	0,1
Muu		1994-95		83	31	37,3	0,0	52	34	65,4	0,2	135
	1995-96		105	43	40,9	0,0	77	43	55,8	0,2	182	0,0
	1996-97		104	46	44,2	0,0	136	77	56,6	0,3	240	0,1
	1997-98		144	69	47,9	0,1	179	119	50,4	0,3	323	0,1
	1998-99		441	238	54,0	0,2	62	34	54,8	0,1	503	0,1
	1999-00		0	0	0,0	0,0	110	34	30,9	0,2	110	0,0
	2000-01		32	22	68,8	0,0	134	31	23,1	0,3	166	0,0
	Yh- teensä	1994-95	387306	268299	131150	48,8	100,0	21198	11282	53,2	100,0	
1995-96		384369	264766	129941	49,1	100,0	35273	19225	54,5	100,0		
1996-97		380932	259381	126993	49,0	100,0	47029	25786	54,8	100,0		
1997-98		381078	258305	127156	49,2	100,0	52084	28587	54,9	100,0		
1998-99		382746	260370	127466	49,0	100,0	51188	28112	54,9	100,0		
1999-00		388063	264254	129838	49,1	100,0	51329	28245	55,0	100,0		
2000-01		397054	271830	133401	49,1	100,0	50859	27752	54,6	100,0		

* = tieto puuttuu

LIITE 6

A1- ja A2-kielten toteutuneet valinnat perusopetuksen vuosiluokilla 1–6 lukuvuosina 1997–1998 / 2000–2001 (KIMMOKE)

Kieli	Luku- vuosi	Oppilas- määrä vuosi- luokilla 1-6 yht.	A1-kieliä opskelleiden määrät			A2-kieliä opskelleiden määrät			A1- ja A2-kielet yht.	
			Yh- teensä (N)	Osuus oppimää- rän luki- joista %	Osuus ikäluo- kasta %	Yh- teensä (N)	Osuus oppimää- rän luki- joista %	Osuus ikäluo- kasta %	Yht.	Vuosi- luokkien 1-6 oppi- laista %
Englanti	1997–1998		9457	79,5	55,9	1004	31,5	5,9	10461	61,8
	1998–1999		10541	80,7	61,5	1028	31,2	6,0	11569	67,5
	1999–2000		11541	86,0	61,9	1065	30,0	5,7	12606	67,6
	2000–2001		11740	83,2	62,9	1199	29,4	6,4	12939	69,3
Ruotsi	1997–1998		271	2,3	1,6	552	17,3	3,3	823	4,9
	1998–1999		387	3,0	2,3	590	17,9	3,4	977	4,8
	1999–2000		295	2,2	1,6	701	19,7	3,8	996	5,3
	2000–2001		298	2,1	1,6	822	20,2	4,4	1120	6,0
Ranska	1997–1998		853	7,2	5,0	365	11,4	2,2	1218	7,2
	1998–1999		917	7,0	5,4	347	10,5	2,0	1264	7,4
	1999–2000		830	6,2	4,4	442	12,4	2,4	1272	6,8
	2000–2001		726	5,1	3,9	547	13,4	2,9	1273	6,8
Saksa	1997–1998		1210	10,2	7,1	1217	38,1	7,2	2427	14,3
	1998–1999		1087	8,3	6,3	1258	38,2	7,3	2345	13,7
	1999–2000		1166	8,7	6,2	1270	35,8	6,8	2436	13,1
	2000–2001		1047	7,4	5,6	1414	34,7	6,8	2461	13,2
Venäjä	1997–1998		111	0,9	0,7	53	1,7	0,3	164	1,0
	1998–1999		133	1,0	0,8	70	2,1	0,4	203	1,2
	1999–2000		136	1,0	0,7	73	2,1	0,4	209	1,1
	2000–2001		138	1,0	0,7	63	1,5	0,3	201	1,1
Muut	1997–1998		0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	0	0,0
	1998–1999		0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	0	0,0
	1999–2000		0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	0	0,0
	2000–2001		0	0,0	0,0	29	0,7	0,2	29	0,2
Yh- teensä	1997–1998	16925	11902	100,0	70,3	3191	100,0	18,9	15093	89,2
	1998–1999	17140	13065	100,0	76,2	3293	100,0	19,2	16358	95,4
	1999–2000	18659	13427	100,0	72,0	3551	100,0	19,0	16978	91,0
	2000–2001	18665	14118	100,0	75,6	4074	100,0	21,8	18192	97,5

LIITE 7

Kunnat, joissa on ollut A2-kielen opetusta lukuvuonna 2000–2001

Kunta	A2-kieltä opiskellei- ta kunnas- sa yht.		
Alajärvi	35	Isojoki	47
Alavus	48	Jalasjärvi	103
Anjalankoski	167	Janakkala	127
Anttola	12	Joensuu	398
Asikkala	36	Jomala	114
Askainen	11	Joroinen	65
Askola	101	Joutsa	24
Brändö	25	Joutseno	76
Dragsfjärd	76	Juankoski	54
Eckerö	33	Juuka	40
Elimäki	49	Juva	56
Enonkoski	22	Jyväskylä	582
Enontekiö	87	Jyväskylä mlk	427
Espoo	4 828	Jämijärvi	29
Finström	89	Jämsä	97
Forssa	180	Jämsänkoski	85
Föglö	18	Järvenpää	364
Geta	24	Kaarina	298
Haapajarvi	43	Kajaani	248
Haapavesi	35	Kalvola	25
Halikko	120	Kangasala	86
Hamina	49	Kangaslampi	21
Hammarland	48	Kangasniemi	59
Hanko	176	Kankaanpää	8
Harjavalta	35	Karjajoki	41
Hartola	30	Karjaa	219
Hauho	35	Karstula	42
Haukipudas	141	Karttula	47
Haukivuori	36	Kaskinen	40
Heinola	174	Kauhajoki	148
Heinävesi	66	Kauhava	139
Helsinki	8 556	Kauniainen	252
Himanka	64	Kemi	230
Hirvensalmi	18	Kemijärvi	71
Hollola	28	Kemiö	78
Houtskari	14	Kempele	116
Huittinen	73	Kerava	321
Hyrnsalmi	28	Kerimäki	66
Hyvinkää	244	Kesälahti	36
Hämeenkyrö	137	Keuruu	122
Hämeenlinna	422	Kihniö	21
Iisalmi	134	Kiikoinen	13
Iitti	62	Kiiminki	100
Ikaalinen	89	Kirkkonummi	599
Ilmajoki	53	Kitee	49
Ilomantsi	79	Kiuruvesi	37
Imatra	166	Kivijärvi	5
Inari	148	Kokemäki	37
Iniö	6	Kokkola	489
Inkoo	133	Konnevesi	22
		Korpilahti	36
		Korppoo	31
		Korsnäs	49
		Koski T	33

Kotka	189	Nivala	39
Kouvola	268	Nokia	273
Kristiinankaupunki	199	Noormarkku	115
Kruunupyö	184	Nousiainen	48
Kuhmo	47	Nummi-Pusula	73
Kuhmoinen	24	Nurmes	51
Kuivaniemi	27	Nurmijärvi	552
Kumlinge	11	Nurmo	204
Kuopio	262	Närpiö	214
Kurikka	65	Oravainen	77
Kuru	22	Orimattila	66
Kustavi	5	Oulu	1 000
Kuusamo	160	Oulunsalo	102
Kuusankoski	270	Outokumpu	1
Kyyjärvi	2	Padasjoki	44
Kälviä	68	Paltamo	29
Kärkölä	54	Parainen	263
Kökar	8	Parkano	72
Lahti	417	Pedersören kunta	357
Laihia	52	Pello	63
Laitila	44	Perho	24
Lapinjärvi	41	Pernaja	85
Lapinlahti	17	Perniö	127
Lappeenranta	335	Pertunmaa	23
Lappi	27	Peräseinäjoki	51
Lapua	127	Petäjävesi	37
Laukaa	168	Pieksämäki	109
Lavia	34	Pieksämäki mlk	45
Leivonmäki	20	Pietarsaari	250
Lemi	16	Piikkiö	106
Lemland	65	Pirkkala	95
Lempäälä	90	Pohja	109
Lemu	15	Pomarkku	25
Leppävirta	135	Pori	501
Liekka	63	Pornainen	53
Lieto	143	Porvoo	893
Liljendal	62	Pudasjärvi	40
Liperi	106	Pukkila	34
Lohja	350	Puolanka	44
Loviisa	90	Puumala	36
Luhanka	12	Pyhtää	54
Lumparland	15	Pyhäjärvi	33
Luopioinen	14	Päikäne	37
Luoto	171	Raahe	133
Maalahti	158	Raisio	203
Maarianhamina	252	Rantasalmi	55
Maksamaa	35	Rauma	158
Masku	99	Rautavaara	24
Merikarvia	17	Rautjärvi	41
Merimasku	33	Renko	29
Mikkeli	253	Riihimäki	280
Mikkeli mlk	96	Rovaniemi	427
Mouhijärvi	19	Rovaniemi mlk	174
Muhos	8	Ruokolahti	37
Muonio	22	Ruotsinpyhtää	24
Mustasaari	433	Ruovesi	42
Muurame	87	Rusko	33
Mynämäki	25	Rymättylä	21
Mäntsälä	94	Rääkkylä	18
Mäntyharju	44	Saarijärvi	63
Naantali	241	Salla	38
Nakkila	37	Salo	20
Nauvo	14	Saltvik	57

Sammatti	53	Vaasa	941
Savonlinna	199	Valkeakoski	144
Seinäjoki	459	Valkeala	79
Siilinjärvi	106	Vammala	40
Sipoo	398	Vampula	5
Siuntio	133	Vantaa	2 242
Sodankylä	154	Varkaus	335
Sonkajärvi	16	Velkua	5
Sotkamo	43	Vieremä	28
Sottunga	3	Vihti	13
Sumiainen	16	Viiala	56
Sund	48	Viitasaari	40
Suodenniemi	14	Viljakkala	25
Suolahti	82	Virolahti	57
Suomussalmi	11	Virrat	78
Suonenjoki	72	Vuolijoki	6
Sysmä	34	Vårdö	17
Särkisalo	12	Vähäkyrö	21
Taipalsaari	57	Värtsilä	5
Taivassalo	22	Västanfjärd	27
Tammela	19	Vöyri	96
Tammisaari	531	Ylistaro	54
Tampere	1 814	Ylivieska	181
Tarvasjoki	37	Ylöjärvi	73
Temmes	9	Ypäjä	49
Teuva	121	Ähtäri	77
Tohmajärvi	44	Äänekoski	92
Toijala	31		
Toivakka	52		
Tornio	350		
Turku	1 274		
Tuupovaara	7		
Tuusniemi	40		
Tuusula	291		
Tyrnävä	22		
Ulvila	93		
Utsjoki	46		
Uukuniemi	10		
Uusikaarlepyy	199		
Uusikaupunki	154		

Vuosiluokilla 1-6 A2-kieltä opiskelleita yht.	50859
A2-kielen opetusta antavia kuntia v. 2000 yht.	297
% kaikista kunnista (n=448)	66

Lähde: Opetushallituksen op-
pilaitostietokanta OPTI

LIITE 8

Kielten valinnat perusopetuksen vuosiluokilla
7–9 lukuvuosina 1994–1995 / 2000–2001
(koko maa)

Kieli ja lukuvuosi	Oppilaita vuosiluokilla 7-9 yhteensä	Kieltä opiskelleita oppimäärän mukaan										Eri oppimääriä opiskelleita		
		A1/A2		B1		B2		Yhteensä		Yhteensä	Vuosi- luokkien 7-9 op- pilaista			
		Tyttöjä	Yht.	Tyttöjä	Yht.	Tyttöjä	Yht.	N	%					
		N	N	%	%	N	N	%	%	N	N	%	%	
Englanti														
1994–1995	*	179697	91,0	86,7	*	10508	5,3	5,9	*	930	0,5	1,8	191135	96,8
1995–1996	90737	186493	94,8	87,2	3938	7339	3,7	4,1	317	572	0,3	1,1	194404	98,9
1996–1997	94161	193405	96,5	86,6	2045	3938	2,0	2,2	369	642	0,3	1,1	197985	98,8
1997–1998	95577	196046	96,9	84,3	1417	2682	1,3	1,5	305	529	0,3	1,1	199257	98,5
1998–1999	94833	193682	97,2	80,4	1010	1937	1,0	1,1	209	390	0,2	1,0	196009	98,4
1999–2000	92093	188432	97,3	76,3	983	1893	1,0	1,2	183	357	0,2	1,1	190682	98,5
2000–2001	89405	182793	97,0	76,9	764	1504	0,8	0,9	156	342	0,2	1,4	184639	98,0
Ruotsi														
1994–1995	*	11165	5,7	5,4	*	166979	84,5	93,8	*	251	0,1	0,5	178395	90,3
1995–1996	5157	9601	4,9	4,5	83820	171321	87,1	95,7	181	376	0,2	0,7	181298	92,2
1996–1997	4747	8687	4,3	3,9	85681	175473	87,6	97,8	222	408	0,2	0,7	184568	92,1
1997–1998	5357	9535	4,7	4,1	85847	175729	86,9	98,1	33	100	0,0	0,2	185364	91,7
1998–1999	6450	11438	5,7	4,7	83627	170881	85,8	98,5	52	111	0,1	0,3	182430	91,6
1999–2000	10202	17571	7,1	7,1	75732	156364	80,7	98,1	225	488	0,3	1,6	174423	90,1
2000–2001	7356	13270	7,0	5,6	76624	157224	83,4	98,4	76	157	0,1	0,6	170651	90,6
Suomi/Finska														
1994–1995	*	10175	5,2	4,9	*	424	0,2	0,2	*	75	0,0	0,1	10674	5,4
1995–1996	5119	10576	5,4	4,9	115	203	0,1	0,1	5	10	0,0	0,0	10789	5,5
1996–1997	5218	10717	5,3	4,8	-	3	0,0	0,0	10	16	0,0	0,0	10736	5,4
1997–1998	5111	10578	5,2	4,6	167	337	0,2	0,2	5	25	0,0	0,1	10940	5,4
1998–1999	5296	10783	5,4	4,5	17	50	0,0	0,0	0	0	0,0	0,0	10833	5,4
1999–2000	5215	10685	5,5	4,3	26	57	0,0	0,0	0	0	0,0	0,0	10742	5,5
2000–2001	4928	9988	5,3	4,2	59	122	0,1	0,1	0	0	0,0	0,0	10110	5,4
Ranska														
1994–1995	*	1605	0,8	0,8	*	28	0,0	0,0	*	12100	6,1	23,8	13733	7,0
1995–1996	1113	1764	0,9	0,8	10	35	0,0	0,0	10579	14156	7,2	26,7	15955	8,1
1996–1997	1466	2299	1,1	1,0	18	40	0,0	0,0	11661	15843	7,9	28,0	18182	9,1
1997–1998	2038	3151	1,6	1,4	99	153	0,1	0,1	10084	13462	6,7	28,8	16766	8,3
1998–1999	3004	4445	2,2	1,8	147	177	0,1	0,1	9140	12209	6,1	30,5	16831	8,4
1999–2000	3553	5272	2,7	2,1	196	260	0,1	0,2	7293	9649	5,0	30,9	15181	7,8
2000–2001	3835	5795	3,1	2,4	162	219	0,1	0,1	6217	7990	4,2	32,7	14004	7,4
Saksa														
1994–1995	*	3612	1,8	1,7	*	145	0,1	0,1	*	35169	17,8	69,2	38926	19,7
1995–1996	2514	4663	2,4	2,2	44	20	0,0	0,0	20411	35261	17,9	66,5	39944	20,3
1996–1997	4084	7431	3,7	3,3	28	53	0,0	0,0	21360	36262	18,1	64,1	43746	21,8
1997–1998	7195	12472	6,2	5,4	145	240	0,1	0,1	18161	29827	14,7	63,7	42539	21,0
1998–1999	11549	19235	9,7	8,0	237	426	0,2	0,2	15168	24127	12,1	60,2	43788	22,0
1999–2000	14631	24159	12,5	9,8	477	793	0,4	0,5	11339	17966	9,3	57,5	42918	22,2
2000–2001	14921	24947	13,2	10,5	360	653	0,3	0,4	8873	13963	7,4	57,1	39563	21,0

Venäjä																
1994–1995	*	968	0,5	0,5	-	-	-	-	-	1165	0,6	2,3	2133	1,1		
1995–1996	414	733	0,4	0,3	-	-	-	-	845	1359	0,7	2,6	2092	1,1		
1996–1997	297	555	0,3	0,2	-	-	-	-	1229	1933	1,0	3,4	2488	1,2		
1997–1998	295	528	0,3	0,2	-	-	-	-	1186	1834	0,9	3,9	2362	1,2		
1998–1999	338	622	0,3	0,3	-	-	-	-	1472	2231	1,1	5,6	2853	1,4		
1999–2000	391	689	0,4	0,3	-	-	-	-	1190	1792	0,9	5,7	2481	1,3		
2000–2001	493	831	0,4	0,3	-	-	-	-	663	1029	0,5	4,2	1860	1,0		
Saame																
1994–1995	*	34	0,0	0,0	-	-	-	-	-	69	0,0	0,1	103	0,1		
1995–1996	26	55	0,0	0,0	-	-	-	-	16	33	0,0	0,1	88	0,0		
1996–1997	24	65	0,0	0,0	-	-	-	-	17	33	0,0	0,1	98	0,0		
1997–1998	11	27	0,0	0,0	-	-	-	-	25	40	0,0	0,1	67	0,0		
1998–1999	17	38	0,0	0,0	-	-	-	-	14	30	0,0	0,1	68	0,0		
1999–2000	19	40	0,0	0,0	-	-	-	-	13	25	0,0	0,1	65	0,0		
2000–2001	20	43	0,0	0,0	-	-	-	-	29	38	0,0	0,2	81	0,0		
Latina																
1994–1995	1		0,0	0,0	-	-	-	-	-	934	0,5	1,8	934	0,5		
1995–1996	-	-	-	-	-	-	-	-	512	853	0,4	1,6	853	0,4		
1996–1997	-	-	-	-	-	-	-	-	513	846	0,4	1,5	846	0,4		
1997–1998	-	-	-	-	-	-	-	-	493	751	0,4	1,6	751	0,4		
1998–1999	-	-	-	-	-	-	-	-	492	757	0,4	1,9	757	0,4		
1999–2000	11	18	0,0	0,0	-	-	-	-	481	771	0,4	2,5	789	0,4		
2000–2001	0	0	0,0	0,0	-	-	-	-	433	703	0,4	2,9	703	0,4		
Muu																
1994–1995	*	69	0,0	0,0	-	-	-	-	-	106	0,1	0,2	175	0,1		
1995–1996	21	46	0,0	0,0	-	-	-	-	330	415	0,2	0,8	461	0,2		
1996–1997	49	88	0,0	0,0	-	-	-	-	412	557	0,3	1,0	645	0,3		
1997–1998	65	124	0,1	0,1	-	-	-	-	175	223	0,1	0,5	347	0,2		
1998–1999	96	141	0,1	0,1	-	-	-	-	144	182	0,1	0,5	323	0,2		
1999–2000	56	74	0,0	0,0	-	-	-	-	141	200	0,1	0,6	274	0,1		
2000–2001	50	93	0,0	0,0	-	-	-	-	179	227	0,1	0,9	320	0,2		
Yhteensä																
1994–1995	197505	*	207325	105,0	100,0				*	178084	90,2	100,0	*	50799	25,7	100,0
1995–1996	196642	105101	213931	116,3	100,0	87903	178942	91,0	100,0	33196	53035	27,0	100,0			
1996–1997	200349	110046	223247	111,4	100,0	87772	179507	89,6	100,0	35793	56540	28,2	100,0			
1997–1998	202234	115649	232461	114,9	100,0	87675	179141	88,6	100,0	30467	46791	23,1	100,0			
1998–1999	199204	121633	240384	120,7	100,0	85038	173471	87,1	100,0	26691	40062	20,1	100,0			
1999–2000	193646	126171	246940	127,5	100,0	77414	159367	82,3	100,0	20865	31248	16,1	100,0			
2000–2001	188417	121008	237760	126,2	100,0	77969	159722	84,8	100,0	16626	24449	13,0	100,0			

* = tieto puuttuu

LIITE 9

Kielten opiskelu perusopetuksen vuosiluokilla
7–9 lukuvuosina 1997–1998 / 1999–2000
(KIMMOKE)

Kieli	Lukuvuosi	Oppilas- määrä (N)	Kieltä opiskelleita oppimäärän mukaan										Eri oppimääriä opiskelleita			
			A1/A2				B1				B2				Yhteensä (N)	7-9 lk oppi- laista %
			Tytöt (N)	Yhteensä (N)	Oppi- lasmää- räästä %	A1/A2- valin- noista %	Tytöt (N)	Yhteensä (N)	Oppi- lasmää- räästä %	B1- valin- noista %	Tytöt (N)	Yhteensä (N)	Oppi- lasmää- räästä %	B2- valin- noista %		
Englanti	1997–1998	8546	16561	96,8	84,9	147	249	1,5	1,5	24	31	0,2	0,7	16841	98,5	
	1998–1999	8311	16049	94,8	81,4	104	180	1,1	1,2	4	6	0,0	0,2	16235	95,9	
	1999–2000	8237	16086	98,3	76,6	90	158	1,0	1,0	1	1	0,0	0,0	16245	99,2	
	2000–2001	7637	15002	98,4	74,7	29	66	0,4	0,5	3	6	0,0	0,3	15074	98,9	
Ruotsi	1997–1998	427	731	4,3	3,7	8279	15985	93,4	98,5	0	0	0,0	0,0	16716	97,7	
	1998–1999	524	902	5,3	4,6	7670	15298	90,4	98,8	0	0	0,0	0,0	16200	95,7	
	1999–2000	622	1081	6,6	5,1	7693	15103	92,3	99,0	0	0	0,0	0,0	16184	98,9	
	2000–2001	666	1126	7,4	5,6	7045	13926	91,3	99,5	0	0	0,0	0,0	15052	98,7	
Ranska	1997–1998	573	703	4,1	3,6	0	0	0,0	0,0	1171	1496	8,7	32,1	2199	12,9	
	1998–1999	450	679	4,0	3,4	0	0	0,0	0,0	1129	1525	9,0	39,8	2204	13,0	
	1999–2000	670	1001	6,1	4,8	0	0	0,0	0,0	834	1134	6,9	41,3	2135	13,0	
	2000–2001	759	1114	7,3	5,5	0	0	0,0	0,0	512	692	4,5	39,9	1806	11,8	
Saksa	1997–1998	916	1430	8,4	7,3	0	0	0,0	0,0	1688	2856	16,7	61,2	4286	25,1	
	1998–1999	1131	1983	11,7	10,1	0	0	0,0	0,0	1258	2022	11,9	52,8	4005	23,7	
	1999–2000	1632	2706	16,5	12,9	0	0	0,0	0,0	917	1437	8,8	52,3	4143	25,3	
	2000–2001	1643	2740	18,0	13,7	0	5	0,0	0,0	605	927	6,1	53,4	3672	24,1	
Venäjä	1997–1998	39	87	0,5	0,4	0	0	0,0	0,0	177	284	1,7	6,1	371	2,2	
	1998–1999	48	98	0,6	0,5	0	0	0,0	0,0	152	279	1,6	7,3	377	2,2	
	1999–2000	76	120	0,7	0,6	0	0	0,0	0,0	97	174	1,1	6,3	294	1,8	
	2000–2001	62	91	0,6	0,5	0	0	0,0	0,0	68	111	0,7	6,4	202	1,3	
Oppimää- rää opis- kelleita yhteensä	1997–1998	10501	19512	114,1	100,0	8426	16234	94,9	100,0	3060	4667	27,3	100,0	40413		
	1998–1999	10464	19711	116,4	100,0	7774	15478	91,4	100,0	2543	3832	22,6	100,0	39021		
	1999–2000	11237	20994	128,3	100,0	7783	15261	93,2	100,0	1849	2746	16,8	100,0	39001		
	2000–2001	10767	20073	131,7	100,0	7074	13997	91,8	100,0	1188	1736	11,4	100,0	35806		
Oppilaita 7-9 lk yhteensä	1997–1998	17106														
	1998–1999	16930														
	1999–2000	16369														
	2000–2001	15247														

LIITE 10

Päivälukion oppimäärän suorittaneiden kielivalinnat vuosina 1998–2000 (koko maa)

Kieli	Päästötodistus vuonna	A1 ja A2	A1/A2-oppimäärää opiskelleiden osuus päästötodistuksen saaneista (%)	B1	B2	B2-oppimäärää opiskelleiden osuus (%)	B2-oppimäärää opiskelleiden osuus päästötodistuksen saaneista (%)	B3	B3-oppimäärää opiskelleiden osuus (%)	B3-oppimäärää opiskelleiden osuus päästötodistuksen saaneista (%)	B2- ja B3-oppimäärät yhteensä	B2/B3-oppimäärää opiskelleiden osuus päästötodistuksen saaneista (%)	Eni oppimäärät yhteensä	Päästötodistuksen saaneista; oppimäärät yht. %	Päästötodistuksen saaneita yhteensä
Englanti	1998	30414	95,2	1210	165	1,3	0,5	7	0,1	0,0	172	0,5	31796	99,5	31961
	1999	30793	96,9	775	90	0,7	0,3	7	0,1	0,0	97	0,3	31665	99,6	31783
	2000	34051	98,0	398	74	0,6	0,2	12	0,1	0,0	86	0,3	34535	99,4	34744
Ruotsi	1998	1983	6,2	27733	3	0,0	0,0	0	0,0	0,0	3	0,0	29719	93,0	
	1999	1783	5,6	27768	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	0	0,0	29551	93,0	
	2000	1915	5,5	30549	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	0	0,0	32464	93,4	
Suomi	1998	1980	6,2	0	10	0,1	0,0	26	0,2	0,1	36	0,1	2016	6,3	
	1999	1908	6,0	0	0	0,0	0,0	56	0,4	0,2	56	0,2	1964	6,2	
	2000	1948	5,6	0	0	0,0	0,0	19	0,1	0,1	19	0,1	1967	5,7	
Ranska	1998	288	0,9	6	2966	22,5	9,3	4137	31,4	12,9	7103	22,2	7397	23,1	
	1999	379	1,2	12	3129	25,3	9,8	3296	25,6	10,4	6425	20,1	6816	21,4	
	2000	455	1,3	9	3497	28,2	10,1	3828	26,8	11,0	7325	21,1	7789	22,4	
Saksa	1998	486	1,5	0	9862	75,0	30,9	6210	47,1	19,4	16072	50,3	16558	51,8	
	1999	499	1,6	4	8852	71,6	27,9	6097	47,3	19,2	14949	47,0	15452	48,6	
	2000	745	2,1	8	8578	69,2	24,7	6144	43,1	17,7	14722	42,4	15475	44,5	
Venäjä	1998	207	0,6	0	102	0,8	0,3	1112	8,4	3,5	1214	3,8	1421	4,4	
	1999	194	0,6	0	260	2,1	0,8	1232	9,6	3,9	1492	4,7	1686	5,3	
	2000	187	0,5	1	184	1,5	0,5	1636	11,5	4,7	1820	5,2	2008	5,8	
Saame	1998	0	0,0	0	10	0,1	0,0	10	0,1	0,0	20	0,1	20	0,1	
	1999	1	0,0	0	6	0,0	0,0	38	0,3	0,1	44	0,1	45	0,1	
	2000	0	0,0	0	7	0,1	0,0	5	0,0	0,0	12	0,0	12	0,0	
Latina	1998	0	0,0	0	29	0,2	0,1	352	2,7	1,1	381	1,2	381	1,2	
	1999	0	0,0	0	24	0,2	0,1	391	3,0	1,2	415	1,3	415	1,3	
	2000	0	0,0	0	44	0,4	0,1	412	2,9	1,2	456	1,3	456	1,3	
Espanja	1998	0	0,0	0	4	0,0	0,0	917	7,0	2,9	921	2,9	921	2,9	
	1999	0	0,0	0	5	0,0	0,0	1296	10,1	4,1	1301	4,1	1301	4,1	
	2000	0	0,0	0	7	0,1	0,0	1543	10,8	4,4	1550	4,5	1550	4,5	
Italia	1998	0	0,0	0	3	0,0	0,0	421	3,2	1,3	424	1,3	424	1,3	
	1999	0	0,0	0	0	0,0	0,0	464	3,6	1,5	464	1,5	464	1,5	
	2000	0	0,0	0	3	0,0	0,0	671	4,7	1,9	674	1,9	674	1,9	
Yhteensä	1998	35358	110,6	28949	13154	100,0	41,2	13192	100,0	41,3	26346		90653		
	1999	35557	111,9	28559	12366	100,0	38,9	12877	100,0	40,5	25243		89359		
	2000	39301	113,1	30965	12394	100,0	35,7	14270	100,0	41,1	26664		96930		

LIITE 11

Päivälukion koko oppimäärän 1.8.1997
–31.7.2000 suorittaneiden toteutuneet
kielivalinnat (KIMMOKE)

Kieli	Päästötodistus vuonna	Päästötodistuksen saaneita yhteensä	A1/A2		B1		B2		B3		Oppimäärät yhteensä	
			(N)	Osuus oppimäärää opiskelleista %	(N)	Osuus oppimäärää opiskelleista %	(N)	Osuus oppimäärää opiskelleista %	(N)	Osuus oppimäärää opiskelleista %	(N)	Lukion koko oppimäärän suorittaneista %
Englanti	1998		4162	89,7	105	2,5	153	8,5	0	0,0	4420	99,1
	1999		4305	90,4	77	1,8	19	1,1	0	0,0	4401	99,1
	2000		4679	89,9	23	0,5	12	0,6	4	0,2	4718	99,7
Ruotsi	1998		285	6,1	4127	97,5	0	0,0	0	0,0	4412	98,9
	1999		252	5,3	4161	98,2	0	0,0	0	0,0	4413	99,4
	2000		278	5,3	4424	99,5	0	0,0	0	0,0	4702	99,4
Ranska	1998		43	0,9	0	0,0	424	23,7	632	29,3	1099	24,6
	1999		52	1,1	0	0,0	392	23,6	653	28,5	1097	24,7
	2000		47	0,9	0	0,0	599	31,6	696	27,5	1342	28,4
Saksa	1998		98	2,1	0	0,0	1211	67,7	1017	47,1	2326	52,1
	1999		111	2,3	0	0,0	1218	73,4	965	42,2	2294	51,7
	2000		164	3,2	0	0,0	1257	66,2	987	38,9	2408	50,9
Venäjä	1998		52	1,1	0	0,0	1	0,1	156	7,2	209	4,7
	1999		43	0,9	0	0,0	25	1,5	211	9,2	279	6,3
	2000		36	0,7	0	0,0	22	1,2	280	11,0	338	7,1
Latina	1998		0	0,0	0	0,0	1	0,1	91	4,2	92	2,1
	1999		0	0,0	0	0,0	5	0,3	67	2,9	72	1,6
	2000		0	0,0	0	0,0	8	0,4	98	3,9	106	2,2
Espanja	1998		0	0,0	0	0,0	0	0,0	179	8,3	179	4,0
	1999		0	0,0	0	0,0	0	0,0	289	12,6	289	6,5
	2000		0	0,0	0	0,0	0	0,0	347	13,7	347	7,3
Italia	1998		0	0,0	0	0,0	0	0,0	85	3,9	85	1,9
	1999		0	0,0	0	0,0	0	0,0	104	4,5	104	2,3
	2000		0	0,0	0	0,0	0	0,0	123	4,9	123	2,6
Yhteensä	1998	4462	4640	100,0	4232	100,0	1790	100,0	2160	100,0	12822	
	1999	4439	4763	100,0	4238	100,0	1659	100,0	2289	100,0	12949	
	2000	4731	5204	100,0	4447	100,0	1898	100,0	2535	100,0	14084	

Kielten tarjonta ja toteutuneet valinnat
KIMMOKE-kuntien perusopetuksessa
lukuvuosina 1995–1996 ja 2000–2001

Kunnassa asukkaita	1995/96 (kuntia N)								2000/01 (kuntia N)							
	tarjottu A1-kielenä								tarjottu A1-kielenä							
A1-kieli	en	ru	ra	ve	sa	la	es	it	en	ru	ra	ve	sa	la	es	it
(A) < 10 000	11		1	1	2				11		1	1	1			
(B) 10 000-50 000	12	4	5	5	4				12	2	3	2	2			
(C) 50 000-100 000	5	4	4	4	4				5	4	4	4	4			
(D) >100 000	4	3	4	4	4				4	3	4	3	4			
Yhteensä	32	11	14	14	14				32	9	12	10	11			
A1-kieli	toteutunut								toteutunut							
(A) < 10 000	11								11							
(B) 10 000-50 000	12	2	2	1	2				12							
(C) 50 000-100 000	5	2	1		4				5	1	2	1	3			
(D) >100 000	4	2	4	2	4				4	2	3	1	4			
Yhteensä	32	6	7	2	10				32	3	5	2	7			
A2-kieli	tarjottu A2-kielenä 1995/96								tarjottu A2-kielenä 2000/01							
(A) < 10 000	2		4	2	5				1	3	5	2	8			
(B) 10 000-50 000	4	7	7	6	10				3	7	9	4	12			
(C) 50 000-100 000	5	2	2	2	3				5	1	3	2	4			
(D) >100 000	4	1	1	1	3				4	3	4	2	4			1
Yhteensä	15	10	14	11	21				13	14	21	10	28			1
A) A2-kieltä ei tarjonnut 6 kuntaa B) A2-kieltä ei tarjonnut 2 kuntaa								A) A2-kieltä ei tarjonnut 1 kunta								
A2-kieli	toteutunut								toteutunut							
(A) < 10 000	1		3		5				2	2			8			
(B) 10 000-50 000	4	6	3		9				4	6	8		12			
(C) 50 000-100 000	5	1	2		3				3		2	1	4			
(D) >100 000	4	1	1	1	3				4	3	3		4			1
Yhteensä	14	8	9	1	20				11	3	15	29	28			1
B) A2 saame 1 kunnassa																
B2-kieli	tarjottu B2-kielenä 1995/96								tarjottu B2-kielenä 2000/01							
(A) < 10 000			6	5	10						7	5	9			
(B) 10 000-50 000	1		10	8	10				1		11	10	11	1	2	1
(C) 50 000-100 000	3		5	4	5	1	1	1	2		5	4	5	1	1	1
(D) >100 000	4		4	4	4	2		2	1		4	3	4	2	1	1
Yhteensä	8		25	21	29	3	1	3	4		27	22	29	4	4	3
A) B2-kieltä ei tarjonnut 1 kunta																
B2-kieli	toteutunut								toteutunut							
(A) < 10 000			5		10						4	1	4			
(B) 10 000-50 000	1		9	2	10				1		9	2	10		1	1
(C) 50 000-100 000	3		5	3	5	1	1	1			5		5		1	1
(D) >100 000	4		4	3	4	2		2	1		4	1	4	2	1	
Yhteensä	8		23	8	29	3	1	3	2		22	1	23	2	3	2

Tieto puuttuu 4 kuntaa

en=englanti, ru= ruotsi, ra= ranska, ve= venäjä, sa= saksa, la=latina, es= espanja ja it= italia

LIITE 13

Yhteenveto englanninkielisestä opetuksesta
tehdystä kyselystä

Taustaa

Englanninkielisestä opetuksesta Suomessa ei ole saatavilla ajantasaista määrällistä tietoa. Siksi Opetushallitus lähetti syksyllä 2000 peruskouluille ja lukioille kyselyn englanninkielisestä opetuksesta ja siihen osallistuvista oppilaista. Kyselyä ei resurssisyistä voitu lähettää kaikille peruskouluille ja lukioille. Siksi se osoitettiin ainoastaan sellaisille suomenkielisille kouluille, joissa pääasiassa lääninhallituksilta saatujen tietojen mukaan on luokka tai luokkia, joiden opetus on suureksi osaksi englanninkielistä. Kyselyn kattavuudesta ei näin ollen ole varmuutta.

Kysely lähetettiin yhteensä 51 koululle. Vastauksia käsiteltäessä jätettiin pois ne koulut, joissa englanninkielisen opetuksen osuuden vastattiin olevan vähemmän kuin 50 prosenttia kaikesta opetuksesta. Kouluja, joissa englanninkielistä opetusta oli jollakin/joillakin luokilla vähintään puolet kaikesta opetuksesta, oli seuraavasti:

- vuosiluokat 1–6 käsittäviä kouluja 17
- vuosiluokat 7–9 käsittäviä kouluja 6
- vuosiluokat 1–9 käsittäviä kouluja 2
- lukioita 8
- sekä perus- että lukiokoulutusta antavia oppilaitoksia 2.

Kahdessa kyselyyn vastanneessa koulussa englanninkielinen opetus on päättymässä, ja sitä annettiin enää yhdellä luokkasteella (Kotkassa 5. lk:lla ja Mäntässä 4. lk:lla). Vuosiluokilla 7–9 englanninkielinen opetus on kyselyyn osallistuneissa kouluissa vasta alkamassa: kahdessa koulussa englanninkielisen opetuksen ryhmä on 7. luokalla (Myllytullin koulu ja Hollihaan koulu) ja kolmessa 7–8 luokilla (Amurin koulu, Kilterin koulu ja Maunulan yhteiskoulu).

Kyselyyn vastanneista lukioista useimmat noudattavat joko IB- tai AICE-tutkintoon tähtävää ohjelmaa. IB-lukioista eivät kyselyssä ole mukana ruotsinkieliset Vasa övningsskola ja Mattlidens gymnasium eikä myöskään Joensuun lyseon lukio, jossa varsinainen IB-lukio käynnistyy syksyllä 2001. Niin sanottu pre-IB-luokka on Joensuussa käynnistynyt syksyllä

2000. Vantaalla Tikkurilassa pre-IB-luokka käynnistyneenä syksyllä 2001.

IB-lukio on kaksivuotinen, mutta sitä edeltää valmistava vuosi (pre-IB), jonka aikana hiotaan opiskelijoiden kieli- ja opiskelutaitoja. IB-tutkinnon järjestämisestä vastaa International Baccalaureate Organisation (IBO). Se on riippumaton kansainvälinen järjestö, jolla on neuvotteleva yhteistyösuhde UNESCOon. Järjestön päämaja on Genevessä ja muut toimistot sijaitsevat Buenos Airesissa, New Yorkissa ja Singaporessa. Tutkintotehtävien laadinnasta ja opiskelijoiden suoritusten arvioinnista vastaa Examination Office (IBCA), joka on sijoitettu Cardiffiin Walesiin. Järjestön virallisina kielinä ovat englanti, ranska ja espanja, joista ensin mainittu on opetuskielenä suurimmassa osassa IB-kouluja.

IB-kouluja on jo lähes tuhat noin sadassa eri maassa. IB-tutkinto on hyväksytty yliopistoon johtavaksi väyläksi eri puolilla maailmaa. Suomessa IB-tutkinto on rinnastettu ylioppilastutkintoon asetuksella.

IB-opinto-ohjelmassa on tarjolla kuusi aineryhmää, joista opiskelija valitsee kuusi ainetta kiinnostuksensa mukaan. Tarjolla olevista aineista 3–4:ssä valitaan korkeamman tason kurssit (vähintään 240 t/aine) ja muut aineet perustason kurseista (150 t/aine). Lisäksi on suoritettava seuraavat opintokokonaisuudet:

- CAS (Creativity – Action – Service)
- Extended Essay (loppututkielma)
- TOK (Theory of Knowledge).

AICE (The Advanced International Certificate of Education) on kansainvälinen korkeakoulukelpoisuuden antava englanninkielinen opinto- ja tutkintojärjestelmä, jota hallinnoi Cambridgen yliopisto (UCLES). Ohjelma on kaksivuotinen, mutta mikäli oppilas haluaa suorittaa ohessa myös suomalaisen lukion ohjelman, kolme vuotta.

Oppiaineet on jaettu kolmeen ryhmään:

- 1) matematiikka ja luonnontieteet
- 2) kielet ja
- 3) humanistiset ja taitoaineet sekä yhteiskunta

AICE:n sisäänpääsytesti¹ koostuu englannin kokeesta, fyziikan kokeesta, matematiikan kokeesta ja tietotekniikan ko-

keesta. Englannin kokeen tarkoituksena on testata, onko pyrkijän englannin kielen taito riittävä englanninkieliseen opiskeluun. Matematiikan, fysiikan ja tietotekniikan kokeilla halutaan selvittää oppilaan nykyinen taso näissä aineissa. Voidakseen opiskella näitä aineita oppilaan on savutettava tietty taso asianomaisessa kokeessa.

Etelä-Tapiolan lukiossa ei nykyisenlaiseen englanninkieliseen opetukseen ole enää syksyllä 2000 otettu uusia opiskelijoita, koska englanninkielinen ylioppilastutkinto on päättymässä. Koulussa on syksyllä 2001 alkamassa AICE-tutkintoon tähtäävä opetus.

Englanninkielistä esiopetusta järjestettiin neljässä kyselyyn vastanneessa koulussa.

Englanninkieliseen opetukseen osallistuvien oppilaiden määrä

Kyselyyn osallistuneissa kouluissa oli englanninkielistä perusopetusta saavia oppilaita yhteensä 3 495. Heistä 1 271 oli vuosiluokat 1–9 käsittävien kansainvälisten koulujen² oppilaita. Perusopetuksen vuosiluokkien 1–6 oppilaita oli 1 709 ja vuosiluokkien 7–9 oppilaita 515.

Englanninkielisillä lukioluokilla oli yhteensä 846 oppilasta.

Oppilaiden äidinkieli ja suomen kielen taito

Kouluilta kysyttiin, kuinka moni oppilaista puhuu ainoana tai toisena äidinkielenään suomea, kuinka moni englantia ja kuinka moni jotain muuta kieltä (oppilas on voitu siten tilastoida kahteen eri kohtaan). Vastausten perusteella 83,4 prosenttia perusopetuksen ja 75,3 prosenttia lukioasteen oppilaista puhui ainoana tai toisena äidinkielenään suomea, englantia vastaavasti runsaat 16 prosenttia perusopetuksen ja 11 prosenttia lukiokoulutuksen oppilaista. Jokin muu kieli oli ainoana tai toisena äidinkielenä noin 11 prosentilla peruskoululaisista ja 17 prosentilla lukiolaisista.

¹ Tieto on peräisin Käpylä International School www-sivulta.

² Englantilainen koulu ja International School of Helsinki Helsingissä, Amurin koulu Tampereella ja Tikkurilan kansainvälinen koulu Vantaalla

Vastaajia pyydettiin arvioimaan, kuinka moni englanninkielisten luokkien oppilaista ei edes tukitoimien avulla pystyisi opiskelemaan suomeksi. Vastausten mukaan täysin vailla suomen kielen taitoa oli perusopetuksen yhteensä 3 495 oppilaasta 287 (8,2 %) ja lukion 846 oppilaasta 136 (16,1 %).

Kyselyyn vastanneiden koulujen englanninkielisten luokkien oppilasmäärät ovat vuosiluokasta toiseen pysyneet useimmissa kouluissa melko samansuuruisina; huomattavaa oppilasmäärien lisääntymistä tai vähentymistä englanninkielisillä luokilla ei juuri ilmennyt.

Englanninkielisten luokkien opetus

Englanninkielisissä luokissa on joitakin oppiaineita, useimmin liikuntaa ja teknistä työtä tai tekstiilityötä, varsin yleisesti integroitu koulun muiden luokkien opetukseen.

Kouluilta kysyttiin englanninkielisen opetuksen prosentuaalista osuutta kullakin vuosiluokalla. Näyttää siltä, että koulujen käytännöt opetuksen järjestämisessä poikkeavat toisistaan: englanninkielisen opetuksen osuus on varsinkin vuosiluokilla 1–6 yhtä usein ollut nouseva, laskeva kuin samana säilyvä. Vuosiluokilla 7–9 englanninkielisen osuus on muutama koulussa vähentynyt ylemmälle luokalle siirryttäessä.

Turussa Puolalan koulussa toiminut yksinomaan englanninkielinen luokka lakkautettiin syksystä 2000 alkaen, koska sen toimintamallia pidettiin epätarkoituksenmukaisena. Nyt toimivat luokat ovat kaksikielisiä (englanninkielisen opetuksen osuus 1. luokan 0–20 %:sta 6. luokan 50–60 %:iin). Turussa on käynnistetty englanninkielisen opetuksen/koulun tarpeen kartoitus ja suunnittelu.

IB- tai AICE-ohjelman mukaisten lukioiden opetus on englanninkielistä. Englantilainen koulu ilmoittaa, että lukioluokkien englanninkielisten ryhmien opetuskieltä ja käytetyn materiaalin kieltä vaihdellaan ja että englanninkielisen opetuksen osuus on noin 60 prosenttia kaikesta opetuksesta.

Opetussuunnitelmat

Useat kouluista lähettivät englanninkielisten luokkiensa opetussuunnitelman. Niitä ei tässä yhteydessä ole voitu analysoida, mutta ne talletetaan myöhempää käyttöä varten.

Koulun tarjoamat englannin ja suomen oppimäärät

International School of Helsinki tarjoaa opetuskielensä englannin lisäksi English as a second language -opetusta. Suomea opetetaan koulun perusopetusluokilla toisena kielenä ja vieraana kielenä sekä lukiossa vieraana kielenä ja äidinkielenä.

Englantilaisessa koulussa englantia (A1) opetetaan lähes äidinkielen tasoisesti. Sitä opetetaan 36 vvt luokilla 1–6 ja 15 vvt luokilla 7–9 sekä lukiossa 10 pakollista, 3 syventävää ja 1 soveltava kurssi. Suomea opetetaan paitsi äidinkielenä myös toisena kielenä.

Helsingin suomalaisessa yhteiskoulussa englantia opetetaan A1-, A2- ja B-oppimäärän mukaan, kaikkia näitä kahden eri tason (higher level and standard level) mukaan ja samoin suomea näiden kahden tason mukaan A1- ja B-oppimääränä.

Muissa IB-lukioissa englantia opetetaan IB-English A1/A2-oppimäärien mukaan (Turun normaalikoulussa myös B-kielenä) sekä suomea A1- ja B-tason mukaan.

Muut koulut tarjosivat pääsääntöisesti englantia A1-oppimäärän mukaan ja suomea äidinkielenä. A1-englannin lisäksi oli seuraavia mainintoja englannin oppimääristä:

- Töölön ala-aste: laaja englanti (17–18 vvt luokilla 1–6)
- Kulosaaren yhteiskoulu: A2-englanti, extended English sekä aiEN (englanti äidinkielenä; myös lukiossa)
- Voionmaan koulu: A2- ja B1-englanti
- Länsipuiston koulu: A2- ja B1-englanti
- Kilterin koulu: English Stream.

Englantia A2-kielenä oli opetusohjelmassa Linnalan koulussa, Cygnaeuksen koulussa sekä Tammelan koulussa.

Suomea toisena kielenä (suluissa muut oppimäärät) oli seuraavissa kouluissa:

Komeetan koulu, Postipuun koulu, Maunulan ala-aste, Kulosaaren ala-aste, Töölön ala-aste, Linnalan koulu, Cygnaeuksen koulu, Hollihaan koulu, Myllytullin ala-aste, Oulun normaalikoulun ala-aste, Tammelan koulu (jossa myös "suomi maahanmuuttajille"), Kaivokselan koulu, Maunulan yhteiskoulu, Voionmaan koulu (jossa myös suomi vieraana kiele-

nä), Myllytullin yläaste, Kilterin koulu, Amurin koulu, Tikkurilan kansainvälinen koulu, Kulosaaren yhteiskoulu (myös lukio), Käpylän iltaoppikoulu, Kuopion lyseon lukio, Oulun lyseon lukio (Finnish A1 ja B).

Muut kysymykset

Kouluilta kysyttiin, kuinka moni englanninkielisten luokkien oppilaista on Suomessa vanhempien työn vuoksi. Kysymykseen oli jätetty usein vastaamatta. Kysymys ei ilmeisesti ollut kyllin selkeästi muotoiltu.

Englanninkielisten luokkien oppilaiden määrä, äidinkieli sekä suomen kielen taito (perusopetus ja lukio)

1. Koulut, joissa on vuosiluokat 1-9

Kunta	Koulu	Koulussa oppilaita yhteensä	Engl. lk oppilaita yhteensä	Ainoa tai toinen äidinkieli			Ei pysty opiskelemaan suomeksi
				suomi	englanti	muu	
Helsinki	Englantilainen koulu	393	393	311	47	33	2
	International School of Helsinki	220	220	50	71	105	160
Tampere	Amurin koulu	538	400	334	48	18	11
Vantaa	Tikkurilan kansainv.koulu	258	258	217	58	39	19
Yhteensä		1409	1271	912	224	195	192
% englanninkielisten luokkien oppilaista				71,8	17,6	15,3	15,1

2. Koulut, joissa on vuosiluokat 1-6

Kunta	Koulu	Koulussa oppilaita yhteensä	Engl. lk oppilaita yhteensä	Ainoa tai toinen äidinkieli			Ei pysty opiskelemaan suomeksi
				suomi	englanti	muu	
Espoo	Komeetan koulu	337	167	149	35	19	20
	Postipuun koulu	320	155	122	34	17	22
Helsinki	Kulosaaren ala-aste	363	158	158	158	12	0
	Maunulan ala-aste	375	58	20	17	21	0
	Töölön ala-aste	349	135	127	0	8	1
Imatra	Linnalan koulu	375	134	131	3	3	2
Jyväskylä	Cyganeuksen koulu	460	43	30	12	4	8
Kokkola	Hollihaan koulu	373	131	126	1	3	0
Kotka	Mussalon koulu	326	23	23	0	0	0
Lahti	Lahden engl.kielinen koulu	95	95	94	11	6	0
Lappeenranta	Kesämäen koulu	283	131	131	3	6	0
Mänttä	Savosenmäen koulu	245	18	18	0	0	0
Oulu	Myllytullin koulu	369	74	63	9	4	11
	Normaalikoulu	330	11	2	2	7	0
Tampere	Tammelan koulu	538	83	76	2	6	2
Turku	Puolalan koulu	660	165	154	8	3	0
Vantaa	Kaivokselan koulu	537	128	125	8	12	0
Yhteensä		6335	1709	1549	303	131	66
% englanninkielisten luokkien oppilaista				90,6	17,7	7,7	3,9

3. Vuosiluokat 7-9

Kunta	Koulu	Koulussa oppilaita yhteensä	Engl. lk oppilaita yhteensä	Ainoa tai toinen äidinkieli			Ei pysty opiskelemaan suomeksi
				suomi	englanti	muu	
Helsinki	Kulosaaren yhteiskoulu	374	374	334	29	54	15
	Maunulan yhteiskoulu	271	13	3	2	8	10
Jyväskylä	Voionmaan koulu	253	28	24	2	2	2
Kokkola	Länsipuiston koulu	334	19	19	1	0	0
Oulu	Myllytullin yläaste	169	18	13	5	0	2
Vantaa	Kilterin koulu	457	63	60	0	3	0
Yhteensä		1858	515	453	39	67	29
% englanninkielisten luokkien oppilaista				88,0	7,6	13,0	5,6
Perusopetus yhteensä		9602	3495	2914	566	393	287
% englanninkielisten luokkien oppilaista				83,4	16,2	11,2	8,2

4. Lukio-opetus

Kunta	Koulu	Oppilasmäärä		Ainoa tai toinen äidinkieli			Ei pysty opiskelemaan suomeksi
		koulussa yht.	engl.lk yht.	suomi	englanti	muu kieli	
Espoo	Etelä-Tapiolan lukio	387	42	31	4	5	0
Helsinki	Kulosaaren yhteiskoulu	184	184	153	29	21	15
	Englantilainen koulu	92	92	82	9	7	0
	Internat. School of Hels. (IB)	86	86	33	13	41	47
	SYK (IB)	392	75	70	10	4	0
	Käpylän iltaoppikoulu	2400	68	8	18	42	55
Kuopio	Kuopion lyseo (IB)	470	72	72	2	1	0
Oulu	Oulun lyseo (IB)	599	78	67	2	9	11
Tampere	Tampereen lyseon lukio (IB)	515	73	54	4	6	4
Turku	Turun normaalikoulu (IB)	248	76	67	2	7	4
Yhteensä		5373	846	637	93	143	136
% englanninkielisten luokkien oppilaista				75,3	11,0	16,9	16,1

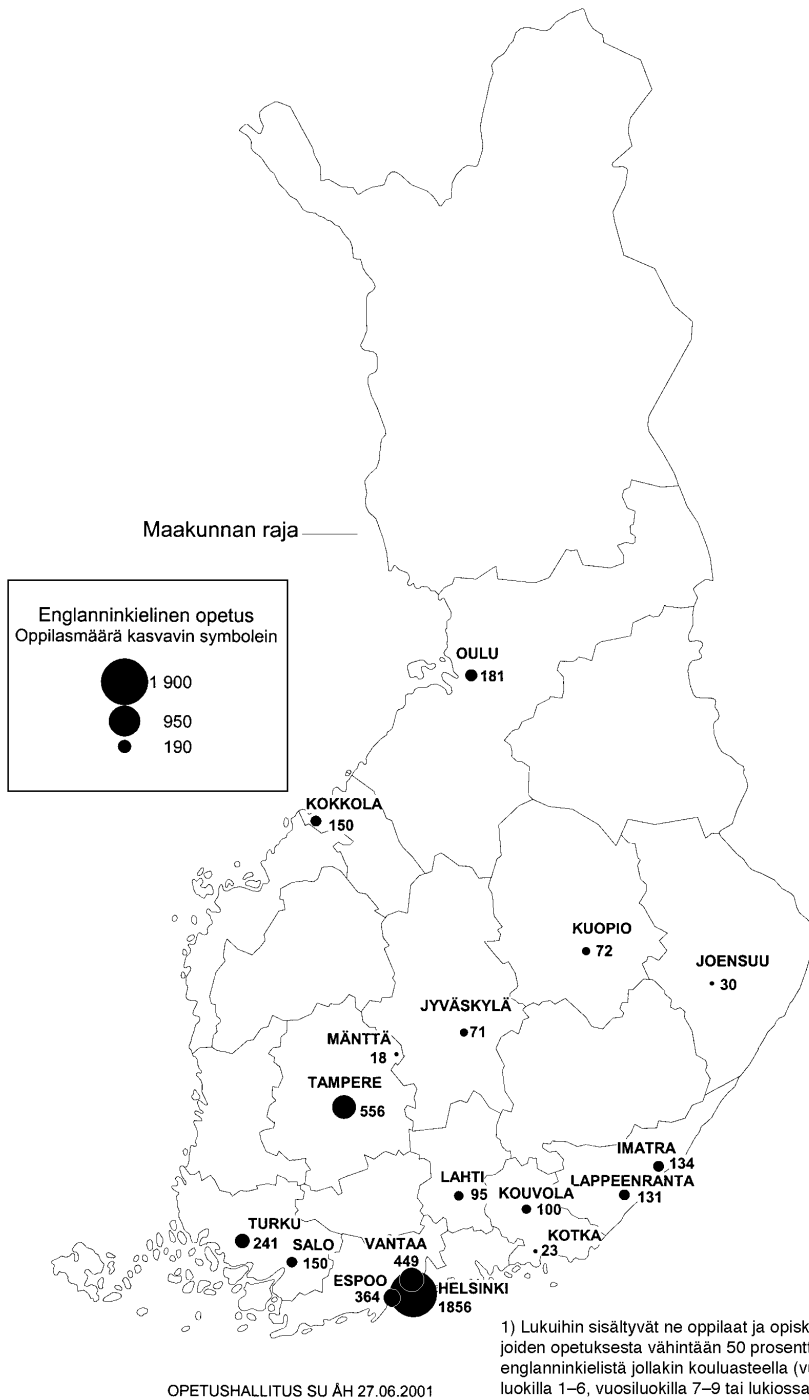
Englanninkielisen opetuksen osuus perusopetuksen vuosiluokilla 1–9 (%)

Kunta	Koulu	Engl.kielisen opetuksen osuus 1–6 lk (%)						
		Esiop.	1. lk	2. lk	3. lk	4. lk	5. lk	6. lk
Espoo	Komeetan koulu	-	77	77	80	80	77	77
	Postipuun koulu	-	76	74	72	60	65	65
Helsinki	Kulosaaren ala-aste	-	50	50	50	50	50	50
	Maunulan ala-aste	-	90	90	90	90	90	90
	Töölön ala-aste	-	50	50	50	50	50	50
	Englantilainen koulu	100	80	80	80	80	80	80
	International School of Helsinki	100	100	100	100	100	100	100
Imatra	Linnalan koulu	-	25	41	35	38	40	60
Jyväskylä	Cygnaeuksen koulu	-	71	71	64	67	63	61
Kokkola	Hollihaan koulu	-	85	80	62,5	52	46	44
Kotka	Mussalon koulu	-	-	-	-	-	50	-
Lahti	Lahten englanninkielinen koulu	85	60	65	68	52	46	-
Lappeenranta	Kesämäen koulu	-	25	30	40	45	60	65
Mänttä	Savosenmäen koulu	-	-	-	-	71	-	-
Oulu	Myllytullin koulu	-	75	80	80	75	80	80
	Oulun normaalikoulu		60	60	50	50	50	50
Tampere	Amurin koulu	-	71	71	79	79	79	79
	Tammelan koulu	-	70	70	50–70	50–70	-	-
Turku	Puolalan koulu	-	0–20	20–25	25–40	40–50	50	50–60
Vantaa	Kaivokselan koulu	-	80	75	70	65	55	60
	Tikkurilan kansainvälinen koulu	100	76	76	78	79	80	80

		Engl.kielisen opetuksen osuus 7–9 lk (%)		
		7. lk	8. lk	9. lk
Helsinki	Kulosaaren yhteiskoulu *)	80–100	80–100	80–100
	Maunulan yhteiskoulu	100	100	-
	Englantilainen koulu	75	75	75
	Int.nat. School of Helsinki	100	100	100
Jyväskylä	Voionmaan koulu	80	70	70
Kokkola	Länsipuiston koulu	65	-	-
Oulu	Myllytullin yläaste	50	-	-
Tampere	Amurin koulu	65	62	-
Vantaa	Kilterin koulu	70-80	60	60
	Tikkurilan kansainvälinen koulu	85	84	83

*) oppiaineesta riippuen noin 80–100 %, AT 30 %, TN/TS 30 %, valinnaisaineet tarjolla sekä suomeksi että englanniksi

Englanninkieliseen opetukseen osallistuvien määrät kunnittain vuonna 2001 1)

Esimerkkejä toimivista A2-kielen opetuksen järjestämisen malleista

- Sodankylän kyläkouluissa¹ A2-kielen valinneet oppilaat opiskelevat yhden päivän viikossa Kitisenrannan koulussa (kirkonkylän keskuskoulu). Täällä heillä on mahdollisuus opiskella A2-kielen lisäksi myös muita aineita, joiden opettajaa on kyläkoululle hankala saada. Kun oppilaat näin kootaan usealta koululta, saadaan kaikkien kielten (ruotsi, saksa, ranska, venäjä ja saame) ryhmät riittävän isoiksi. Venäjän, saamen ja ranskan ryhmiin on otettu mukaan myös kansalaisopistossa opiskelevia vanhempia.
- Saariston etäopetushankkeessa Turun normaalikoulu¹ on yhteistyössä eräiden saaristokuntien pienten koulujen kanssa kehittänyt etäopetusta A2-kielen opetuksessa varsinkin vuosiluokilla 3–6, mutta myös aikuisopetuksessa ja syksystä 1999 lähtien myös vuosiluokilla 7–9. Etäopetuksena opetetaan A2-saksaa, A-ranskaa ja A-ruotsia sekä toisena kotimaisena kielenä ruotsia ja suomea (finska).

Tärkeimpänä etäopetusvälineenä saariston hankkeessa käytetään ISDN-videoneuvotteluyhteyttä sekä Internet-pohjaista reaaliaikaista tietokoneviestintää. Myös puhelin, faksi ja perinteinen posti ovat tärkeitä välineitä opetuksessa. Kehitteillä on uusi Internetpohjainen avoimempi oppimisympäristö, joka soveltuu nimenomaan vuosiluokkien 1–6 opetukseen.

- Hämeenkyrössä¹ opiskellaan A1-kielenä englantia. Vapaaehtoisen kielen tarjonnan lähtökohtana on, että saksan tai ranskan valitseminen on mahdollista kaikille viidesluokkalaisille. Ryhmän perustamiseksi on edellytetty 16:ta oppilasta. Ryhmät on perustettu niihin kouluihin, joissa on eniten kyseisen kielen valinnoita oppilaita. Muista kouluista oppilaat kuljetetaan takseilla ja busseilla näihin ryhmiin saksan tai ranskan opetuksen ajaksi. Kaikki ryhmät

¹ Sodankylän, Hämeenkyrön ja Turun normaalikoulun kieltenopetuksen kehittämispyrkimykset on palkittu Euroopan unionin European Label -laatuleimalla/kunniamaininnalla vuosina 1998–1999.

aloittavat kello 13, ja opetus pidetään kaksoistuntina. Oppilaiden kuljetus kotiin tapahtuu yläasteen kuljetusten mukana.

- A2-kielen ryhmä voidaan koota kahden vuosiluokan oppilaista niin, että uusi ryhmä aloittaa vain joka toinen vuosi. Tällöin kuitenkin korostuu opettajan riittävä valmius yhdysluokan opettamiseen.
- Kun tehdään kyselyä siitä, minkä tarjolla olevista A2-kielistä oppilas valitsee, voitaisiin ensisijaisesti halutun kielen lisäksi kysyä myös toiseksi mieluisinta vaihtoehtoa. Päätös kielistä, joihin A2-kielen ryhmä muodostetaan, tehtäisiin ensi- ja toissijaisten valintojen määrän perusteella.
- Isoissa kaupungeissa A2-kielen aloitusta on yhä enemmän siirretty neljännelle vuosiluokalle. Tämän ratkaisun katsotaan lisäävän mahdollisuuksia yhdistää A2-kielen opiskelijat seitsemännellä vuosiluokalla A1-kielen ryhmään. Kokemus on osoittanut, että vuosiluokilla 4–6 A2-kielen opetusta tulee olla vähintään kaksi vuosiviikkotuntia viikossa.

LIITE 15

Ammatillisten oppilaitosten eri kielten tarjonta ja valinnat KIMMOKKEen aikana

Kieli	Tarjottu enemmän	Tarjottu vähemmän	Valittu enemmän	Valittu vähemmän
Englanti	5	1	5	0
Ruotsi	4	1	3	3
Ranska	4	1	3	4
Saksa	5	1	3	6
Espanja	2	0	2	2
Italia	3	0	2	0
Venäjä	3	3	4	4
Viro	0	0	0	1
Suomi	0	0	1	0
Yhteensä	26	7	23	20

Loppuraportti KIMMOKE-aikuisoppilaitokset
29.3.2001

KIMMOKE-hankkeessa mukana olleesta 30 aikuisoppilaitoksesta 20 vastasi aikuisoppilaitoksille tarkoitettuun kyselyyn. Toimintavuonna 2000–2001 päätoimisia kieltenopettajia näissä oppilaitoksissa oli 46 ja sivutoimisia 163.

Hankevuosina 1996–2000 on 15 aikuisoppilaitoksen kieliohjelmassa tapahtunut muutoksia. Yhdeksän oppilaitoksen toimintaan KIMMOKE on vaikuttanut. Muita syitä muutoksiin mainittiin seuraavasti:

- yleinen alan kehityksen seuraaminen
- opiskelijoiden tarpeet
- opettajien saatavuus
- uudet tietotekniset tilat, laitteet ja välineet
- lisääntynyt oppilaitosyhteistyö ja kilpailu
- oppilaitoksen organisaatiomuutos (kansanopistoon myös ammatillista koulutusta)
- opetusmenetelmien kehittäminen
- oma kehittämistyö
- oppilasmäärän lasku
- kysyntä ja opiskelijoiden innokkuus.

Positiivisimmiksi koettiin muutokset saksan, ranskan, englannin, italian, unkarin, viron, ruotsin, suomen, portugalin, latinan, norjan, venäjän ja espanjan kielissä.

Mikä sitten muuttui:

- lyhytkurssit lisääntyivät
- Internet otettiin käyttöön materiaalin valmistuksessa
- opettajat hyödynsivät tietotekniikkaa
- kieliohjelma monipuolistui uusilla kielillä
- tietokoneavusteisten opetusohjelmien käyttö aloitettiin ja sitä laajennetaan
- suomen kielen opetus maahanmuuttajille aloitettiin
- oppimateriaaleja uudistettiin
- kieltenopettajat laajensivat ja laajentavat osaamistaan
- opetusryhmät ja opiskelijamäärät lisääntyivät
- yhteinen kieltenopettajan virka perustettiin päiväkouluun kanssa
- ammattikorkeakoulun puolella tuntimäärät nousivat
- toisen asteen ammatillisessa koulutuksessa sisällöt syvenivät ammatilliseen suuntaan

- englannissa aloitettiin verkko-opetus
- ranskankielinen teatteriryhmä perustettiin
- maahanmuuttajien ruotsin kielen alkeisopetus aloitettiin yliopiston aloitteesta
- opetusmenetelmät monipuolistuivat
- vieraiden kielten merkitys ja tarjonta lisääntyivät – aikuiset ja lapset opiskelivat yhdessä
- eri oppilaitokset halusivat laajentaa kielivalikoimaa – yhteistyötä tuli lisää
- suullisen kielitaidon osuutta opetuksessa lisättiin ja saatiin oppilaat puhumaan
- saatiin uusi kurssi kielitaidon monipuolistamista varten (aikuislinja)
- suullistamiseen saatiin lisää resursseja, opettajia koulutettiin ja materiaaleja tehtiin
- aloitettiin uusi kieli.

Negatiivisista muutoksista vain harvat raportoivat. Tässä kuitenkin muutamia kommentteja:

- venäjän kielen ryhmää ei yrityksistä huolimatta saatu aikaan
- saksan kielessä opiskelijamäärä pysynyt vähäisenä ja opettajavaihtuvuus suuri
- kansalaisopisto oli oppilaitosten välisessä kilpailussa yleensä häviöjä
- työväenopisto perusti intensiivi-unkarin opetuksen, joka toimi kaksi vuotta. Opisto tarjosi yhteistyötä lyseolle, mutta se ei kelvannut, vaan lyseo perusti hungarologian, ja kaikki unkarin kurssit lakkasivat
- uudet kieliohjelmapiinotukset ammatillisiin kieliin ruotsissa ja englannissa vähensivät mahdollisuuksia ylimäärisiin kieliin
- muuttotappiot, opiskelijaryhmien pieneneminen C-italia / espanja / ranska -kielissä
- vähän jatkajia 1–4 vuoden jälkeen
- B3-kieliä / saksa / ranska / venäjä KIMMOKE ei elvyttänyt, A1-saksa sammui kokonaan.

Opetushallituksen budjettivaroja rahoittamaan opintoviikkokoulutukseen osallistui 23 kieltenopettajaa, KIMMOKE-aiheverkon järjestämään koulutukseen 41 ja muuhun kieltenopettajien täydennyskoulutukseen 37.

Vain 5 aikuisoppilaitosta budjetoi itse KIMMOKE-toimintaan ja summat koko KIMMOKE-ajalta vaihtelivat 20 000–60 000 markkaa/oppilaitos.

KIMMOKE-toiminta on rajoittunut pääasiassa omaan oppilaitokseen 13 aikuisoppilaitoksessa, 9 oppilaitosta on tehnyt yhteistyötä myös oman kunnan sisällä muiden oppilaitosten kanssa, 8 oppilaitosta on toiminut yli kuntarajojen muiden aikuisoppilaitosten kanssa. KIMMOKKEen omissa aiheverkkoissa on toiminut aktiivisesti vain 3 aikuisoppilaitosta.

Kymmenessä KIMMOKE-aikuisoppilaitoksessa opetetaan vain äidinkielellä. Vieraskielistä opetusta oli 9:ssä oppilaitoksessa. Vieraskielinen opetus on KIMMOKKEen aikana lisääntynyt viidessä oppilaitoksessa vain vähän ja neljässä melko paljon.

Aikuisoppilaitoksen omista KIMMOKE-tavoitteista raportoitiin erityisen hyvin toteutuneen nämä asiat:

- kuuli ja näki mitä muualla tehdään
- yhteistyön kipinä syttyi, vaikka jäikin vähäiseksi
- oman oppilaitoksen tietokoneasiat ja verkottuminen edistyivät
- paikallisten oppilaitosten yhteistyö tiivistyi – lukuisia neuvotteluja ja tapahtumia
- lukion opiskelijat oppivat käyttämään kansalaisopiston kurssitarjontaa
- kielivalikoima laajeni – latinaa, portugalia, viittomakieltä
- itseohjautuvien oppimisvalmiuksien kehittäminen tietokoneavusteisten ohjelmien ja monimuoto-opetuksen avulla: multimedialuokka on perustettu, luokan toimintaa kehitetään, tietokoneavusteisia oppimisohjelmia testataan ja käytetään. Päijät-Hämeen verkko-opisto -hankkeen avulla verkkopohjaisten kieltenoppimisohjelmien sekä -väylien suunnittelu, kehittäminen ja testaaminen on tullut mahdolliseksi.
- kieliohjelman monipuolistaminen
- yhteinen opettajan virka ja siinä innostunut opettaja
- tarjottu kiinnostavia luentoja oman kunnan ja lähikuntien asukkaille
- opetusmenetelmien monipuolistuminen Tampereen aiheverkkokoulutuksen ansioista
- kouluttivat muiden oppilaitosten opettajia, muun muassa vieraalla kielellä opettavia opettajia yhdessä kesäyliopiston kanssa ja muuallakin – oma profiili nousi

- ymmärrys kielitaidon merkityksestä kasvoi
- yhteistyö muiden oppilaitosten kanssa lisääntyi: opettajia ja tunteja vaihdettiin
- kieltenopettajat keskusteleivat ja toimivat enemmän yhdessä
- monipuolinen harjoittelu C-saksan/venäjän opiskelussa
- venäjän natiivi-puhujia saatiin ryhmiin
- suullistaminen löi itsensä läpi, opettajat saivat osallistua täydennyskoulutukseen, verkottuivat ja vaihtoivat kokemuksia
- opettajien kouluttautuminen, myös ulkomailla
- KIMMOKKEessa mukana olleiden opettajien yhteistyö tiivistyi
- opettajien roolin muuttuminen ohjaajiksi
- oppimisen antaminen opiskelijalle ja itsearviointitaitojen kehittäminen
- koulun avautuminen ulkopuolelta tuleville ja ulkopuolella tapahtuvalle oppimiselle (vierailut ja vierailuluennot)
- natiivien tulo oppilaitokseen
- opetuksen suullistamisen lisääntyminen
- etäopetusprojektin myötä opetus monipuolistui ja opiskelijoiden määrä kaksinkertaistui
- yhteistyö aikuisopettajien välillä parani.

Vain yksi vastasi: "ei mikään".

Kun kysyimme, minkä asettamanne tavoitteen katsotte epäonnistuneen, saatiin tällaisia vastauksia:

- rehtorin valitsema aiheverkko oli väärä, koska tietokonetta ei ollut käytettävissä,
- se esti myös tietojen saamisen KIMMOKKEesta
- kieltenopetuksen monipuolistaminen epäonnistui: venäjä ja viro eivät käynnistyneet, italian kurssi toimi vain yhden vuoden
- kielivalikoima ei laajentunut tavoitteiden mukaisesti
- yleisiin kielitutkintoihin osallistuminen ei lisääntynyt, ei ole tietoa sen hyödyllisyydestä
- resurssit kansainvälistämiseen ovat vähäiset
- oma espanjan kielen kehittämishanke näivettyi resurssien puutteen ja
- uusien etäopetusmenetelmien hitaan omaksumisen vuoksi
- synergian etsimiseen muiden oppilaitosten kanssa ei riitä resursseja, kun
- omassakin oppilaitoksessa on monia kehittämishankkeita

- opettajat eivät löytäneet maksuttomasta täydennyskoulutuksesta sopivaa koulutusta
- aiheverkkokoulutuksissa keskityttiin lasten ja nuorten opetukseen ja
- kokoukset järjestettiin ajankohtina, jotka eivät soveltuneet aikuisoppilaitosten opettajille
- KIMMOKE kohdistui valtaosaltaan peruskouluihin ja lukioihin, ei aikuiskoulutukseen
- sillä oli erittäin vähän tarjottavaa paikallisella tasolla
- kansainvälistyminen, emme itse olleet paljon mukana aiheverkkoissa, ei ollut rahaa yhteistyökumppaneiden kanssa käynnistettäviin ohjelmiin
- pitkäaikainen harvinaisten kielten opiskelu, riittämätön ryhmäkoko ja poismuutot
- B3- kielten vähyys, sitä ei valita, kun se ei ole pakollinen ja säästöjäkin pitää tulla
- kieliohjelma ei enää laajentunut, on jo nyt melko laaja
- oppilasmäärät eivät lisääntyneet
- KIMMOKKEessa ei-mukana olevien opettajien mukaan saaminen
- EU-projekti epäonnistui.

Omaa kieltenopetustaan KIMMOKE-aikuisoppilaitokset aikovat kehittää näin:

- Internetin käyttöä lisätään
- yksilöllisiä opiskelun ohjaus- ja neuvontatilaisuuksia lisätään
- itsenäistä, tuntien ulkopuolella tapahtuvaa opiskelua ohjataan enemmän
- opintokirjan käyttöä jatketaan
- kielten opetustarjontaa monipuolistetaan
- oppilaitosten välistä yhteistyötä (lukio, peruskoulu, toinen aikuisoppilaitos) lisätään
- opiskelun omaehtoisuutta ja itseohjautuvuutta tuetaan ja laajennetaan
- verkko-opiskelumahdollisuuksia lisätään, verkkosovelluksia kehitetään ja testataan
- kielivalikoimaa lisätään verkkoyhteistyöoppilaitosten kanssa
- yleisiin kielitutkintoihin tähtäävää koulutusta lisätään
- kieltenopetusta markkinoidaan selkeämmin YKI-taitotaso-
luokitusten mukaisesti
- työpajatyypistä opiskeluympäristöä testataan ja kehitetään

- reaaliaikaisen keskustelun pedagogiikkaa kehitetään erityisesti kirjallisen viestinnän parantamiseksi
- syksystä 2001 saadaan päätoiminen, yhteinen opettajan virka lisää
- yhteyksiä alueen kouluihin pidetään yllä, toivottavasti jaksetaan
- multimediaopetusta kehitetään
- tarjotaan useampia kieliä ja pyritään muodostamaan opiskeluryhmiä
- natiivin antamaa ammatillista kieltenopetusta vieraskielisenä opetuksena lisätään
- yhteistyötä vastaavaa koulutusta tarjoavan ruotsinkielisen ammattikorkeakoulun kanssa kehitetään
- perusopetusta suunnataan toisen asteen ammattiin opiskeleville
- verkko-opetusta pyritään lisäämään (ovat Alternativ-2ohjelmassa)
- arviointia kehitetään
- perustetaan erillinen yksikkö tutkintotavoitteiselle kieltenopetukselle
- monipuolistetaan opetusmetodeja ja laajennetaan oppimisympäristöjä
- kuunnellaan opiskelijoita
- järjestetään opettajien koulutusta
- tarjotaan edelleen vastaavia kieliä
- verkotutaan
- videoneuvottelua käytetään yhä enemmän opetuksessa
- hankitaan enemmän syntyperäisiä opettajia ja vaihtopettajia
- laajennetaan kielivalikoimaa
- lisätään yleisiin kielitutkintoihin valmentavaa koulutusta
- kehitetään myyntipalvelua
- laajennetaan yhteistyötä
- panostetaan suullisen kielitaidon opettamiseen oppilaskeskeisin menetelmin
- opetus-/opiskelumenetelmiä yksilöllistetään
- aloitusryhmiä 1–6 muodostetaan toisen oppilaitoksen kanssa ja omassa oppilaitoksessa pidetään jatkoryhmiä 7–8
- valmennusta annetaan lukiolaisille
- etälukiotoimintaa kehitetään
- harjoitteluohjelmia laaditaan
- suullistamista ja tietotekniikkaa yhdistetään
- etälukiota ja etäopetusta kehitetään ja etäryhmiä perustetaan

- verkkopedagogiikkaa lisätään
- tehdään opintomatka Liettuaan.

Valtakunnallista aikuisten kieltenopetusta vastaajat toivovat kehitettävän näissä asioissa:

- opistojen kieltenopetuksen tavoitteellistaminen ja tasojen mukaan eteneminen, mille yleiset kielitutkinnot luovat pohjaa
- television, Internetin, kirjaston yms. yhteen nivominen kurssien suunnittelussa ja toteuttamisessa
- aikuisopettajien, myös tuntiopettajien, koulutusta tehostettava
- verkko-opetuksen ja opetusverkkojen suunnittelua, perustamista, toimintaa ja kehittämistä tuettava: taloudellinen tuki, kouluttajille verkkopedagogiikan koulutusta
- omaehtoisten, yksilöllisten opiskelupolkujen rakentaminen ja tarjoaminen
- opettajien koulutus
- oppilaitosyhteistyö
- enemmän valtakunnallisia tapaamisia
- postituslista nettiin
- monipuolinen kielitarjonta ympäri Suomen tulisi turvata ja laajentaa
- kielitaidosta pitäisi saada hyötyä työpaikoilla, se motivoisi
- yleisiä kielitutkintoja tulisi räätälöidä ammatilliseen suuntaan
- työnantajien tulisi kannustaa henkilöstöä kielitaidon hankkimiseen esimerkiksi opintovapaiden avulla
- koulutusta aikuisesta oppijana, oppimaan oppimisesta, oppimisvaikeuksista jne.
- enemmän verkko-opetuksen avulla, jotta opiskelu tulisi edullisemmaksi
- monipuolistaa kieltenopetusta
- kehittää uusia oppimisympäristöjä
- uusia opetusmenetelmiä
- opetuksen arviointia koko ajan
- verkottamalla Tietoyhteiskunta 2000–2004 –ohjelman avulla
- käyttää informaatiotekniikkaa
- Opetushallituksen sivuille rakentaa eri kielistä oma portaali
- valtakunnalliset kielten opetussuunnitelmat eri kieliin
- yleisten kielitutkintojen kehittäminen kaikissa kielissä työelämään suuntautuvaksi

- etälukiotoimintaa haja-asutusalueilla
- ammattikielen kurseja
- vaihto-opiskelua
- työvoiman kielivalmennusta yhdessä ammattioppilaitosten kanssa
- säilyttämällä jo luodut verkostot, esimerkiksi aikuislukiot pohtimaan omia ongelmiaan
- etäopiskelu
- oppiminen uskottava entistä enemmän opiskelijoille
- tietotekniikan käyttö
- monimuoto-opetuksen kehittäminen
- E-learning -pedagogiikan kehittäminen
- syntyperäisten opettajien käyttöä tehostettava
- suunnitella uusia tapoja hyödyntää verkkoja.

Arviointia ja johtopäätöksiä

Aikuisoppilaitoksille KIMMOKKEessa asetettiin erikseen tavoite: Yleisiä kielitutkintoja kehitetään ja niihin liittyvää tavoitteellista kieltenopetusta edistetään. Kielitutkintoja on koko ajan kehitetty ja kieltenopetukseen on laadittu YKI-opettajan käsikirja. KIMMOKKEessa mukana olleet aikuisoppilaitokset ovat voineet käyttää samoja aiheverkkoja ja täydennyskoulutusta kuin muidenkin oppilaitosten opettajat. Toiset löysivät niistä myös aikuisten opettajille soveltuvaa sisältöä, mutta kaikki eivät. Kaikilla aikuisoppilaitoksilla ei ole valtakunnallisia opetussuunnitelman perusteita, eikä niiden opetustoimintaa ohjata keskusvirastosta käsin. Niinpä KIMMOKE-aikuisoppilaitokset ovat raportoineet omia tavoitteitaan, joista osa on toteutunut, osa ei.

Aikuisoppilaitokset ovat keskenään erilaisia ei vain kieliohjelmansa ja tavoitteidensa suhteen, vaan myös henkilö- ja talousresursseiltaan. Jos oppilaitoksessa ei ole yhtään päätoimista kieltenopettajaa, on vaikea kuvitella, että sieltä kukaan voisi lähteä mittaviin valtakunnallisiin kehittämistehtäviin. Kuitenkin tässä oppilaitosjoukossa oli myös niitä, joilla oli meneillään myös muita isoja kehittämistehtäviä muun muassa kotimainen Alternativ-hanke 1–2 ja monet kansainväliset hankkeet.

Myös olosuhteet vaihtelevat paljon. Jotkin aikuisoppilaitokset pystyivät virittämään aktiivisia toimintoja yli oppilaitosrajojen tai yli kuntarajojen. Toiset taas käynnistivät omassa oppi-

laitoksessa uusien kielten opetusta. Paikallisten oppilaitosten yhteistyössä on edelleen toivomisen varaa. KIMMOKE-aikana on kuitenkin saatu tietoa ja virikkeitä oman ja paikkakunnan yhteisten kielikurssien suunnitteluun ja toteuttamiseen.

Aikuisten opettajat toivovat valtakunnalliselta kehittämis-työltä pääasiassa samoja asioita kuin muidenkin oppilaitosten kieltenopettajat. Suurimmat haasteet näyttävät myös olevan yhteiset: tietotekniikan monipuolinen hyödyntäminen ja etäopiskelumahdollisuuksien lisääminen koko maassa, jotta kieltenopiskelu voisi tapahtua aikuisten omilla yksilöllisilläkin ehdoilla.

Deutsch im KIMMOKE-Projekt

Rainer Domisch

Deutschlehrerinnen und Deutschlehrer aus allen Projekt-schulen waren sehr aktive und engagierte Mitarbeiter in allen Netzwerken des KIMMOKE-Projektes.

Netzwerk 1 Vielfalt der Fremdsprachen

Vor Jahren hatte A-Deutsch nur eine marginale Bedeutung in Finnland. Ende der 80er Jahre konnten nur etwa ein Prozent aller Schüler A-Deutsch an wenigen Schulen lernen. Und inzwischen können die Schüler in 276 Städten und Gemeinden Deutsch als lange Sprache beginnen. Mehr als 30.000 Schülerinnen und Schüler haben sich im letzten Jahr für A-Deutsch entschieden, so viele wie noch nie zuvor. Es bleibt zu hoffen, dass möglichst alle Deutsch auch in der ylääste und in der lukio weiter lernen. Ein Schwerpunkt bei den Fortbildungsseminaren in den KIMMOKE-Gemeinden bildete der Deutschunterricht in der ala-aste.

Netzwerk 2 Fremdsprachiger Unterricht

In diesem KIMMOKE-Netzwerk fanden sich Lehrerinnen und Lehrer aus Schulen, die bereits früher im Arbeitskreis "Sprachbadschulen mit Deutsch" zusammengearbeitet haben mit den Lehrern zusammen, die sich innerhalb des KIMMOKE-Netzwerkes für deutschsprachigen Unterricht interessieren. Die Deutsche Schule Helsinki gab bei der Netzwerkarbeit wiederholt Einblicke in die schon 120-jährige Erfahrung auf diesem Gebiet und die finnischen Schulen stellten ihre Arbeit bei jeder Gelegenheit vor. Es fanden pro Jahr zwei größere Seminare statt. Wir hatten jeweils prominente Fachleute zu Gast, besuchten aber auch regelmäßig die Projektschulen und deren Unterricht. Im Frühjahr 2000 fand in Tampere eine große Buchmesse statt, bei der auch alle wichtigen deutschen Verlage ihre Lehrbücher vorstellten. Inter Nationes stellte wie bei allen anderen Gelegenheiten allen vertretenen Schulen umfangreiches authentisches Unterrichtsmaterial aus Deutschland kostenlos zur Verfügung.

Inzwischen gibt es "Sprachbadschulen auf Deutsch" in Turku, Vantaa, Tampere, Kuopio und neuerdings auch in Lahti. Im Herbst 1999 nahmen eine größere Zahl von Lehrern aus dem Netzwerk an der EU-Konferenz "Grenzüberschreitende Kooperation" in Lappeenranta teil und berichteten über ihre Erfahrungen.

Netzwerk 3 Entwicklung von Lehr- und Lernmethoden

Schülerzentrierter Unterricht und die besonderen didaktischen und methodischen Zielsetzungen im Anfangsunterricht der A-Sprache mit Schwerpunkt A-2 Deutsch waren die am meisten gefragten Themen bei den Fortbildungsveranstaltungen. Es wurde versucht, so viele Lehrerinnen und Lehrern wie möglich bei ihrer häufig neuen Aufgabe im Anfangsunterricht der *ala-aste* zu unterstützen.

Netzwerk 4 Internationale Verbindungen und Interkulturelles Lernen

Drei Schwerpunkte gab es in diesem Bereich für den Deutschunterricht:

- Fortbildungsseminare zur Vermittlung von Kulturkompetenz (z.T auch in Deutschland z. B. in Berlin www.netikka.net/mfrank/berlin)
- Förderung und Unterstützung bei der Suche nach Partnerschulen in Deutschland und bei der Gestaltung von deutsch-finnischen Projekten, Unterstützung von Schulen, die EU-Projekte mit Deutsch als Projektsprache begonnen haben
- Unterstützung der Schulen durch Vermittlung von muttersprachlichen Deutschlehrern, die vorübergehend in Finnland tätig waren und den Unterricht bereichern konnten.

Dabei spielten auch Projekte eine Rolle, die außerhalb des KIMMOKE-Projektes bereits vorhanden waren:

- Das PAD-Stipendienprogramm, das Schüleraustauschprogramme des Finnisch-Deutschen Verbandes und der Deutsch-Finnischen Gesellschaft mit dem Bundesland Baden-Württemberg sowie die deutsch-finnische Schulbörse via Internet www.kbnet.com/book/html/dfgnrwschool.html.

Netzwerk 5 Informationstechnik im Unterricht

Das Projekt "Schulen ans Netz" (www.san-ev.de) bot vielerlei Möglichkeiten, mit Schulen in Deutschland per Internet und E-mail Kontakt aufzunehmen.

Darüberhinaus ist an besonders kleinen Orten auf dem Lande Deutschunterricht in der 1. Klasse nur mit Unterstützung der Informationstechnik möglich, eine Herausforderung, die in den nächsten Jahre verstärkt auf die Schulen zukommen wird.

Netzwerk 6 Förderung mündlicher Fertigkeiten

Innerhalb aller Fortbildungsseminare hatten die Techniken und Unterrichtshilfen bei der Verstärkung mündlicher Fertigkeiten einen festen Platz. Die in ihrer Zahl enorm gestiegenen Kontakte mit Schülern aus Deutschland machten bei den finnischen Schülern gerade den mündlichen Bereich zu einem übergeordneten Lernziel.

In der lukio erfreuten sich die fakultativen mündlichen Abiturprüfungen einer großen Beliebtheit.

Tâches de Mme Claude Anttila, experte en langue française à la Direction Nationale de l'Enseignement

Promouvoir le français dans les écoles pilotes et autres par des encouragements, des conseils, des services et des visites. *J'ai ainsi pu visiter quelques écoles, trop peu nombreuses malheureusement, à Oulu, à Joensuu, à Turku et à Tampere sans compter quelques établissements de Helsinki.*

Essayer de réformer la notation et le contenu des épreuves du baccalauréat de français par une concertation avec les enseignants de français des lycées et les professeurs chargés d'élaborer et de corriger cet examen.

Favoriser la production de matériel pédagogique pour le collège et le lycée. *Refonte du matériel langue A et mise sur le web de matériel pour les lycées.*

Participer à l'élaboration, à la mise en place, à l'évaluation de l'examen oral de fin d'études de langue A et B. *Quelques séminaires ont pu se réaliser pour la présentation du matériel écrit et vidéo.*

Faire organiser par OPH en coopération avec le Centre Culturel Français et l'Association des professeurs de français des stages de formation en Finlande. *Des spécialistes renommés de l'enseignement du français langue étrangère ont animé des stages de qualité.*

Evaluer et compléter le matériel des cours à distance. Promouvoir l'enseignement à distance par visioconférence.

Favoriser les échanges franco-finlandais dans le cadre européen entre les établissements.

Coordonner l'envoi de stagiaires dans les établissements KIMMOKE ayant fait la demande d'un assistant de français dans leurs classes.

Etre un lien entre les écoles et les autorités françaises dans leurs démarches pédagogiques ou administratives.

Rechercher des écoles en France pour des échanges scolaires.

Participer à des groupes de travail où l'intérêt de la langue française est en jeu: *enseignement précoce en langue étrangère, révision du plan d'enseignement du primaire et du lycée.*

Animer des séminaires de formation continue des enseignants: *activités orales en classe de français.*

D'autre part, il serait également important de donner à la langue française l'image d'une langue nécessaire aux négociations, au commerce et à l'industrie pour attirer dans les classes des garçons. Peut-être serait-il nécessaire de changer un peu les techniques de classes en introduisant les nouvelles technologies que la Finlande maîtrise si bien.

Espérons que le projet Kimmoke sera poursuivi et que bien au delà des écoles pilotes, tous les établissements comprendront l'importance d'offrir une des langues fortes des relations européennes à tous les élèves et dans toutes les communes.

Kieltenopetuksen hankkeen projektiryhmä

Projektin kokonaisvastuu
Ylijohtaja Aslak Lindström
puh. (09) 7747 7260, fax (09) 7747 7823

Yleissivistävän koulutuksen linja/kansainvälistämisen ja
kielenopetuksen projekti (YL/KK)
Opetusneuvos Kalevi Pohjala
puh. (09) 7747 7212, fax (09) 7747 7335

Opetusneuvos Anna-Kaisa Mustaparta
puh. (09) 7747 7269, fax (09) 7747 7335

Opetusneuvos Anneli Tella
puh. (09) 7747 7268, fax (09) 7747 7335

Ylitarkastaja Hannele Louekoski
puh. (09) 7747 7150, fax (09) 7747 7335

Ylitarkastaja Sinikka Lipsanen
puh. (09) 7747 7232, fax (09) 7747 7335

Saksan aineasantuntija Rainer Domisch
puh. (09) 7747 7294, fax (09) 7747 7335

Ranskan aineasantuntija Claude Anttila
(yhtenä päivänä viikossa)
puh. (09) 7747 7606, fax (09) 7747 7335
e-mail clanttil@mail.hrsk.edu.fi

Osastosihteeri Birkitta Leppänen
puh. (09) 7747 7701, fax (09) 7747 7335

Ammatillisen koulutuksen linja
Opetusneuvos Pirkko Vesterinen (31.3.1999 saakkaka)
puh. (09) 7747 7815, fax (09) 7747 7069

Opetusneuvos Pirjo Väyrynen
puh. (09) 7747 7125, fax (09) 7747 7715

Yli-insinööri Harri Laine (1.4.1999–31.12.1999)
puh. (09) 7747 7792, fax (09) 7747 7715

Aikuiskoulutuksen linja
Ylitarkastaja Aila Määttä
puh. (09) 7747 7709, fax (09) 7747 7160

Ruotsinkielisen koulutuksen linja
Opetusneuvos Erik Geber
puh. (09) 7747 7179, fax (09) 7747 7117

Opetushallituksen sähköpostiosoite
etunimi.sukunimi@oph.fi